

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

NIEUWE VERKOOPMOGELIJKHEDEN VOOR ONROERENDE GOEDEREN VAN BESCHERMDE PERSONEN

1. In het *Staatsblad* van 28 februari 1981 is de wet van 18 februari 1981 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft bepaalde verkopen van onroerende goederen, verschenen.

Deze tekst is gesproten uit de samenvoeging in de Commissie van Justitie van de Senaat van een regeringsontwerp en een wetsvoorstel van senator Storme¹.

De nieuwe wet wil de verkoop uit de hand mogelijk maken van onroerende goederen die toebehoren aan minderjarigen, onbekwaamverklaarden, krankzinnigen of geïnterneerden (artt. 1186 en 1187 Ger. W.). Hetzelfde geldt voor onroerende goederen die in medeëigendom toebehoren aan afwezigen (art. 1188), die behoren tot onder voorrecht van boedelbeschrijving aanvaarde nalatenschappen of tot onbeheerde nalatenschappen (art. 1189) of die deel uitmaken van een failliete boedel (art. 1190).

Uit de praktijk is nl. gebleken dat deze beschermde belangen er in bepaalde gevallen wel bij kunnen varen als ze uit de hand worden verkocht i.p.v. openbaar. Er is aldus een rechtspraak ontstaan i.v.m. goederen van minderjarigen; tegen de uitdrukkelijke wettekst in werden verkopen uit de hand toegestaan, wanneer dit in het evidente belang van de minderjarige was. Ook voor onroerende goederen die tot een failliete boedel behoren heeft een gelijkaardige rechtspraak zich ontwikkeld.

De rechtsleer verdedigt al geruime tijd een wetsaanpassing in die zin². Ook vanuit parlementaire hoek kwamen

dergelijke wijzigingsvoorstellen, o.m. van volksvertegenwoordiger G. Verhaegen en van senator M. Storme³.

Benevens enige tekstaanpassingen (artt. 1 en 2) bevat de wet van 18 februari 1981 de invoeging van twee nieuwe artikelen in het Gerechtelijk Wetboek, nl. de artt. 1193bis en 1193ter (artt. 3 en 4). Het aldus uitgebreide hoofdstuk IV van boek IV van het vierde deel van dit wetboek krijgt dan ook een nieuwe titel: «Bepaalde verkopen van onroerende goederen». Art. 1193 wordt eveneens aangepast aan de gewijzigde toestand met een eerste lid dat als volgt luidt:

«De verkoop van de onroerende goederen geschiedt in alle voormelde gevallen op de wijze die gebruikelijk is inzake gewone openbare verkoping van onroerende goederen, behoudens het bepaalde in de artikelen 1193bis en 1193ter.»

2. Een nieuw art. 1193bis wordt ingevoegd m.b.t. de onroerende goederen van minderjarigen, onbekwaamver-

635; M.H. MIGNON-GILLIS, «Vente d'immeubles appartenant en tout ou en partie à des mineurs: vente de gré à gré ou vente publique», *R.N.B.*, 1979, 329; R. MOUGENOT en R. GOTZEN, «De verkoop van onroerende goederen die aan minderjarigen toebehoren», in *Kon. Fed. van Belg. Not., Het juridisch statuut van het kind*, Bergen, 1979, I-56.

Zie ook i.v.m. failliete boedels: H. BRAECKMANS, «De onderhandse verkoop van onroerende goederen door de curator», noot onder Kh. Antwerpen, 9 oktober 1980, *R.W.*, 1980-81, 1282, en de verwijzingen aldaar.

³ G. VERHAEGEN, Wetsvoorstel tot invoeging van de artikelen 1193bis en 1193ter in het Gerechtelijk Wetboek, *Parl. Besch. Kamer*, B.Z. 1979, nr. 113/1; M. STORME, Voorstel van wet ertoe strekkende bepaalde verkopen van onroerende goederen uit de hand te laten geschieden.

Zie ook i.v.m. failliete boedels: A. BAUDSON, Wetsvoorstel tot aanvulling van boek III, titel I, hoofdstuk IX, van het Wetboek van Koophandel, wat betreft de verkoop van de onroerende goederen van de gefailleerden, *Parl. Besch. Kamer*, 1977-78, nr. 152/1.

¹ Ontwerp van wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat betreft bepaalde verkopen van onroerende goederen, *Parl. Besch. Senaat*, 1979-80, nr. 320/1.

Voorstel van wet ertoe strekkende bepaalde verkopen van onroerende goederen uit de hand te laten geschieden, *Parl. Besch. Senaat*, B.Z. 1979, nr. 66/1.

² R. GOTZEN, «Minderjarigheid en faillissement: het probleem van de verkoop der onroerende goederen», *R.W.*, 1977-78, 1465, en de verwijzingen aldaar.

Zie eveneens i.v.m. minderjarigen: R. GOTZEN, «La vente de gré à gré d'immeubles appartenant à des mineurs», *J.T.*, 1977,

klaarden, krankzinnigen, geïnterneerden, afwezigen of die afhangen van een nalatenschap aanvaard onder voorrecht van boedelbeschrijving.

«Artikel 1193bis. In de gevallen bedoeld in de artikelen 1186 tot 1189 kunnen de personen die bevoegd zijn om de openbare verkoping van de onroerende goederen te vorde- ren, al naar het geval, bij de familieraad of bij de rechtbank van eerste aanleg een aanvraag indienen tot machtiging om uit de hand te verkopen. De machtiging wordt verleend indien het belang van de door die artikelen beschermde personen het vereist.

«De machtiging van de familieraad of van de rechtbank bepaalt uitdrukkelijk waarom de verkoop uit de hand het belang van de beschermde personen dient. Deze vorm van verkoop kan van een minimum verkoopprijs afhankelijk worden gesteld.

«De door de familieraad verleende machtiging wordt aan de homologatie van de rechtbank van eerste aanleg onderworpen overeenkomstig artikel 1186, tweede lid.

«De in het eerste lid bedoelde aanvraag wordt ingediend bij een met redenen omkleed verzoekschrift waarbij een door een notaris opgemaakt ontwerp van verkoopakte wordt gevoegd.

«De personen aangewezen in de artikelen 1187, tweede lid, en 1188, tweede lid, moeten gehoord of bij gerechts- brief behoorlijk opgeroepen worden.

«De rechtbank kan de personen die bij de akte partij zul- len zijn, bevelen te verschijnen.

«De verkoping moet overeenkomstig de door de recht- bank aangenomen ontwerp-akte, in tegenwoordigheid van de vrederechter van het kanton van de ligging van de goederen en, in voorkomend geval van de toeziende voog- den, geschieden door de ambtelijke tussenkomst van de notaris die aangewezen is in het vonnis dat de homologatie of de machtiging verleent.»

«In al deze gevallen kan dus de familieraad of de recht- bank machtiging verlenen om uit de hand te verkopen.

Men merke hierbij wel op dat de openbare verkoop de algemene regel blijft (art. 1190). De machtiging tot ver- koop uit de hand wordt alleen maar bij wijze van uitzon- dering mogelijk in die gevallen waar het belang van de beschermde personen het vereist⁴.

De beslissing die de machtiging verleent, moet daarom uitdrukkelijk bepalen waarom de verkoop uit de hand het belang van de beschermde personen dient; tevens kan daarin een minimum verkoopprijs bepaald worden bene- den welke de verkoop uit de hand niet mag plaatshebben⁵.

De rechtbank (of de familieraad) heeft wel een zeer ruime appreciatiebevoegdheid; daarom wordt in artikel 1193bis gesproken van het «belang van de beschermde personen». Een amendement dat ertoe strekte de mach- tiging alleen te verlenen in geval van volstreekte noodzake-

lijkheid of van klaarblijkelijk voordeel (cf. art. 457 B.W.), werd verworpen omdat het de rechtbank onvoldoende beoordelingsvrijheid zou hebben gelaten⁶.

De aanvraag tot machtiging om uit de hand te verkopen wordt ingediend d.m.v. een gemotiveerd verzoekschrift waarbij een ontwerp van verkoopakte wordt gevoegd. De gewone procedureregels zijn op dit verzoekschrift toepas- selijk (art. 1025-1034 Ger. W.), wat o.m. betekent dat de medewerking van een advocaat onmisbaar is⁷.

Het ontwerp van verkoopakte dat in elk geval het ver- zoekschrift dient te vergezellen, moet echter door een notaris opgesteld zijn.

De wettelijke vertegenwoordigers van de onbekwamen in het geval van art. 1187 (verkoop op vraag van een be- kwame medeëigenaar) of de vermoedelijke erfgenamen van de afwezige (art. 1188) dienen bij gerechtsbrief opge- roepen te worden. Verschijnen ze, dan moet de rechtbank hen horen. De rechtbank kan tevens de personen die bij de akte partij zullen zijn, bevelen te verschijnen.

Het vonnis wijst ten slotte de notaris aan die de ver- koopakte zal verlijden overeenkomstig de door de recht- bank aangenomen ontwerp-akte. Deze notaris is niet noodzakelijk dezelfde als de opsteller van de ontwerp- akte⁸.

De verkoop heeft plaats in aanwezigheid van de wet- telijke vertegenwoordigers van de onbekwamen⁹ en, in voorkomend geval, van de toeziende voogden.

Daarenboven kan de verkoop alleen maar geldig plaatshebben in tegenwoordigheid van de vrederechter van het kanton van de ligging der goederen.

Dit laatste vereiste, dat door de Commissie van Justitie van de Senaat ingevoerd werd, is erop gericht dezelfde waarborgen te geven als bij de openbare verkoop die in de besproken gevallen eveneens ten overstaan van de vrede- rechter gehouden wordt¹⁰.

3. Onroerende goederen die tot een failliete boedel be- horen, worden in artikel 1193ter behandeld.

«Artikel 1193ter. In het geval van artikel 1190, kan de curator aan de rechtbank van koophandel de machtiging vragen om uit de hand te verkopen.

De curator legt aan de rechtbank het door een notaris opgemaakt ontwerp van verkoopakte voor onder opgave van de redenen waarom verkoop uit de hand geboden is.

⁶ Verslag Pede, p. 2-3.

⁷ Een amendement om aan de notarissen de mogelijkheid te geven zulk een verzoekschrift in te dienen werd door de Se- naatscommissie verworpen (Verslag Pede, p. 3-4).

⁸ Een amendement dat voorstelde te bepalen dat alleen de op- steller van het ontwerp zou kunnen worden aangewezen als nota- ris voor het verlijden van de akte, werd verworpen in de Se- naatscommissie (Verslag Pede, p. 4).

Zie eveneens de beschouwingen van de Raad van State aan- gaande de vrije aanwijzing van een notaris door de rechter (Ont- werp, nr. 320/1, p. 8, III).

⁹ De tekst van art. 1193bis vermeldt niet uitdrukkelijk de aan- wezigheid van de wettelijke vertegenwoordigers. Het is echter duidelijk dat ze aanwezig moeten zijn aangezien de verkoopover- eenkomst anders niet kan worden gesloten (Ontwerp, nr. 320/1, p. 3; Verslag Van Rompaey, p. 4).

¹⁰ Men vraagt zich wel af waarom de Commissie van Justitie van de Senaat de aanwezigheid van de vrederechter niet voorge- schreven heeft in het geval van artikel 1193ter. Vermoedelijk gaat het om een vergetelheid (vgl. de verklaring van de verslaggever in de Senaat, *Parl. Hand.*, 17 december 1980, p. 459).

⁴ Verslag Pede, *Parl. Besch. Senaat*, 1980-81, nr. 320/2, p. 2. Toelichting van de verslaggever in de Senaat, *Parl. Hand.*, Senaat, 17 december 1980, p. 458.

Verslag Van Rompaey, *Parl. Besch. Kamer*, 1980-81, nr. 704/3 p. 3.

⁵ Het tweede lid van het nieuwe artikel 1193bis werd door de Senaatscommissie van Justitie van het voorstel Storme overge- nomen. Uit de toelichting bij dit voorstel (p. 2) blijkt duidelijk de wil tot behoud van de openbare verkoop als algemene regel.

De ingeschreven hypothecaire en bevoorrechte schuldeisers moeten gehoord, of bij gerechtsbrief behoorlijk opgeroepen worden.

De machtiging wordt verleend indien het belang van de gefailleerde massa zulks vereist en op eensluidend advies van de rechter-commissaris.

Het vonnis bepaalt uitdrukkelijk waarom de verkoop uit de hand het belang van de failliete boedel dient. Deze vorm van verkoop kan van een minimum verkoopprijs afhankelijk worden gesteld.

De verkoping moet geschieden door de ambtelijke tussenkomst van de notaris die aangewezen is in de beschikking en overeenkomstig de door de rechtbank aangenomen ontwerp-akte.»

De curator die de tot een failliete boedel behorende onroerende goederen wenst te verkopen, kan dus voortaan eveneens een machtiging vragen om uit de hand te verkopen.

Net zoals in het nieuwe artikel 1193bis blijft de openbare verkoop de algemene regel. Daarom moet het vonnis in alle gevallen uitdrukkelijk vermelden waarom de verkoop uit de hand het belang van de failliete boedel dient; het vastleggen van een minimum verkoopprijs is mogelijk.

De procedure is ook gelijkaardig; een ontwerp van verkoopakte moet nl. de vraag tot verkoop vergezellen.

De beslissing wordt genomen door de rechtbank van koophandel op eensluidend advies van de rechter-commissaris. In tegenstelling tot het regeringsontwerp dat de beslissing aan de rechter-commissaris alleen overliet¹¹, heeft de Senaatscommissie het optreden van de rechtbank als beslissend orgaan verplicht gemaakt; deze opvatting ligt in de lijn van de opmerkingen van de Raad van State

¹¹ Ontwerp, nr. 320/1, p. 3, 4 en 6. Ook volgens het wetsvoorstel Storme was de toestemming van de rechter-commissaris vereist (nr. 66/1, p. 3).

bij het ontwerp¹². Een dubbele waarborg wordt aldus aan de schuldeisers gegeven, nl. een beslissing van de rechtbank van koophandel die alleen maar positief kan zijn na eensluidend advies van de rechter-commissaris.

De ingeschreven hypothecaire en bevoorrechte schuldeisers moeten bij gerechtsbrief behoorlijk opgeroepen worden en, zo ze verschijnen, gehoord worden.

De verkoop ten slotte geschiedt door de notaris die in het vonnis is vermeld¹³, overeenkomstig de aangenomen ontwerp-akte. Ook hier kan het gaan om een andere notaris dan de opsteller van het ontwerp. Het optreden van de vrederechter is echter niet vereist.

4. Bij wijze van besluit kan de wens worden uitgesproken dat nog meer zulke wetten het daglicht mogen zien. Gegroeid uit de noden van de praktijk, aangevoeld door de rechtspraak en verduidelijkt door de rechtsleer, is deze wetswijziging, die vanuit verschillende hoeken werd aangevraagd, zowel in de Senaat als in de Kamer eenparig goedgekeurd. De beschermde belangen waarvan sprake in de betrokken artikelen kunnen er alleen maar wel bij varen.

Rudi GOTZEN

¹² Verslag Pede, p. 5; zie ook de uiteenzetting van de verslaggever in de Senaat, *Parl. Hand.*, 17 december 1980, p. 459.

De opmerkingen van de Raad van State vindt men in het stuk nr. 320/1, p. 7-8.

¹³ De wettekst (art. 1193ter) spreekt in het laatste lid van de «beschikking» waarbij de machtiging gegeven wordt. Het betreft hier een terminologische vergetelheid bij het amenderen van de tekst in de Senaatscommissie. In het ontwerp was er nl. van beschikkingen sprake aangezien het ging om beslissingen van de rechter-commissaris. Het is echter duidelijk dat de wetgever hier «vonnis» van de rechtbank van koophandel bedoelt.

KRONIEK

INTERNATIONAAL PRIVAATRECHT MIDDEN 1978 t/m 1979 (slot)

VII. Internationaal gerechtelijk privaatrecht

A. Procedure

88. Het Hof van Cassatie heeft in de hier behandelde periode eens te meer de van oudsher gevolgde regel bevestigd volgens welke de rechtspleging, de wijze van procederen, beheerst wordt door de *lex fori* (11 januari 1979, *J.T.*, 1979, 646; voor een uitgebreide bespreking van de rechtspleging in het I.P.R., zie J. De Ceuster, noot onder R.v.St., 12 maart 1980, *R.W.*, 1980-81, 859-861 en de ver-

wijzingen aldaar). In casu werd die regel toegepast op de wijze waarop de identificatie van partijen in een geding-inleidend exploit dient te gebeuren.

Die regel geldt alleen voor wat tot de eigenlijke rechtspleging behoort (o.m. voor betekeningen, zie infra nr. 89 e.v.). Vragen die eerder tot de grond van de zaak dan tot de procedure behoren worden aan het toepassingsgebied van de *lex fori* onttrokken en onderworpen aan de *lex causae* (bv. de procesvertegenwoordiging van onbekwamen, zie J. De Ceuster, a.w., vooral nrs. 2 en 3). Zo wordt de bekwaamheid van vreemde rechtspersonen of feitelijke

verenigingen om in rechte op te treden beheerst door hun nationale wet, en niet door de *lex fori* (Cass., 11 januari 1979, reeds geciteerd; vorig overzicht nr. 42).

B. Betekeningen in het buitenland

89. 1. *Wijzen van betekening*. Als algemene regel geldt dat de betekening in het buitenland geschiedt door toezending van een afschrift van de akte per post, onverminderd toezending op andere wijzen, bepaald in een verdrag (art. 40 Ger. W.). Volgens art. 6 van het Verdrag van Den Haag van 1 maart 1954 op de burgerlijke rechtsvordering (*B.S.*, 11 mei 1958) mag men enkel in het buitenland beteken via de post indien een verdrag tussen de betrokken landen dat toelaat of indien, bij gebreke aan een verdrag, de Staat, op het grondgebied waarvan de betekening moet geschieden, zich hiertegen niet verzet.

Aldus dienen op grond van de artt. 1.1, 1°, en 14 van het Duits/Belgisch Verdrag van 25 april 1959, Belgische gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke en handelszaken, bestemd voor personen die in de Bondsrepubliek Duitsland verblijven, door de procureur-generaal of de procureur des Konings rechtstreeks gezonden te worden aan de voorzitter van het Landgericht of Amtsgericht van het gebied waar de geadresseerde zich bevindt en niet door zending per post (Cass., 3 oktober 1979, *R.W.*, 1980-81, 408 met noot J.L.; in deze noot wordt erop gewezen dat het bilateraal Verdrag van 1959 van toepassing blijft na de inwerkingtreding van het Haags Verdrag van 15 november 1965; Hof Brussel, 12 april 1978, *Pas.*, 1978, II, 68).

90. 2. *Tijdstip van betekening*. Gebeurt de betekening per post, dan wordt ze geacht verricht te zijn door afgifte van de akte aan de post tegen ontvangstbewijs (art. 40, eerste lid in fine, Ger. W.). Dit houdt in dat vanaf dat ogenblik de termijn van hoger beroep begint te lopen (Hof Brussel, 28 november 1978, *J.T.*, 1979, 283; zie ook vorig overzicht nrs. 179-181).

91. 3. *Plaats van betekening*. Een betekening mag slechts in het buitenland verricht worden, indien de geadresseerde in België geen gekende woonplaats, verblijfplaats of gekozen woonplaats heeft (art. 40, eerste lid, Ger. W.). Kende diegene, op wiens verzoek een betekening in het buitenland verricht werd, toch de woon- of verblijfplaats of gekozen woonplaats van de geadresseerde in België, dan wordt ze als ongedaan beschouwd (art. 40, vierde lid, Ger. W.), en loopt de termijn voor het instellen van een cassatieberoep bijgevolg nog niet (Cass., 28 juni 1979, *J.T.*, 1979, 625).

Indien de geadresseerde noch in België noch in het buitenland een gekende woonplaats of verblijfplaats heeft, wordt de betekening gedaan aan de procureur des Konings in wiens rechtsgebied de rechter die van de vordering kennis moet nemen of heeft genomen, zitting houdt (art. 40, tweede lid, Ger. W.). Die betekening is echter ongedaan indien degene op wiens verzoek ze verricht is, de woon- of verblijfplaats van de geadresseerde in het buitenland kende (art. 40, vierde lid). De vrederechter te Etterbeek (14 mei 1979, *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1980, 95) oordeelde dat een kennisgeving door de griffier (overeenkomstig art. 1253^{quater} b) — van een beschikking houdende voorlopige maatregelen tussen echtgenoten — aan de procureur des Konings ongedaan is, indien de echtgenoot die de voorlopige maat-

regelen vroeg in zijn verzoekschrift de door hem gekende woon- of verblijfplaats in het buitenland van zijn medeëchtgenoot verzweeg.

Een letterlijke toepassing van art. 40, vierde lid, is dat niet: de griffier kende dat adres immers niet. De oplossing strookt echter wel met de geest van de bepaling.

Maar de vraag kan worden gesteld of art. 40 wel toepasselijk is op de kennisgeving bij gerechtsbrief. Dit artikel spreekt immers enkel van betekeningen. Art. 46, waarin de kennisgeving bij gerechtsbrief geregeld wordt, bepaalt echter niets voor het geval de geadresseerde noch in België, noch in het buitenland een gekende woon- of verblijfplaats heeft. Daarom wordt verdedigd (zoals door H. Braeckmans, «Zes jaar kennisgeving bij gerechtsbrief», *R.W.*, 1974-75, 773) dat art. 40 bij analogie mag worden toegepast op dit probleem. Dat art. 46 geen regeling ter zake bevat is echter logisch, aangezien Van Reepinghen in zijn Verslag over de Gerechtelijke Hervorming schrijft (uitgave Min. v. Just., *Belgisch Staatsblad* 1964, I, blz. 65) dat men de kennisgeving bij gerechtsbrief «in beginsel slechts aanwendt wanneer het geding ingeleid is en de partijen aanwezig, en wanneer hun woon- of verblijfplaats kan bepaald worden op grond van de processtukken» (onze cursivering).

De vrederechter had uit het feit dat de kennisgeving als ongedaan moet worden beschouwd zonder meer kunnen afleiden dat de termijn voor het aantekenen van verzet nog niet was begonnen lopen. Toch onderzocht hij — o.i. ten onrechte — of het verzet was aangetekend binnen de in art. 1048 (en 1253^{quater} c) bepaalde termijn van één maand, verlengd overeenkomstig art. 55 Ger. W.

En ook hier kan weer de vraag gesteld worden of art. 1048, waar er, in tegenstelling met art. 55, enkel sprake is van «betekeningen», toegepast kan worden op de kennisgeving bij gerechtsbrief.

92. T.a.v. buitenlandse vennootschappen met rechtspersoonlijkheid moet (op basis van art. 42, 6°, Ger. W.) de betekening worden gedaan op hun maatschappelijke zetel, op hun filiaal of op hun bedrijfszetel in België. Het Hof te Bergen (23 juni 1978, *Pas.*, 1978, II, 105) besliste dan ook terecht dat de betekening van een dagvaarding op de bedrijfszetel van een Franse vennootschap in België geldig is. Het hof steunt hiervoor echter niet op art. 42, 6°, dat de betekeningen aan buitenlandse vennootschappen regelt, doch beroept zich ten onrechte op art. 42, 5°, dat betrekking heeft op de betekeningen aan Belgische vennootschappen. Op basis van art. 42, 6°, gecombineerd met art. 40, vierde lid, besliste het Hof van Cassatie terecht (28 september 1979, *R.W.*, 1979-80, 2193) dat de betekening van een arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen aan een Nederlandse vennootschap, verricht op haar Nederlandse zetel, ongeldig is, daar de betekenende partij de Belgische bedrijfszetel kende. Dit laatste wordt afgeleid uit het feit dat op een later tijdstip het arrest nogmaals werd betekend, ditmaal op haar Belgische bedrijfszetel.

Heeft een vreemde vennootschap geen zetel of vestiging in België, dan dient de betekening in het buitenland te geschieden op haar maatschappelijke zetel (art. 40, eerste lid, Ger. W.).

Indien echter een vennootschap naar Frans recht nalaat de gerechtelijke overheden en de tegenpartij op de hoogte te brengen van een verandering van haar maatschappelijke zetel tijdens een procedure, dan kan zij de nietigheid van de

betekening van een vonnis door zending via de post aan haar oude maatschappelijke zetel niet inroepen. Aangezien de betekening geldig is — het Frans/Belgisch Verdrag van 1 maart 1956 maakt de betekening via de post mogelijk — is het hoger beroep van de Franse vennootschap laattijdig en bijgevolg niet ontvankelijk (Hof Brussel, 28 november 1978, *J.T.*, 1979, 283).

C. Bevoegdheid

93. Zoals we in ons vorig overzicht reeds schreven (nr. 184) wordt de internationale bevoegdheid van de Belgische rechtscollages uitsluitend bepaald door de Belgische wet. Hiertoe behoren uiteraard de door België bekrachtigde verdragen, waaronder vooral het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 (*B.S.*, 31 maart 1971) een belangrijke plaats inneemt. Onze aandacht wordt dan ook in hoofdzaak toegespitst op dat verdrag, en de door het Hof van Justitie daarover gewezen interpretatiearresten (dit is ook de reden waarom de ons reeds bekende arresten van het Hof, gewezen in 1980, in deze kroniek besproken worden) (over het gezag van die arresten t.a.v. de nationale rechters, zie M. Mahieu, noot onder *Arbrb. Charleroi*, 2 februari 1978, *J.T.*, 1979, 425).

Het Hof van Beroep te Antwerpen (18 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 181 met noot I.V.) heeft er — zeer terecht — op gewezen dat een Belgisch rechtscollage, geconfronteerd met een IPR-geding, eerst moet onderzoeken of er internationale bevoegdheid toekomt aan de Belgische rechtscollages in globo, om van de zaak kennis te nemen. Ingeval bevestigend geantwoord wordt, moet dan de vraag opgelost worden welke rechtbank *ratione materiae* en *ratione loci* bevoegd is. Meestal echter zal het antwoord op de eerste vraag gevonden worden via het antwoord op de tweede vraag. In ons gemene recht geschiedt de internationale bevoegdheidsafbakening in principe (zie hierover F. Rigaux, *a.w.*, II, 1979, nr. 781 e.v. en nr. 1171) immers door de projectie van onze interne territoriale bevoegdheidsregels op internationaal vlak: aan onze rechtscollages komt internationale bevoegdheid toe zo één van hen, op basis van die projectie, als (territoriaal) bevoegd wordt aangewezen.

94. 1. *Toepassingsgebied van het Verdrag van Brussel — Ratione materiae.* Overeenkomstig art. 1, eerste lid, wordt het verdrag toegepast in burgerlijke en handelszaken. Een aantal materies worden echter uitgesloten (art. 1, tweede lid): de staat en bekwaamheid van natuurlijke personen, huwelijksgoederenrecht, testamenten en erfenissen, faillissementen, sociale zekerheid en arbitrage.

De vraag is gerezen of geschillen inzake arbeidsovereenkomsten binnen het toepassingsgebied van het verdrag vallen. In ons vorig overzicht (nr. 188) hebben we aan de hand van het Rapport Jenard aangetoond dat dit inderdaad het geval is, hoewel onze rechtspraak dit negeerde. Dit standpunt werd thans door het Hof van Justitie (13 november 1979, *Z.25/79, R.W.*, 1979-80, 2606) en de Belgische rechtspraak (*Arbrb. Luik*, 25 mei 1979, *J.T.*, 1980, 174) bevestigd.

De in artikel 627, 9°, Ger. W. opgenomen dwingende bevoegdheidsregel geldt dus niet meer t.a.v. verweerders met woonplaats binnen de E.G., niet wegens het feit dat het verdrag in werking trad na het Gerechtig Wetboek (zoals *Arbrb. Luik*, 25 mei 1979 doet uitschijnen), wel wegens de primauteit van het verdragsrecht op het intern recht.

95. Over de vraag of voorlopige maatregelen, genomen tijdens een echtscheidingsprocedure, binnen het toepassingsgebied van het verdrag vallen, heeft het Hof van Justitie zich tweemaal moeten uitspreken. Telkens ging het om Franse uitspraken, gewezen tijdens een zelfde echtscheidingsprocedure, waarin voorlopige maatregelen werden bevolen, waarvan op basis van de in het verdrag geregelde procedure in Duitsland de uitvoerbaarverklaring werd gevraagd (het toepassingsgebied *ratione materiae* is hetzelfde voor de bevoegdheidsregeling als voor de regeling inzake erkenning en tenuitvoerlegging).

In het eerste geval (*H.v.J.*, 27 maart 1979, *Z.143/78, R.W.*, 1979-80, 598) had de Franse «juge aux affaires matrimoniales» bij wijze van voorlopige maatregel aan de man de verzegeling toegestaan van meubelen, waardepapieren en goederen, zich bevindend in een te Frankfurt a. Main gelegen appartement, alsook bewarend beslag op rekeningen, op naam van zijn echtgenote, bij in die stad gevestigde banken.

Het Hof wijst erop dat er geen onderscheid m.b.t. de onder het verdrag vallende materies mag worden gemaakt naargelang het voorlopig of definitief karakter van de bevolen of te bevelen maatregelen. Alleen de aard van de rechten die door de maatregel beschermd worden is determinerend voor het antwoord op de vraag of hij binnen het materieel toepassingsgebied ervan valt.

Bij de bepaling van de aard der rechten die door de in casu getroffen bewarende maatregelen (verzegeling en beslaglegging) worden beschermd, gaat het Hof ervan uit dat een voorlopige regeling van de vermogensrechtelijke betrekkingen van echtgenoten tijdens een echtscheidingsprocedure nauw samenhangt met de oorzaken der echtscheiding en de persoonlijke situatie van de echtgenoten en hun kinderen, zodat ze niet kan worden losgemaakt van de vragen betreffende hun staat die door de ontbinding van de huwelijksband worden opgeworpen en van de afwikkeling van het huwelijksvermogensregime. De in art. 1, tweede lid, gebezigde term «huwelijksgoederenrecht» betreft dan ook niet alleen de in sommige nationale wetgevingen «bepaaldelijk en uitsluitend voor de goederen der echtelieden getroffen regelingen», maar eveneens alle vermogensrechtelijke relaties die rechtstreeks uit de huwelijksband of de ontbinding ervan voortvloeien.

Het Hof besluit dan ook «dat rechterlijke beschikkingen waarbij tijdens een echtscheidingsprocedure verlof wordt verleend tot conservatoire maatregelen als verzegeling of beslaglegging op de goederen der echtelieden, buiten het — in zijn artikel 1 omschreven — toepassingsgebied van het verdrag vallen wanneer zij betreffen — c.q. nauw samenhangen met — vragen aangaande de staat der bij een echtscheidingsprocedure betrokken partijen dan wel de vermogensrechtelijke betrekkingen welke rechtstreeks uit de huwelijksband, of uit het slaken van die band voortvloeien».

Alleen de zeldzame geschillen over vermogensrechtelijke relaties der echtgenoten die met het huwelijk geen verband houden, vallen binnen het toepassingsgebied van het verdrag (een voorbeeld hiervan vindt men bij E. Krings, «Het Executieverdrag van 27 september 1968, wijzigingen en recente toepassingen ervan», *T.P.R.*, 1980, 370, noot 8).

96. Tijdens dezelfde echtscheidingsprocedure in Frankrijk veroordeelde de «juge aux affaires matrimoniales» de man tot betaling van een alimentatie tijdens de echtscheidingsprocedure. In het vonnis waarbij de echtscheiding

werd toegestaan, werd de man veroordeeld om aan zijn ex-vrouw, op basis van de artikelen 270 e.v. C. civ., een maandelijks, voorlopige overbruggingstoelage te betalen. Aan het Hof van Justitie werd de vraag voorgelegd of deze rechterlijke beslissingen binnen het toepassingsgebied van het verdrag vallen, en dus in aanmerking komen voor de vereenvoudigde exequaturprocedure (6 maart 1980, Z.120/79, R.W., 1980-81, 608).

Na vastgesteld te hebben dat onderhoudsverplichtingen binnen het toepassingsgebied van het verdrag vallen (argumenten ex art. 1, tweede lid, en 5, 2°) onderzoekt het Hof de aard van de in art. 270 C. Civ. voorziene «overbruggingstoelage»; deze heeft, aldus het Hof een onderhoudsplichtig karakter, zodat ze behoort tot de «burgerlijke zaken» in de zin van art. 1.

Daarom moet enkel onderzocht worden of de omstandigheid dat een rechterlijke beslissing inzake onderhoudsverplichtingen is gegeven in het kader van een echtscheidingsprocedure, die ongetwijfeld aan het toepassingsgebied is onttrokken, tot gevolg heeft dat ook het geschil inzake onderhoudsverplichtingen eraan wordt onttrokken. Volgt een accessoire vordering, m.b.t. het toepassingsgebied van het verdrag, het lot van de hoofdvordering?

Uit de artikelen 5, 4°, 24 en 42 leidt het Hof af dat volgens het algemene stelsel van het verdrag het lot van een accessoire vordering niet (noodzakelijk) verbonden is met dat van de hoofdvordering. «Accessoire vorderingen vallen dus binnen het toepassingsgebied van het Executieverdrag naar gelang van de zaak die zij betreffen, en niet volgens het onderwerp van de hoofdvordering» (zie hierover uitvoerig P. Schlosser, «Rapport over het Verdrag van 9 oktober 1978 inzake de toetreding ...», P.B.E.G., 1979, C 59/84-87, nrs. 32 e.v.).

Aangezien het Hof in het arrest van 27 maart 1979 reeds heeft vooropgezet dat de voorlopige of definitieve aard van de rechterlijke beslissing niet relevant is voor de vraag of zij binnen het toepassingsgebied van het Executieverdrag valt, maar enkel de aard van de litigieuze rechten, valt zowel de beslissing m.b.t. het onderhoudsgeld tijdens de echtscheidingsprocedure als die m.b.t. de alimentatie na de echtscheiding binnen dat toepassingsgebied.

97. Alimentatie toegekend tijdens een echtscheidingsprocedure — zowel aan een echtgenoot als voor de kinderen — valt dus in ieder geval binnen het toepassingsgebied van het verdrag. De andere voorlopige maatregelen, die in de loop van zo'n procedure worden genomen, vallen echter (meestal) niet binnen dat toepassingsgebied, zo ze betrekking hebben op of nauw samenhangen met de staat der bij een echtscheidingsprocedure betrokken partijen of met de vermogensrechtelijke betrekkingen die rechtstreeks uit de huwelijksband of de ontbinding ervan voortvloeien.

Een vonnis, gewezen tijdens een echtscheidingsprocedure, waarbij naast alimentatie nog andere voorlopige maatregelen genomen worden, valt dus enkel binnen het toepassingsgebied van het Executieverdrag in zoverre het betrekking heeft op die alimentatie. M.b.t. het exequatur van het vonnis wat de andere maatregelen betreft, zal de gemeenrechtelijke (of in een bilateraal verdrag geregelde) exequaturprocedure moeten worden gevolgd.

98. De vrederechter te Etterbeek (14 mei 1979, Rev.Trim.Dr.Fam., 1980, 95) heeft beslist dat een vor-

dering tot het verkrijgen van voorlopige maatregelen op grond van de artt. 221, 223 en 1421 niet binnen het toepassingsgebied van het Verdrag van Brussel valt. Het ging om een Belgisch paar met echtelijke verblijfplaats te Las Palmas, op de Canarische Eilanden. Overeenkomstig de hierboven besproken arresten van het Hof van Justitie is dat een correcte beslissing, tenzij wat betreft de vordering tot uitkering tot onderhoud. Deze valt wel binnen het toepassingsgebied van het verdrag *ratione materiae*. Een andere reden sluit de onderhavige vordering (inzake alimentatie) echter uit van de toepassing van het verdrag: de verweerder heeft immers geen woonplaats op het grondgebied van een der verdragsluitende staten (zie *infra* nr. 6).

De vrederechter te Etterbeek past dan ook terecht het gemene recht toe. Op welke regel grondt hij zijn bevoegdheid om kennis te nemen van de vordering tot voorlopige maatregelen? Eerst en vooral beroept hij zich op art. 628, 2°, Ger. W., dat bevoegdheid verleent aan de rechtbank van de laatste echtelijke verblijfplaats. Nadat de vrederechter echter vastgesteld heeft dat deze laatste echtelijke verblijfplaats te Las Palmas gelegen is, merkt hij op dat een oud adres van de verweerder in België beschouwd kan worden als echtelijke verblijfplaats, zelfs al werd hij daar ambtshalve geschrapt. Deze schrapping is immers een louter administratieve maatregel, zonder juridische weerslag op de echtelijke verblijfplaats.

De laatste echtelijke verblijfplaats was echter — zoals de vrederechter zelf opmerkt! — te Las Palmas gelegen. Art. 628, 2°, kan dan, bij de projectie op internationaal vlak, zeker geen bevoegdheid toekennen aan een Belgische rechtbank, zelfs al hadden de echtgenoten vroeger hun echtelijke verblijfplaats in België. Of er ooit een (vroegere) echtelijke verblijfplaats in België was, is ter zake irrelevant.

De vrederechter twijfelde blijkbaar zelf aan de juistheid van zijn stelling. Hij voegt er immers aan toe dat, zelfs in de veronderstelling dat de echtgenoten nooit in België een echtelijke verblijfplaats hadden, hij nog bevoegd zou zijn — zoals iedere vrederechter van het Rijk (art. 15 B.W. wijst immers geen welbepaalde Belgische rechtbank aan) — omdat beide partijen de Belgische nationaliteit bezitten (in die zin: vorig overzicht nrs. 56/59 en de verwijzingen aldaar).

99. *Ratione personae*. De in het verdrag opgenomen bevoegdheidsregeling geldt telkens wanneer de verweerder zijn woonplaats heeft op het grondgebied van één der zes oorspronkelijke E.G.-lid-staten (artt. 2 en 3). Het Verdrag van Brussel heeft t.a.v. aldaar gedomicilieerde verweerders ons gemene recht inzake internationale bevoegdheid vervangen (H.v.J., 13 november 1979, R.W., 1979-80, 2606; Rb. Brussel, 3 oktober 1979, B.R.H., 1980, 51 met noot N. Watté).

Voor de toepassing van het verdrag wordt de plaats van vestiging van vennootschappen gelijkgesteld met de woonplaats (art. 53; Hof Antwerpen, 18 oktober 1979, B.R.H., 1980, 181 met noot I.V.). Om die plaats van vestiging vast te stellen moet de rechter zijn IPR-regels toepassen (art. 53). Het Antwerpse Hof paste dan ook terecht de (in België gehuldigde) zetelleer toe om de plaats van vestiging van een vennootschap te bepalen.

Artikel 8, 3°, breidt het toepassingsgebied van het verdrag op dat punt uit t.a.v. verzekeraars. Het bepaalt immers dat de verzekeraar die, zonder woonplaats te hebben op het grondgebied van een verdragsluitende staat, een filiaal of een agentschap heeft in een van de verdragslui-

tende staten, wordt geacht woonplaats te hebben op het grondgebied van die staat voor geschillen betreffende de exploitatie van dat filiaal of agentschap (Arrond. Doornik, 18 februari 1980, *J.T.* 1980, 391, zie *infra* nr. 108).

100. Heeft de verweerder geen woonplaats in een van de verdragsluitende staten, dan wordt de internationale bevoegdheid in elke staat geregeld door de wetgeving van die staat, onverminderd de toepassing van de artt. 16 (art. 4), 17 en 18 (vorig overzicht nr. 184 en de verwijzingen aldaar).

Aldus kan tegen een verweerder met woonplaats in het Verenigd Koninkrijk nog steeds de dwingende bevoegdheidsregel van art. 4 van de wet van 27 juli 1961 op de eenzijdige beëindiging van voor onbepaalde tijd verleende concessies van alleenverkoop ingeroepen worden (Kh. Brussel, 13 september 1979, *J.T.*, 1980, 374). T.a.v. verweerders met woonplaats binnen de zes oorspronkelijke E.G.-lid-staten geldt die regel niet meer (vorig overzicht nr. 197 en de verwijzingen aldaar).

101. *Ratione temporis*. Het Hof van Beroep te Luik (19 december 1978, *Jur. Liège*, 1978-79, 265 met noot G. de L.) beriep zich op de data van aanbod en aanvaarding (na 1 februari 1973 geschied) om het verdrag toepasselijk te verklaren. Die gegevens zijn ter zake echter irrelevant. Art. 54, eerste lid, bepaalt immers dat de verdragsbepalingen toepasselijk zijn op na de inwerkingtreding (1 februari 1973) ingestelde rechtsvorderingen.

Het Hof van Justitie heeft die stelling tot in haar verste consequenties doorgetrokken (13 november 1979, *Z.25/79*, *R.W.*, 1979-80, 2606). Een Frans werknemer sloot in 1971 een arbeidsovereenkomst met een in Duitsland gevestigde vennootschap, met het oog op de uitvoering van werkzaamheden in Duitsland, doch zonder vaste arbeidsplaats aldaar. In het contract was een bevoegdheidsbeding ten gunste van een Duitse rechtbank opgenomen. Volgens de Franse wet is dit bevoegdheidsbeding nietig; een dwingende bevoegdheidsregel verleent in dit geval bevoegdheid aan de rechtbank van de woonplaats van de werknemer. Nadat het contract in december 1971 verbroken werd, leidde de Franse werknemer, in november 1973, een geding in tegen de Duitse firma voor de Franse rechtbank van zijn woonplaats. Het Franse Hof van Cassatie stelde naar aanleiding hiervan volgende prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie:

«Wanneer de vordering na 1 februari 1973 is ingesteld, moeten dan met toepassing van artikel 54 EEG-Executieverdrag de clausules tot aanwijzing van een bevoegde rechter, die, als deel uitmakend van een vóór 1 februari 1973 gesloten arbeidsovereenkomst, onder de destijds geldende nationale wetgeving nietig zouden zijn geacht, ingevolge artikel 17 als geldig worden beschouwd, waarbij het te deze er niet toe doet wanneer de overeenkomsten tussen partijen zijn gesloten of de desbetreffende arbeid is verricht?»

De vraag komt hierop neer of, gelet op art. 54, het in een arbeidsovereenkomst opgenomen bevoegdheidsbeding, dat volgens de vóór 1 februari 1973 vigerende Franse wetgeving nietig zou zijn geacht, op het tijdstip van inwerkingtreding van het verdrag geldigheid verkrijgt.

In zijn arrest van 13 november 1979 gaat het Hof ervan uit dat het verdrag enerzijds het materieel recht onberoerd laat, maar anderzijds het interne procesrecht voor de door het Executieverdrag geregelde onderwerpen (waaronder

de arbeidsovereenkomsten, zie *supra* nr. 94) door de verdragsbepalingen vervangt, vanaf de dag van inwerkingtreding. En art. 54 stelt slechts één voorwaarde voor de toepassing van het verdrag in de tijd, nl. het tijdstip waarop de rechtsvordering is ingesteld, ongeacht het feit of de litigieuze rechtsverhouding al dan niet voor de datum van inwerkingtreding is ontstaan. Een bevoegdheidsbeding heeft trouwens slechts rechtsgevolgen vanaf de dag waarop een rechtsvordering wordt ingeleid. Op die dag moet de geldigheid van een dergelijke clausule getoetst worden aan de op dat ogenblik vigerende wetgeving. Het Hof beslist dan ook dat het verdrag in casu toepasselijk is.

Uit deze stellingname kan o.m. afgeleid worden dat de geldigheid van bevoegdheidsbedingen, voorkomend in contracten van concessies van alleenverkoop, gesloten vóór 1 februari 1973, en waarover thans een geding wordt ingeleid i.v.m. de beëindiging ervan, moet worden getoetst aan art. 17 van het verdrag, en niet aan art. 4 van de wet van 27 juli 1961 (zie ook *infra* nr. 112).

102. *In verhouding met andere verdragen*. Art. 57 bepaalt dat het Executieverdrag geen afbreuk doet aan verdragen, door de lid-staten gesloten, die voor bijzondere onderwerpen de rechterlijke bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen regelen. Aldus zal voor gedingen inzake merkenrecht en tekeningen en modellen rekening moeten worden gehouden met de bevoegdheidsregeling in de desbetreffende verdragen (Hof Antwerpen, 5 juni 1978, *B.R.H.*, 1979, 180; Rb. Charleroi, 21 maart 1979, *J.T.*, 1979, 543).

Algemene verdragen inzake bevoegdheid en erkenning en tenuitvoerlegging moeten, t.a.v. onder het Executieverdrag vallende materies, wel wijken voor dit laatste (art. 55; Kh. Brussel, 20 september 1979, *J.T.*, 1980, 45).

103. 2. *Bevoegdheidsregelingen van het verdrag*. Als hoofdregel geldt dat zij die woonplaats hebben op het grondgebied van een verdragsluitende staat, ongeacht hun nationaliteit, opgeroepen worden voor de gerechten van die staat (art. 2; i.v.m. de «woonplaats» van vennootschappen, zie *supra* nr. 99). Aangezien dit artikel een algemene bevoegdheidsaanwijzing inhoudt («de rechtbanken»), moet volgens de interne bevoegdheidsregels worden uitgemaakt welke rechtbank in concreto bevoegd is (Hof Antwerpen, 18 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 181).

Alleen in de door het verdrag bepaalde gevallen kunnen verweerders met woonplaats in een verdragsluitende staat opgeroepen worden voor een (de) rechtbank(en) van een andere staat (art. 3; Hof Antwerpen, 18 oktober 1979).

104. a) *De rechtbank van de plaats waar de contractuele verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd*. Art. 5, 1°, bepaalt dat een verweerder met woonplaats in een verdragsluitende staat, in een andere staat kan worden opgeroepen, t.a.v. verbintenissen uit overeenkomst, voor het gerecht van de plaats waar de verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd. Het Hof van Cassatie heeft in een arrest van 28 juni 1979, *R.W.*, 1980-81, 539, m.b.t. een geding inzake de beëindiging van een voor onbepaalde tijd verleende concessie van alleenverkoop, enige reeds gevestigde principes herhaald (zie vorig overzicht, nrs. 192 en 198-204): met «de verbintenis» wordt bedoeld de verbintenis die aan de vordering ten grondslag ligt, in casu de verplichting van de concessiege-

ver om een redelijke opzegtermijn te geven bij de eenzijdige beëindiging van de concessie (over de vroegere controverse of het geven van een redelijke opzegtermijn en de betaling van een opzegvergoeding al dan niet alternatieve verbintenissen zijn, zie vorig overzicht nrs. 201-204). Impliciet herhaalt het Hof ook dat de plaats van uitvoering van die verbintenis bepaald moet worden op basis van de op die verbintenis toepasselijke wet, nl. de Belgische wet. En die verbintenis, hierin bestaande dat de concessiegever tijdens de opzeggingstermijn zijn hoofdverbintenis voortzet, d.w.z. dat hij de aan de concessienemer verleende alleenverkoop in het in concessie gegeven gebied moet respecteren, moet in België uitgevoerd worden. Bijgevolg zijn de Belgische rechtbanken op basis van art. 5, 1°, bevoegd.

Het arrest van het Hof te Luik, waartegen de voorziening in cassatie gericht was (12 mei 1977, *J.T.*, 1977, 710, besproken in ons vorig overzicht, nr. 205), had beslist dat het beding tot aanwijzing van de plaats van uitvoering, opge maakt voor het einde van het contract, strijdig is met de werkelijke localisatie van de uitvoering van het contract — waarvan de gevolgen zich slechts in België kunnen voordoen — en dat het dus op basis van art. 6 van de wet van 27 juli 1961 nietig is. Daarenboven achtte het hof een dergelijke aanwijzing van de plaats van uitvoering in het buitenland strijdig met de aard van de zaak en is ze er slechts op gericht te ontsnappen aan de toepassing van de wet van 1961; het beding kan dus slechts als bedrog (wetsontduiking) geïnterpreteerd worden, wat op zichzelf aanleiding geeft tot de nietigheid van het beding. Het Hof van Cassatie verwierp het hiertegen opgeworpen middel, zeggende dat het arrest, waar het de clause i.v.m. de plaats van uitvoering wegens wetsontduiking nietig acht, wettig gemotiveerd is en geen schending inhoudt van art. 5, 1°, van het verdrag, art. 1134 B.W. en art. 97 Grondwet (voor een kritiek op het door het Luikse Hof verdedigde standpunt, zie vorig overzicht nr. 205).

105. Zoals reeds opgemerkt werd in ons vorig overzicht (nr. 205) is een beding ter bepaling van de plaats van uitvoering een verkapt bevoegdheidsbeding, dat o.i. niet moet voldoen aan de in art. 17 voorgeschreven vormvereisten. Het Hof van Justitie heeft thans de gelegenheid gehad om zich over dit probleem uit te spreken (17 januari 1980, *Z.56/79, R.W.*, 1979-80, 2792): in het kader van een leningscontract tussen een Duitse en een Italiaanse handelaar werd overeengekomen dat de terugbetaling in München diende te geschieden. De aan het Hof voorgelegde vraag was of een dergelijke mondeling beding — naar Duits recht geldig — voldoende is om de rechter van die plaats bevoegdheid te verlenen in de zin van art. 5, 1°, of dat daarentegen die rechter slechts bevoegd is indien het beding aan de vormvoorschriften van art. 17 voldoet?

Art. 5 voorziet in een aantal bevoegdheidsgronden, gebaseerd op een rechtstreeks (objectief) verband tussen de rechtsverhouding en de in het artikel aangewezen rechter: de eiser heeft de keuze tussen de algemene bevoegdheidsgrond van art. 2 en de bijzondere bevoegdheidsgronden van art. 5. De in art. 17 geregelde bevoegdheid daarentegen houdt geen rekening met objectieve banden tussen de rechtsverhouding en de aangewezen rechter, doch berust enkel op de wil van de partijen; het is bovendien een exclusieve bevoegdheid, die de werking van de artikelen 2 en 5 uitsluit. Volgens het Hof berusten de in art. 5, 1°, vervatte bevoegdheid van de rechtbank van de

plaats van uitvoering en de in art. 17 vervatte bevoegdheid van de door partijen aangewezen rechtbank op twee verschillende begrippen, en gelden de in art. 17 gestelde vormvereisten enkel voor de overeenkomsten tot aanwijzing van de bevoegde rechter. «Indien dus partijen volgens het op de overeenkomst toepasselijke recht en op de hierdoor gestelde voorwaarden de plaats van uitvoering van de overeenkomst kunnen aanwijzen zonder dat zij daarbij een speciale vorm in acht hebben te nemen, dan volstaat die clause omtrent de plaats van uitvoering om het gerecht van deze plaats bevoegd te maken in de zin van art. 5, 1°».

Het Hof beslist dan ook dat «indien de plaats waar een verbintenis uit overeenkomst moet worden uitgevoerd, door partijen is aangewezen door middel van een clause die volgens het nationale recht dat de overeenkomst beheerst, geldig is, ingevolge art. 5, 1° (...) het gerecht van die plaats bevoegd (is) om van geschillen m.b.t. die verbintenis kennis te nemen, onverschillig of de in art. 17 bedoelde vormvoorschriften al dan niet in acht zijn genomen».

106. Dit arrest roept wel enige bedenkingen op. Eerst en vooral is het niet steeds zo dat een door een bevoegdheidsbeding aangewezen rechtbank geen objectief verband kan hebben met de haar voorgelegde rechtsverhouding. De door partijen aangewezen rechtbank kan er immers een zijn die ook bevoegd zou zijn krachtens art. 5 (of art. 2). Bovendien kan de wil van de partijen ook een rol spelen bij de bevoegdheid op basis van art. 5, 1°. Ze mogen immers zelf (overeenkomstig de wet die hun contract beheerst — hierover verder meer) de plaats van uitvoering van het contract of bepaalde verbintenissen ervan aanduiden. Het objectief verband tussen de rechtbank van die plaats en de rechtsverhouding berust dan toch ook (onrechtstreeks) op de wil van de partijen.

Een volgende bedenking betreft de mogelijke grond- en vormvoorwaarden waaraan een beding inzake de plaats van uitvoering van een verbintenis moet voldoen. Het Hof spreekt van voorwaarden gesteld door «het nationale recht dat de overeenkomst beheerst». In een vorig arrest (6 oktober 1976, *Z.12/76, Jur.H.v.J.*, 1976, 1473) had het Hof beslist dat «de plaats waar de verbintenis is uitgevoerd of moet worden uitgevoerd», moet worden vastgesteld overeenkomstig het recht dat volgens de verwijzingsregels van de aangezochte rechter de litigieuze verbintenis beheerst. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat het Hof thans op dat standpunt is teruggekomen, en zou opteren voor de wet die toepasselijk is op het contract. In het hier besproken arrest had het Hof dan ook beter gesproken van voorwaarden gesteld door «het nationale recht dat de verbintenis beheerst». De onnauwkeurigheid van het Hof vloeit misschien voort uit het feit dat in principe één wet toepasselijk wordt verklaard op de inhoud van een contract, waarbij uit het oog wordt verloren dat naast deze door partijen gekozen wet dikwijls ook wetgeving van politie en veiligheid toepasselijk is. Aan de wet die de litigieuze *verbintenis* beheerst moet dus getoetst worden of de partijen vrij de plaats van uitvoering mochten bepalen, en of er inderdaad wilsovereenkomst bestond.

Dit geldt dus voor de inhoudelijke geldigheid van een dergelijk beding. T.a.v. de vormelijke geldigheid is de uitspraak van het Hof voor meer kritiek vatbaar: in principe is het niet noodzakelijk de wet toepasselijk op de inhoud van contracten (of specifieke verbintenissen ervan) die eveneens de vormelijke geldigheid beheerst. Voor de vorm-

aspecten geldt (in de zes lid-staten) de regel *locus regit actum*. Het is de wet van de plaats waar de verbintenis werd aangegaan die de vorm ervan bepaalt. In België heeft deze regel een facultatief karakter (zie supra nr. 80), zodat een dergelijk beding ook geldig is indien het voldoet aan de vormvoorschriften van de *lex causae*. De vraag naar de vorm waarin zo'n clausule opgemaakt moet worden, is dus door het Hof o.i. niet correct, minstens onduidelijk, geformuleerd. Tenzij het Hof een communautairrechtelijke oplossing voor dit probleem heeft willen geven. Hierbij kan dan wel de vraag gesteld worden waarom werd afgeweken van een in de zes lid-staten gehuldigde basisregel.

107. M.b.t. art. 5, 1°, moet nog gewezen worden op art. 1, eerste lid, van het bij het verdrag gevoegde protocol. Dit artikel bepaalt dat een verweerder met woonplaats in Luxemburg, die opgeroepen wordt voor een gerecht van een ander land op basis van art. 5, 1°, de bevoegdheid van dit gerecht kan afwijzen (zie het nogal verwarde arrest van Hof Luik, 19 december 1978, *Jur. Liège*, 1978-79, 265). Dit gerecht moet zich zelfs ambtshalve onbevoegd verklaren indien de verweerder niet verschijnt (art. I, 1°, in fine). De rechter moet natuurlijk wel onderzoeken of hem geen bevoegdheid toekomt krachtens een andere bevoegdheidsregel van het verdrag. Zo moet hij bijvoorbeeld onderzoeken of een bevoegdheidsbeding, waarop de eiser zich beroept, geldig is krachtens de artt. 17 en I, tweede lid (Kh. Brussel, 3 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 51 met noot N. Watté).

108. b) *Bevoegdheid inzake verzekeringen*. De artikelen 7 t/m 12 bevatten een dwingende bevoegdheidsregeling inzake verzekeringsgeschillen. Art. 7 verwijst naar art. 5, 5°, op basis waarvan een verzekeraar, met zetel in een verdragsluitende staat, kan worden opgeroepen in een ander land, t.a.v. een geschil betreffende de exploitatie van een filiaal, van een agentschap of enige andere vestiging, voor het gerecht van de plaats waar zij gelegen zijn. Art. 8, 3°, houdt een gelijkaardige regel in t.a.v. verzekeraars met woonplaats buiten de E.G. (zie supra nr. 99).

De Arrondissementsrechtbank te Doornik paste deze regel van art. 8, 3°, ten onrechte toe op een verzekeringsmaatschappij met zetel in Frankrijk (18 februari 1980, *J.T.*, 1980, 391). Een beroep op de artikelen 7 en 5, 5°, had volstaan. Het ging om een vordering van een Belg, slachtoffer van een ongeval in Frankrijk, tegen de Franse verzekeraar van de aansprakelijke persoon. Het slachtoffer stelde een rechtstreekse vordering in tegen de verzekeringsmaatschappij voor de rechtbank van haar Belgische exploitatiezetel te Brussel. Er werd niet betwist dat er in België een vestiging was in de zin van art. 5, 5°. Wel moest de rechtbank onderzoeken of we in casu te maken hebben met een *geschil betreffende de exploitatie* van deze vestiging.

Het Hof van Justitie heeft reeds de gelegenheid gehad dit begrip nader te omschrijven (22 november 1978, *Z.33/78*, *R.W.*, 1978-79, 1517, vorig overzicht, nr. 208). Het begrip exploitatie omvat, volgens het Hof:

— geschillen inzake de contractuele of niet-contractuele rechten en verplichtingen met betrekking tot het eigenlijk beheer van het agentschap, het filiaal of de vestiging zelf, bijvoorbeeld betreffende de huur van het gebouw waarin deze nevenvestigingen zijn gevestigd, of het ter plaatse aanstellen van aldaar werkzaam personeel; en

— geschillen inzake door de vestiging namens het moederbedrijf aangegane verplichtingen die moeten wor-

den nagekomen in de verdragsluitende lid-staat waar deze vestiging gelegen is, alsmede geschillen inzake niet-contractuele verplichtingen die hun oorsprong vinden in werkzaamheden die de vestiging heeft verricht ter plaatse waar ze voor rekening van het moederbedrijf is gevestigd.

De Doornikse Rechtbank kwam tot het besluit dat het in casu ging om een geschil betreffende de exploitatie van de Belgische vestiging — en dat de Brusselse Rechtbank bijgevolg bevoegd is — steunend op de volgende feiten: de eiser had medische getuigenschriften en onkostennota's aan de vestiging toegestuurd, een kwijting werd te Brussel opgesteld en ondertekend, uit de briefwisseling tussen de raadsman van eiser en de vestiging blijkt dat deze het dossier beheert (hoewel het dossier ondertussen nog naar de moedermaatschappij is gegaan), en de vestiging heeft een standpunt ingenomen m.b.t. de grond van de zaak, nl. door eisers beweringen te verwerpen.

Die oplossing is o.i. voor kritiek vatbaar. Eerst en vooral kan met zekerheid gezegd worden dat het in casu niet ging om een geschil inzake het eigenlijk beheer van de vestiging, of om een geschil inzake niet-contractuele verplichtingen, die hun oorsprong vinden in werkzaamheden die de vestiging in België heeft verricht. Gaat het dan om een geschil inzake door de vestiging namens het moederbedrijf aangegane verplichtingen die moeten worden nagekomen in de lid-staat waar de vestiging gelegen is? Hiermee worden bedoeld geschillen m.b.t. door de vestiging, *namens* het moederbedrijf, gesloten (verzekerings-)contracten. Dit is in casu echter niet het geval (het verzekeringscontract was blijkbaar in Frankrijk gesloten). Indien de Belgische vestiging niet was opgetreden, zou het geschil zeker niet als een geschil inzake de exploitatie van deze vestiging bestempeld kunnen worden. Het lijkt ons uitgesloten, zelfs al zou de door het Hof van Justitie gegeven opsomming niet volledig zijn, dat het geschil een geschil betreffende de exploitatie van een vestiging wordt, enkel en alleen door het feit dat deze vestiging *na het ontstaan van het geschil* tussenbeide komt in de afhandeling van het dossier, dit met het oog op tijdwinst en kostenbesparing (vgl. L. Schuermans, «Verzekering en internationaal privaatrecht», *R.W.*, 1979-80, 2227-2228).

109. c) *Exclusieve bevoegdheden*. T.a.v. de geldigheid, de nietigheid of de ontbinding van vennootschappen met plaats van vestiging in een verdragsluitende staat, alsook t.a.v. de besluiten van hun organen, kent art. 16, 2°, een exclusieve bevoegdheid toe aan de gerechten van die staat (over de bepaling van de plaats van vestiging van een vennootschap, zie supra nr. 99 en vorig overzicht nr. 46 en de verwijzingen aldaar).

Het Hof van Beroep te Antwerpen (18 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 181 met noot I.V.) weigerde — o.i. terecht — die bepaling toe te passen op een procedure in kort geding, waarbij de consignatie van een bepaald bedrag en het stellen van een bankwaarborg gevorderd werden door een Franse vennootschap onder een firma, tegen een Belgische N.V. (In Frankrijk was ondertussen een vordering ingeleid tot nietigverklaring van bepaalde contracten omdat ze door een vennootschapsorgaan, handelend met machtsverschrijding, ondertekend werden.) Het ging immers slechts om voorlopige maatregelen, en niet om een vordering die tot voorwerp heeft de geldigheid, de nietigheid of ontbinding van vennootschappen of van besluiten van hun organen.

110. *d) Bevoegdheidsbedingen.* Op basis van art. 17, eerste lid, is het gerecht of zijn de gerechten, door partijen in een schriftelijke overeenkomst of in een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst aangewezen om kennis te nemen van geschillen die n.a.v. een bepaalde rechtsbetrekking zijn ontstaan of zullen ontstaan, bij uitsluiting bevoegd (over de verhouding tussen de artt. 17 en 24, zie infra nr. 118). Voor de toepassing van die regel is vereist dat een van de partijen woonplaats heeft in een der verdragssluitende landen, en dat de aangewezen rechtbank (of rechtbanken) deel uitmaakt (uitmaken) van de rechterlijke macht van een der lid-staten.

Een bevoegdheidsbeding opgenomen in algemene verkoopvoorwaarden op de achterzijde van een factuur is geen schriftelijke overeenkomst. De stilzwijgende aanvaarding door de klant, die afgeleid zou kunnen worden uit het stilzwijgen na de ontvangst der factuur, is evenmin een schriftelijk bevestigde mondelinge overeenkomst, in de zin van art. 17 (Kh. Brussel, 3 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 51 met noot N. Watté; over dit vonnis, zie infra nr. 114). De rechtbank volgde dus nauwgezet de door het Hof van Justitie gegeven interpretatie (14 december 1976, *Z.24/76* en *25/76*, *Jur.H.v.J.*, 1976, 1831 e.v., vorig overzicht nr. 220).

111. Bevoegdheidsbedingen die voldoen aan de in art. 17, eerste lid, gestelde voorwaarden hebben geen rechtsgevolg indien zij strijdig zijn met de dwingende bevoegdheidsregels van de artikelen 12 en 15 of met de exclusieve bevoegdheden van artikel 16 (art. 17, tweede lid). Strijdigheid met dwingende bevoegdheidsregels behorend tot het recht van een der lid-staten daarentegen geeft geen aanleiding tot ongeldigheid van de forumclausule (*H.v.J.*, 13 november 1979, *Z.25/79*, *R.W.*, 1979-80, 2606; *Arbrb. Luik*, 25 mei 1979, *J.T.*, 1980, 174). M.b.t. de door het verdrag geregelde materies gelden immers de nationale regels inzake bevoegdheidsbedingen niet meer in de verdragssluitende staten, indien een der partijen zijn woonplaats heeft binnen een verdragstaat (zie hierover E. Krings, *a.w.*, 392 e.v., nr. 19bis).

112. In het vorig overzicht werd heel wat aandacht besteed aan de vraag naar de geldigheid van bevoegdheidsbedingen, voorkomend in cognossementen (nrs. 225-234). Ook tijdens de hier behandelde periode werden een aantal beslissingen m.b.t. dat probleem gewezen, meer bepaald m.b.t. de vraag of dergelijke bevoegdheidsbedingen voldoen aan de door artikel 17 gestelde voorwaarden.

De Antwerpse rechtspraak schijnt haar vroeger standpunt (vorig overzicht nr. 227) — waarop reeds heel wat kritiek uitgebracht werd (vorig overzicht nrs. 227-230) — te handhaven, zij het minder expliciet: volgens dit standpunt moet worden onderzocht of het bevoegdheidsbeding al dan niet in strijd is met Belgische regels van dwingend recht of van openbare orde (art. 91 Zeewet), naast een onderzoek of voldaan is aan de vereisten van art. 17 (Hof Antwerpen, 21 november 1979, *R.W.*, 1980-81: «Aangezien deze bevoegdheidsclausule, die terzelfder tijd de bevoegdheid van een vreemde rechtbank bepaalt en de toepassing van de dwingende bepalingen van art. 91 in se niet ongeldig is», (onze cursivering); Kh. Antwerpen, 11 januari 1978, *R.H.A.*, 1979-80, 71; Kh. Antwerpen, 10 september 1979, *Eur. Vervoerr.*, 1979, 790). Om de in ons vorig overzicht uiteengezette redenen (nrs. 227-230) mag een dergelijke

toetsing van de inhoudelijke geldigheid van een forumbeding aan het nationaal recht van een lid-staat niet meer geschieden in het raam van het Verdrag van Brussel (*supra* nr. 111; in die zin ook E. Krings, *a.w.*, 393-395, nr. 19bis; *H.v.J.*, 30 november 1979, *Z.25/79*, *R.W.*, 1979-80, 2606; Kh. Antwerpen, 24 januari 1978, *R.H.A.*, 1977-78, 465).

Enkel en alleen mag (en moet) onderzocht worden of een bevoegdheidsbeding opgenomen in een cognossement, voldoet aan de voorwaarden van artikel 17.

113. Artikel 17 vereist een wilsovereenstemming tussen de partijen, en de uiting hiervan in een geschrift.

Volgens het Antwerpse Hof (21 november 1979, reeds geciteerd) moet aan de term «partijen», gebruikt in een verdrag betreffende de procedureregeling, de betekenis worden gehecht van «gedingpartijen» (zie ook vorig overzicht nr. 232). Aangezien de derde houder van het cognossement volledig vreemd blijft aan de totstandkoming van het contract, bestaat er dan ook tussen de gedingpartijen helemaal geen wilsovereenstemming ter zake van de aanwijzing van een bevoegde rechtbank (Kh. Antwerpen, 11 januari 1978, 24 januari 1978 en 10 september 1979, alle reeds geciteerd). Dit geldt zeker indien aan de inlander slechts een «short form» cognossement werd afgeleverd, waarin wordt verwezen naar de algemene voorwaarden (waaronder een bevoegdheidsbeding) vervat in de «long form bill of lading». Een dergelijk bevoegdheidsbeding is niet tegenwerpelijk aan de derde houder, aangezien hij die algemene clausules niet kende of kon kennen en er dan ook geen sprake kan zijn van een (stilzwijgende) aanvaarding zijnerzijds (Hof Antwerpen, 8 november 1978, *Eur. Vervoerr.*, 1979, 623 met noot T. Kegels; het Verdrag van Brussel werd in casu niet toegepast; de datum waarop de vordering werd ingeleid, is ons onbekend; indien het verdrag toch toepasselijk zou zijn geweest, zou dit tot hetzelfde resultaat hebben geleid; zie over de aanvaarding van bevoegdheidsbedingen ook J. Laenens, *a.w.*, 262 e.v., nr. 22 e.v.).

Het hof merkt in zijn arrest van 21 november 1979 bovendien op dat een cognossement zelfs tussen de inlander en de vervoerder niet voldoet aan het in art. 17 gestelde vereiste van een schriftelijke overeenkomst: meestal wordt dit document immers enkel getekend door de kapitein of de agenten van de rederij (als ontvangstbewijs voor de te vervoeren goederen), en gaat het dus om eenzijdig opgelegde voorwaarden (zie ook Kh. Antwerpen, 10 september 1979, reeds geciteerd; vorig overzicht nr. 231 in fine).

Indien wordt vastgesteld dat het bevoegdheidsbeding ongeldig is op basis van art. 17, moet uiteraard niet meer onderzocht worden of er een redelijke zekerheid bestaat dat de (zoals blijkt — ongeldig) aangewezen vreemde rechtbank art. 91 correct (d.w.z. volgens de Belgische interpretatie) zal toepassen (Hof Antwerpen, 21 november 1979 en Kh. Antwerpen, 24 januari 1978; zie nochtans Kh. Antwerpen, 11 januari 1978 en 10 september 1979, alle reeds geciteerd).

114. Een bijzondere regeling is in art. I, tweede lid, van het protocol uitgewerkt voor bevoegdheidsbedingen, aangegaan met een persoon die in Luxemburg woonplaats heeft. Omdat vele contracten, door die personen gesloten internationale contracten zijn, achten de opstellers van het verdrag het wenselijk om, te hunner bescherming, stren-

gere voorwaarden te stellen, naast die, opgelegd door art. 17.

Artikel I, tweede lid, bepaalt dat een bevoegdheidsbeding in de zin van art. 17 slechts rechtsgevolg heeft t.a.v. een in Luxemburg gedomicileerd persoon indien dit beding door hem uitdrukkelijk en in 't bijzonder aanvaard werd (dit artikel werd over het hoofd gezien door Kh. Brussel, 3 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 51 met noot N. Watté; het bevoegdheidsbeding kon reeds op grond van art. 17 ongeldig verklaard worden, het voldeed niet aan de daar gestelde vormvoorschriften; zie *supra* nr. 110).

Een dergelijke uitdrukkelijke en bijzondere aanvaarding kan zeker niet afgeleid worden uit een algemene aanvaarding van een aanbod of factuur waarvan de algemene voorwaarden een bevoegdheidsbeding bevatten (Hof Luik, 19 december 1978, *Jur. Liège*, 1978-79, 265 met noot G. de L.).

Wat is dan wel vereist opdat er van uitdrukkelijke en bijzondere aanvaarding sprake kan zijn? Het Hof van Justitie heeft onlangs de gelegenheid gekregen deze begrippen nader te omschrijven (6 mei 1980, *Z.784/79, R.W.*, 1980-81, 817). De voorgelegde vraag luidde of een bevoegdheidsbeding dat deel uitmaakt van een met een in Luxemburg woonachtig persoon gesloten contract, en dat in het ook door deze ondertekende contractsformulier niet in het bijzonder onder de aandacht is gebracht, aan deze voorwaarden voldoet.

Volgens het Hof blijkt uit een vergelijking van de tekst van art. 17 met die van artikel I, dat de voorwaarde van een «uitdrukkelijke aanvaarding» slechts is vervuld «indien de overeenkomst tot aanwijzing van een bevoegd rechter is neergelegd in een clause die in het bijzonder en uitsluitend daaraan is gewijd». De «bijzondere aanvaarding» vereist dat de forumclause door de in Luxemburg woonachtige partij bovendien speciaal voor akkoord moet worden ondertekend; de enkele ondertekening van het contract door die partij volstaat niet om de beoogde waarborgen te krijgen. Het is echter niet noodzakelijk dat die clause wordt opgenomen in een van het contract zelf onderscheiden document.

115. e) *Vrijwillige verschijning*. Artikel 18 verleent bevoegdheid aan een rechter die op basis van de overige verdragsregels onbevoegd is, wanneer de verweerder voor hem verschijnt, tenzij deze verschijning uitsluitend (over het begrip «uitsluitend», zie vorig overzicht, nr. 237) tot doel heeft de bevoegdheid te betwisten of er een andere rechtbank op basis van art. 16 exclusief bevoegd is.

Wanneer moet die exceptie van onbevoegdheid opgeworpen worden? De Rechtbank van Koophandel te Brussel (9 mei 1978, *B.R.H.*, 1979, 253) is van oordeel dat dit tijdstip, gelet op het stilzwijgen van het verdrag, moet bepaald worden aan de hand van het gemene recht van de betrokken lid-staat. Op basis van art. 854 Ger. W. moet de exceptie van onbevoegdheid dan ook vóór alle andere excepties of verweer opgeworpen worden (behalve wanneer zij van openbare orde is, wat in casu niet het geval is), zodat de exceptie van onbevoegdheid, pas opgeworpen in een aanvullende conclusie, laatijdig is. De rechtbank acht zich dan ook op basis van art. 18 bevoegd.

Het Hof van Beroep te Antwerpen (18 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 181) daarentegen meent dat de exceptie van internationale onbevoegdheid niet in limine litis moet worden opgeworpen. Het betreft hier immers geen bevoegdheidsconflict s.s., zoals dit door het Gerechtelijk

Wetboek geregeld wordt, doch een geval van afwijzing van de rechtsmacht van de Belgische rechtscollèges. Art. 854 is dan ook niet toepasselijk volgens het Antwerpse Hof.

De tekst van het verdrag bevat op dit punt geen (duidelijke) richtlijn. Daarom heeft het Hof van Cassatie in een arrest van 9 juni 1980 (niet gepubliceerd) dit probleem bij wijze van prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie voorgelegd. In afwachting van het antwoord van het Hof van Justitie lijkt het (voorzichtigheidshalve) geboden de exceptie van onbevoegdheid in limine litis op te werpen.

Het Hof van Justitie kan twee kanten uit: ofwel wordt verwezen naar het gewone procesrecht van de betrokken lid-staat, ofwel wordt een communautairrechtelijke oplossing gegeven. De eerste mogelijkheid (die blijkt aanvaard te worden door beide, hierboven vermelde beslissingen; zie ook G. Droz, *Compétence judiciaire et effets des jugements dans le Marché commun*, Parijs, Dalloz, 1972, nr. 222) lost het probleem voor België niet helemaal op: uit de zojuist vermelde beslissingen blijkt dat er betwisting bestaat over de vraag of een exceptie van *internationale* bevoegdheid binnen het toepassingsgebied van art. 854 valt - (zie ook J. Laenens, «Overzicht van de rechtspraak (1970-1978). De bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, 358, nr. 262; voor de situatie in Nederland, zie H. Ras, «De betekenis van het E.G.-executieverdrag voor de rechter van het land waar een onder het verdrag vallende zaak wordt aangebracht», *T.P.R.*, 1975, 897-898). Eveneens kunnen er dan van land tot land verschillende oplossingen gelden. Het Hof zou beter een communautaire oplossing geven voor dit probleem. Zonder op de beslissing van het Hof vooruit te willen lopen, kan o.i. uit de tekst en de geest van art. 18 afgeleid worden dat de exceptie moet worden opgeworpen vóór enig debat over de grond van de zaak.

116. f) *Aanhangigheid en samenhang*. Aanhangigheid in de zin van art. 21 van het verdrag (met alle gevolgen vandien nl. de ambtshalve verwijzing naar de (vreemde) rechter bij wie de zaak het eerst aanhangig is gemaakt) is niet aanwezig indien de twee vorderingen geen zelfde onderwerp betreffen. Aldus dient geen ambtshalve verwijzing te geschieden indien in België bewarende maatregelen worden gevraagd, terwijl in het buitenland een vordering tot nietigverklaring van contracten werd ingesteld (Hof Antwerpen, 18 oktober 1979, *B.R.H.*, 1980, 181 met noot I.V.).

117. Luidens art. 22, derde lid, heeft men te maken met samenhangende vorderingen als tussen de vorderingen een zodanig nauwe band bestaat dat een goede rechtsbedeling vraagt om hun gelijktijdige behandeling en berechting ten einde te vermijden dat bij afzonderlijke berechting van de zaken onverenigbare uitspraken worden gegeven. Art. 22, eerste lid, bepaalt dat, wanneer samenhangende vorderingen bij gerechten van verschillende verdragsluitende staten aangebracht en in eerste aanleg aanhangig zijn, het gerecht bij hetwelk de zaak het laatst is aangebracht, zijn uitspraak kan aanhouden. De rechtbank is, in tegenstelling met het geval van aanhangigheid, niet verplicht haar uitspraak aan te houden; zij beoordeelt de wenselijkheid ervan (vorig overzicht nr. 239). In casu achtte het Antwerpse Hof het aanhouden van de uitspraak niet wenselijk aangezien het gevaar tot onverenigbare uitspraken niet bestaat, nu de voorzitter in het kader van art. 584 Ger. W. enkel voorlo-

pige maatregelen mag bevelen en dus geen uitspraak doet over de grond van de zaak. Het hof had er echter zonder meer reeds op kunnen wijzen dat de zaak niet (meer) in eerste aanleg aanhangig was.

118. *g) Voorlopige en bewarende maatregelen.* Art.24 bepaalt dat de in een wetgeving van een verdragsluitende staat voorziene voorlopige of bewarende maatregelen bij de rechterlijke autoriteiten van die staat kunnen worden aangevraagd, zelfs indien een gerecht van een andere verdragsluitende staat krachtens het verdrag bevoegd is om van het bodemgeschil kennis te nemen.

De Belgische rechtbanken zijn bijgevolg bevoegd om in ons recht voorziene voorlopige en bewarende maatregelen te bevelen, zelfs indien er een bevoegdheidsbeding ten gunste van een vreemde rechtbank bestaat (Hof Brussel, 10 april en 28 november 1979, *J.T.*, 1980, 229 en 511).

119. *h) Onbevoegdheid van de Belgische rechtbanken.* Indien een Belgische rechtbank tot het besluit komt dat de Belgische rechtbanken geen internationale bevoegdheid toekomt om de haar voorgelegde vordering te beslechten, mag ze de in art.660 Ger. W. geregelde verwijzing naar de volgens haar bevoegde (vreemde) rechtbank niet doen (Arbrb. Luik, 25 mei 1979, *J.T.*, 1980, 174; zie vorig overzicht nr.242; J. Laenens, «Overzicht van rechtspraak (1970-1978). De bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, 358, nr.262). Ditzelfde geldt t.a.v. de in art.643 Ger. W. bedoelde verwijzing (Hof Luik, 19 december 1978, *Jur. Liège*, 1978-79, 265 met noot G. de L.).

120. In deze context kan ook de vraag worden gesteld of art.855 Ger. W. toepasselijk is op de excepties waarbij de internationale onbevoegdheid van de Belgische rechtscolleges wordt opgeworpen. Moet de verweerder m.a.w. meedelen welke vreemde rechter volgens hem bevoegd is?

De vrederechter van Etterbeek (14 mei 1979, *Rev.Trim.Dr.Fam.*, 1980, 95) beantwoordde deze vraag bevestigend. Hij verklaarde een exceptie van internationale bevoegdheid ongeldig omdat de bevoegde vreemde rechter niet werd aangewezen door de verweerder. Deze laatste beperkte zich ertoe op te merken dat de rechtbanken van Israël en Las Palmas bevoegd kunnen zijn.

Er wordt nochtans verdedigd dat de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek m.b.t. de exceptie van onbevoegdheid (waaronder art.855) alleen maar betrekking hebben op bevoegdheidsgeschillen tussen Belgische rechtscolleges (J. Laenens, *a.w.*, 364, nr.273 en de daar geciteerde rechtspraak).

Zelfs indien dit artikel toch toepasselijk zou zijn, moet het aangepast worden aan het internationaal karakter van het geding: wegens dit internationale karakter is het immers mogelijk dat rechtbanken van verschillende (vreemde) landen bevoegd zijn om van de vordering kennis te nemen. De keuze tussen deze potentieel bevoegde rechtbanken berust echter bij de eiser.

D. Erkenning en tenuitvoerlegging van vreemde rechterlijke beslissingen

121. Het Verdrag van Brussel speelt, zoals gezegd, een belangrijke rol bij de afbakening van de internationale bevoegdheid van de rechtbanken der verdragsluitende staten. Bij de erkenning en tenuitvoerlegging van de in die landen

gewezen beslissingen in de andere lid-staten is die rol nog belangrijker, omdat *alle* in een lid-staat gegeven beslissingen, ook die gewezen t.a.v. verweerders met woonplaats buiten de E.G., aan de in het verdrag opgenomen regeling inzake erkenning en tenuitvoerlegging onderworpen zijn (vorig overzicht nr.246). Voorwaarde is natuurlijk dat de beslissingen betrekking hebben op de binnen het toepassingsgebied van het verdrag vallende materies (de vraag of beslissingen inzake voorlopige maatregelen tijdens een echtscheidingsprocedure hieronder vallen, werd reeds eerder behandeld; *supra* nrs. 95-97).

122. Doch t.a.v. de regel dat alle in een lid-staat gewezen beslissingen onder titel III van het verdrag vallen, geldt volgens het Hof van Justitie (21 mei 1980, *Z.125/79*, niet gepubliceerd) nog een restrictie: «rechterlijke beslissingen waarbij voorlopige of bewarende maatregelen worden toegestaan, die worden gegeven zonder dat de partij tegen wie zij zijn gericht, is opgeroepen om te verschijnen, en die ten uitvoer moeten worden gelegd zonder voorafgaande betekening, (vallen) niet onder de in titel III van het verdrag voorziene regeling voor de erkenning en tenuitvoerlegging», zelfs indien ze betrekking hebben op een onder het verdrag vallende materie.

Wat ging hieraan vooraf? Tijdens een in Frankrijk gevoerde procedure met het oog op het verkrijgen van betaling van de prijs voor verschillende goederentransporten, werd de vervoerder gemachtigd door de voorzitter van de rechtbank om bewarend beslag te leggen op een tegoed van de tegenpartij bij een bank te Frankfurt a. Main. Die beschikking werd gegeven zonder dat de verweerder opgeroepen werd, en volgens het Franse recht kan dit bewarend beslag ten uitvoer worden gelegd zonder dat de beschikking vooraf betekend moet worden aan de schuldenaar. In dergelijke procedures, met het daaraan verbonden verrassingseffect, is voorzien om de belangen van de schuldeisers te beschermen.

Aan het Hof werd dan, tijdens de in Duitsland overeenkomstig de verdragsregels gevoerde exequaturprocedure, de vraag gesteld of rechterlijke beslissingen waarbij voorlopige en bewarende maatregelen worden toegestaan zonder dat de tegenpartij uitgenodigd werd om te verschijnen, en waarvan deze eerst kennis zal nemen na hun tenuitvoerlegging, in een andere verdragsluitende staat kunnen worden erkend en ten uitvoer gelegd zonder dat ze tevoren aan de medepartij werden betekend.

Welke overwegingen leidden het Hof tot zijn hierboven weergegeven besluit?

Het Hof gaat ervan uit dat de artikelen 27, 2° («Beslissingen worden niet erkend indien het stuk dat het geding inleidt, niet regelmatig en zo tijdig als met het oog op zijn verdediging nodig was aan de verweerder, tegen wie verstek werd verleend, is betekend of is medegedeeld»), 46, 2° (voor de erkenning en tenuitvoerlegging is overlegging vereist, «indien de beslissing bij verstek gewezen is, (van) het origineel of een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van het document waaruit blijkt dat het stuk dat het geding heeft ingeleid aan de niet verschenen partij is betekend of is medegedeeld») en art.47, 1° (voor het exequatur is overlegging vereist van «enig document waaruit kan worden vastgesteld dat de beslissing ... betekend is geworden») betrekking hebben op een in beginsel contradictoire procedure (waarbij de regelmatig opgeroepen verweerder eventueel verstek laat gaan). De toepassing van die artikelen op de

hier bedoelde, na een eenzijdige procedure gewezen beslissingen, zou aan deze laatste iedere betekenis ontnemen. Doch hieruit mag niet afgeleid worden, aldus het Hof, dat deze beslissingen toch moeten worden erkend en ten uit voergelegd in de andere lid-staten.

Volgens het Hof moet daarentegen onderzocht worden of dergelijke beslissingen, gelet op het systeem en de doelstellingen van het verdrag, onder de in het verdrag voorziene vereenvoudigde regeling voor erkenning en tenuitvoerlegging kunnen vallen.

Dat de rechten van de verdediging tijdens de gerechtelijke procedure in acht genomen zouden worden, is een doel dat gezamenlijk nagestreefd wordt door de verdragsbepalingen van titel II (Bevoegdheid) en titel III (Erkenning en tenuitvoerlegging). Titel III bevat een zeer soepele regeling van de erkenning en tenuitvoerlegging, op grond van de waarborgen die de verweerder krachtens titel II heeft tijdens de procedure in het land van herkomst. Het verdrag heeft dan ook hoofdzakelijk rechterlijke beslissingen op het oog die in het land van herkomst voorwerp zijn geweest of konden zijn van een contradictoire procedure. Volgens het Hof mag dan uit het algemene systeem van het verdrag ook niet worden afgeleid dat de lid-staten uitdrukkelijk, formeel, de hier bedoelde beslissingen van de erkenning en tenuitvoerlegging hadden moeten uitsluiten.

Het Hof analyseert dan de functie van art. 24 in het hele verdragssysteem, en wijst op de bijzondere regeling inzake voorlopige en bewarende maatregelen. Deze is ingegeven door het feit dat het toestaan van dergelijke maatregelen van de rechter een bijzondere behoedzaamheid en een grondige kennis van de concrete omstandigheden waarin de maatregel zijn gevolgen moet doen gevoelen, vereist. De hiervoor het best geplaatste rechter is die van het land waar de door de gevraagde maatregelen getroffen goederen zich bevinden.

Art. 24 sluit echter niet uit dat dergelijke maatregelen, bevolen na een — zij het bij verstek gevoerde — in principe contradictoire procedure, op basis van titel III worden erkend en tenuitvoergelegd. «Evenwel zijn de voorwaarden die titel III van het verdrag aan de erkenning, en de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen verbindt, niet vervuld in het geval van door een rechter bevolen of toegestane voorlopige of bewarende maatregelen, indien de partij tegen wie zij zijn gericht, niet is opgeroepen te verschijnen en zij ten uitvoer moeten worden gelegd zonder voorafgaande betekening aan die partij». En dus vallen deze beslissingen niet onder titel III.

De nadelen van deze uitsluiting worden, aldus het Hof, voor een groot deel ondervangen door de in art. 24 voorziene mogelijkheid.

O.i. moet op de vraag, of de lid-staten die beslissingen stilzwijgend hebben willen uitsluiten, ontkennend geantwoord worden. De lid-staten hebben helemaal niet gedacht aan het hier door het Hof behandelde probleem. In de voorbereidende stukken is er nergens een spoor van terug te vinden. Het Hof gaat dus blijkbaar op zoek naar een «vermoede» wil, de wil die de lid-staten gehad zouden hebben, zo ze aan het probleem zouden hebben gedacht. Het Hof geeft hier o.i. dan ook enkel zijn eigen wil weer. Dat het Hof toch ook gearzeld heeft moge blijken uit de uitgebreide aandacht die in het arrest besteed wordt aan de door de lid-staten en de Commissie ingediende opmerkingen.

Bovendien lijkt de stellingname van het Hof van Justitie

ook inhoudelijk voor kritiek vatbaar. Dat de waarborging van de rechten van de verdediging beoogd wordt door het verdrag is duidelijk. Doch die waarborg moet enkel gegeven worden in de gevallen waarin de rechten van de verdediging bescherming behoeven. In casu gaat het om procedures die ingericht worden, precies met het oog op de bescherming van de (schuld-)eisers.

123. Valt een beslissing binnen het hier omschreven toepassingsgebied van het verdrag, dan wordt ze automatisch erkend in de overige verdragsluitende lid-staten (art. 26, eerste lid). Bijgevolg kan ze, zonder vooraf aan de exequaturprocedure onderworpen te zijn geweest, ingeroepen worden ter staving van de exceptie van gewijsde tegen een (in België ditmaal) opnieuw ingestelde vordering (Kh. Brussel, 20 september 1979, *J.T.*, 1980, 45).

124. Om in België uitgevoerd te kunnen worden dient de vreemde beslissing echter nog wel aan een — in eerste fase eenzijdige — exequaturprocedure onderworpen te worden (art. 312 e.v.). Het verlot tot tenuitvoerlegging mag slechts geweigerd worden indien een van de in de artikelen 27 en 28 genoemde weigeringsgronden aanwezig is (art. 34, tweede lid). Zo moet o.m. worden onderzocht, ingeval de vreemde beslissing bij verstek gewezen is, of het stuk dat het geding inleidt, regelmatig en zo tijdig als met het oog op zijn verdediging nodig was aan de verweerder is betekend of meege-deeld (art. 27, tweede lid; Rb. Antwerpen, 19 oktober 1978, *R.H.A.*, 1979-80, 184).

In geen geval echter mag worden overgegaan tot een onderzoek van de juistheid van de in den vreemde gegeven beslissing (art. 34, derde lid). Een toepassing hiervan vinden we in het zojuist geciteerde vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen. De rechtbank had — na de in art. 34 geregelde eenzijdige procedure — het verlot tot tenuitvoerlegging verleend aan een Duits verstekvonnis. Tegen haar uitspraak werd verzet aangetekend (overeenkomstig art. 36). Eiseres bij verzet wierp op dat zowel de stukken die het buitenlands geding inleidden als de vreemde beslissing niet aan haar zelf betekend of ter kennis gebracht werden, maar aan een derde, die als haar vertegenwoordiger was gedagvaard. En de eiseres betwistte nu dat deze derde bevoegdheid had om haar te vertegenwoordigen. De Antwerpse Rechtbank oordeelde echter dat dit geschilpunt de grond van de zaak betrof en dus, wegens art. 34, derde lid, door haar niet mocht worden onderzocht.

De vraag kan echter worden gesteld of het onderzoek van de *regelmatige* en *tijdige* kennisgeving van het gedinginleidend stuk aan de *verweerder* een dergelijk onderzoek toch niet rechtvaardigt. Het onderzoek van de *regelmatigheid* van de kennisgeving van het gedinginleidend stuk omvat o.i. eerst en vooral een onderzoek van de vraag of de juiste persoon gedagvaard werd. Anders zou immers de betekening van dat stuk aan een fictieve — bijgevolg naderhand verstekdoende — vertegenwoordiger van de tegenpartij voldoende zijn om op een gemakkelijke wijze een definitieve veroordeling van deze laatste te krijgen. Dit opent de deur voor misbruiken, die een evidente schending zijn van de rechten van de verdediging.

Wel moet rekening worden gehouden met de in art. 20, tweede en derde lid, voorziene verplichting voor de rechter in het land van herkomst om, in geval van verstek, zijn uitspraak aan te houden zolang niet vaststaat dat het gedinginleidend stuk *tijdig* door de verweerder werd ontvan-

gen, of dat daartoe al het nodige werd gedaan. Hoewel hier enkel het onderzoek van de tijdigheid der kennisgeving wordt opgelegd, moet opgemerkt worden dat er enkel sprake kan zijn van een «tijdige» kennisgeving indien ze aan de juiste persoon is verricht.

Doch een samenlezing van dit art. 20, tweede en derde lid, met art. 27, tweede lid («Beslissingen worden niet erkend indien het stuk dat het geding inleidt... niet zo tijdig als met het oog op zijn verdediging nodig was aan de verweerder, tegen wie verstek werd verleend, is betekend...») toont een uitzondering aan op de regel (van art. 34) dat de juistheid van de vreemde beslissing niet mag worden ge-

controleerd: de mening over de «tijdigheid» kan immers verschillen, en de mening van de exequaturrechter dienaangaande is beslissend voor het verlenen van het verlot tot tenuitvoerlegging. De exequaturrechter mag o.i. dan ook onderzoeken of de kennisgeving aan de juiste persoon geschiedde, in het kader van het onderzoek naar de regelmatigheid van deze kennisgeving.

Spijtig genoeg moet opgemerkt worden dat ook (zie supra nr. 122) dit probleem aan de aandacht van de auteurs van het verdrag ontsnapt is.

J. DE CEUSTER
S. REICH

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 16 MEI 1980

Voorzitter: de h. Versée

Raadsheer-rapporteur: de h. Sury

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal

Advocaten: mrs. Houtekier en Bützler

Handelshuur — Verbouwingen uitgevoerd door de huurder — Begrip «verbouwing» — Beoordelingsmacht van de rechter.

Het begrip «verbouwing» in de zin van art. 9, eerste lid, Handelshuurwet, sluit niet noodzakelijk en in alle gevallen nieuwe gebouwen uit. Ten deze betreft het litigieuze bouwwerk slechts een gedeelte van het gehuurde goed, bestaande in het oprichten van een magazijn op de plaats van een voorafbestaande hangar.

Het staat de rechter te oordelen, op grond van de feitelijke omstandigheden, binnen de perken van de wettelijke voorwaarden, of het al dan niet gaat om een verbouwing in de zin van art. 9, eerste lid, Handelshuurwet.

D. en W. t/ N.V. Brouwerij De G.

Gelet op het bestreden vonnis, op 16 mei 1978 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde;

(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 555, 1134, 1135, 1156, 1161, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 9, eerste lid, 13, 14 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten met het oog op de bescherming van het handelsfonds, die afdeling II bis van hoofdstuk II van titel VIII van boek III van het Burgerlijk Wetboek vormt, gewijzigd door de wetten van 29 juni 1955 en 27 maart 1970, en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis beslist dat de eisers gehouden zijn verweerster te vergoeden voor de waarde van de in het magazijn verwerkte materialen en het arbeidsloon, zonder dat de eventueel door hun erf bekomen meerwaarde in aanmerking komt, en een deskundige benoemt om daar-

over advies uit te brengen op grond dat er aangaande de afbraak van een hangar en de bouw van een magazijn is bedongen in een op 4 december 1957 gedagtekend geschrift: «Eerstgenoemde (dit is weduwe R.-W.) geeft aan tweede-genoemde (dit is Brouwerij De G.) toelating om de bestaande hangar af te breken en er een nieuw magazijn te zetten dat ongeveer 60.000fr. zal kosten»; dat deze schikking tijdens haar geldigheidsduur zonder uitwerking is gebleven; dat de op 3 juni 1965 tot stand gekomen huurhernieuwing de desbetreffende regeling niet heeft overgenomen, terwijl een hernieuwde huur een nieuwe en deswege een van de oude te onderscheiden huur is; dat de bij artikel 555 van het Burgerlijk Wetboek gestelde regeling in de gegeven omstandigheden gelding heeft gekregen bij het ophouden van de oude huur; dat met name de verhuurster, die kwetsieuze bouwwerken heeft toegestaan en het magazijn heeft willen behouden door het in de hernieuwde huur te begrijpen, vergoedingsplichtig is geworden overeenkomstig de in voormeld wetsartikel vervatte principes; dat ten overvloede aan te stippen valt, dat een nieuw opgericht gebouw het begrip «veranderingswerk», dat een verbouwing beduidt, te buiten gaat,

terwijl, eerste onderdeel, de clause nr6 van het huurcontract van 3 juni 1965 stipuleert: «bij het einde van de huurovereenkomst zal de brouwerij niet verplicht worden het huis in zijn vroegere staat te brengen maar de uitgevoerde veranderingswerken zullen zonder enige vergoeding door tweede genoemde verworven worden»; deze clause ook op nieuwbouw slaat in verband met de vroegere staat en het vonnis dan ook door het woord «verandering» alleen te interpreteren zodanig dat nieuwbouw uitgesloten zou zijn, slechts rekening heeft gehouden met een gedeelte van de clause en de bewijskracht ervan miskent (schending van de artikelen 1156, 1161, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet),

tweede onderdeel, het feit dat het hernieuwd huurcontract van 3 juni 1965 een nieuwe, van de vroegere te onderscheiden huur is, geenszins tot gevolg heeft dat in het nieuw contract, dat hetzelfde voorwerp heeft als het vorige, de tevoren toegelaten veranderingswerken niet geregeld zouden worden; een dergelijke motivering de beslissing niet wettelijk verantwoordt (schending van de artikelen 555, 1134, 1135 van het Burgerlijk Wetboek, 1, 9, eerste lid, 13, 14 van de wet van 30 april 1951 en 97 van de Grondwet),

derde onderdeel, de eisers in alle geval de keuze hebben, in de veronderstelling dat de uitgevoerde verbouwingen behouden blijven, namelijk: ofwel de waarde van de materialen en het arbeidsloon te vergoeden, ofwel een bedrag te betalen dat gelijk is aan de door hun onroerend goed verkregen meerwaarde (schending van de artikelen 555 van het Burgerlijk Wetboek en 9, eerste lid, van de wet van 30 april 1951):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het vonnis, door erop te wijzen dat de op 3 juni 1965 tot stand gekomen huurhernieuwing de regeling bepaald in het geschrift van 4 december 1957 niet heeft overgenomen en dat de kwestieuze bouwwerken door de verhuurster mede in huur werden gegeven, wat impliceert dat die werken zelf het voorwerp van de hernieuwde huur zijn geworden, impliciet maar zeker te kennen geeft dat de clause nummer 6 van de huurovereenkomst van 3 juni 1965, geen betrekking heeft op het in de loop van de oorspronkelijke huur opgerichte magazijn;

Overwegende dat die overwegingen volstaan om de beslissing wettelijk te verantwoorden; dat de reden dat een nieuw opgericht gebouw het begrip «veranderingswerken» te buiten gaat, slechts ten overvloede is gegeven, zoals het vonnis het trouwens uitdrukkelijk aanstipt;

Dat het onderdeel dat tegen een overtuigende reden van het vonnis opkomt, bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het vonnis beslist dat in de huurovereenkomst van 3 juni 1965 geen regeling voorkomt met betrekking tot het onderwerpelijke magazijn; dat het vonnis dit oordeel niet laat steunen op de overweging dat de hernieuwde huurovereenkomst een nieuwe van de vroegere te onderscheiden huur is, maar op de vaststellingen dat de vroegere regeling in de nieuwe overeenkomst niet werd overgenomen en dat het litigieuze magazijn zelf het voorwerp van de hernieuwde huur is geworden;

Overwegende dat, door de clause nummer 6 op het litigieuze magazijn niet toe te passen, het vonnis aan de overeenkomst de gevolgen toekent die zij, volgens de interpretatie die het eraan geeft, wettig tussen partijen heeft;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat met het onderdeel alleen wordt bedoeld dat niet artikel 555 van het Burgerlijk Wetboek, maar wel artikel 9 van de Handelshuurwet ten deze moest worden toegepast;

Overwegende dat het begrip «verbouwing» in de zin van hogervermeld artikel 9, eerste lid, niet noodzakelijk en in alle gevallen nieuwe gebouwen uitsluit; dat uit de vaststellingen van het vonnis alleen blijkt dat het litigieuze bouwwerk slechts een gedeelte van het gehuurde goed betreft, en bestaat in het oprichten van een magazijn op de plaats van een voorafbestaande hangar;

Dat het de rechter staat te oordelen, op grond van de feitelijke omstandigheden, binnen de perken van de wettelijke voorwaarden, of het al dan niet gaat om een verbouwing in de zin van voormeld artikel 9;

Overwegende dat het vonnis geen zodanig oordeel inhoudt; dat het onderzoek van het onderdeel het Hof derhalve zou verplichten zelf tot een beoordeling van feiten over te gaan, waarvoor het niet bevoegd is;

Dat het onderdeel niet ontvankelijk is;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 21 NOVEMBER 1980

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Sury

Eerste advocaat-generaal: de h. Charles

Advocaten: mrs. Van Ryn en De Gryse

Gewijsde — Gezag van strafrechtelijk gewijsde — Considerans die geen noodzakelijke steun vormt voor de veroordeling.

Een autobestuurder werd uit hoofde van onopzettelijke doding en van onaangepaste snelheid veroordeeld door de strafrechter. Hij werd niet vervolgd wegens dronkenschap of alcoholintoxicatie. Het strafvonnis releveerde dat «hij niet dronken was en de bloedanalyse voor hem een gunstige uitslag gaf». De bloedanalyse had het alcoholgehalte in zijn bloed bepaald op 1,13 gram per liter. Ten tijde van het ongeval vereiste het misdrijf van alcoholintoxicatie dat het gehalte ten minste 1,50 gram per liter bedroeg.

De aangehaalde considerans van het strafvonnis vormt geen noodzakelijke steun voor de tegen de autobestuurder uitgesproken veroordeling. De burgerlijke rechter bij wie de motorrijtuigenverzekeraar een regresvordering ahangig heeft gemaakt, heeft derhalve, zonder het gezag van het strafrechtelijk gewijsde te schenden, kunnen oordelen dat de onbezonnen rijwijze van de autobestuurder slechts te verklaren is door zijn toestand van alcoholintoxicatie, al was deze intoxicatie niet die welke door art. 34, 1°, van de Wegverkeerswet ten tijde van het ongeval strafbaar was gesteld.

C. en S. t/ N.V. A.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 mei 1979 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van het algemeen beginsel van het gezag van het strafrechtelijk gewijsde, bekrachtigd door artikel 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, en van de artikelen 16 van de wet van 11 juni 1874 houdende titel X, boek I van het Wetboek van Koophandel, en 11 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen,

doordat om de regresvordering van verweerster gegrond te verklaren, het arrest oordeelt dat het ongeval dat het leven kostte van N., slechts aan eisers roekeloosheid kan worden toegeschreven, en dat «de onbezonnen rijwijze van C. enkel te verklaren is door zijn toestand van alcoholintoxicatie waardoor hij ertoe gebracht werd zijn mogelijkheden en die van zijn voertuig te overschatten», en verder «dat er niet aan getwijfeld kan worden dat C. wist of alleszins moest weten dat hij, toen hij om 4 uur 40 met de auto vertrok en deze auto bestuurde, onder invloed, het verzekerde risico abnormaal verzwaarde (...) (S.) als caféhoudster de gevaren verbonden aan het besturen van een voertuig onder invloed moest kennen, dat zij dus een zware fout beging door haar echtgenoot toe te laten haar auto te besturen»,

terwijl het arrest aldus het gezag van gewijsde schendt van het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Hasselt

van 23 april 1974, dat zich moest uitspreken over de feiten van onopzettelijke doodslag en besturen van een voertuig zonder aangepaste snelheid, ten laste van eerste eiser gelegd, en aldus noodzakelijk alle omstandigheden in verband met deze feiten die eisers schuld en de straftoemeting konden beïnvloeden, diende te onderzoeken, doch met zekerheid en uitdrukkelijk, op grond van de gegevens van het strafdossier het feit van alcoholintoxicatie aan het stuur van eerste eiser heeft verworpen, door te beslissen: «Beklaagde (thans eerste eiser) was niet dronken en de bloedanalyse gaf voor beklaagde een gunstig resultaat» zodat het arrest, om de vordering tot terugbetaling van verweerster in te willigen, in aanwezigheid van dit strafrechtelijke gewijsde, niet wettelijk mocht beslissen, enerzijds dat de rijwijze van eerste eiser enkel te verklaren was door alcoholintoxicatie en anderzijds dat tweede eiseres een zware fout beging door haar echtgenoot toe te laten «onder invloed» haar auto te besturen:

Overwegende dat uit het regelmatig overgelegde strafvonnis van 23 april 1974 blijkt dat eiser tot een enkele straf werd veroordeeld uit hoofde van onopzettelijke doding van N. C. en, met samenhang, uit hoofde van onaangepaste snelheid;

Overwegende dat dit vonnis vaststelt dat het ongeval te Zolder, op 11 juni 1973, omstreeks 4 uur 50 gebeurde, dat eiser wist dat er een bocht was en dat hij door overdreven snelheid de bocht niet heeft kunnen nemen en in de sloot terechtkwam om vervolgens naar links met de wagen over de weg te rollen; dat het vonnis releveert dat eiser «niet dronken was en de bloedanalyse voor hem een gunstige uitslag gaf»;

Overwegende dat het gezag van het gewijsde in strafzaken zich enkel uitstrekt tot hetgeen zeker en noodzakelijk door de strafrechter wordt beslist, met inachtneming zowel van het beschikkende gedeelte als van de redenen waarop dit gedeelte noodzakelijk stoelt;

Overwegende dat eiser uit hoofde van dronkenschap of alcoholintoxicatie aan het stuur niet werd vervolgd en uit het bestreden arrest trouwens blijkt dat de bloedanalyse, die luidens het strafvonnis een voor eiser «gunstige uitslag gaf», het alcoholgehalte in zijn bloed op 1,13 gram per liter bepaalde, terwijl ten tijde van het ongeval het misdrijf van alcoholintoxicatie aan het stuur vereiste dat dit gehalte ten minste 1,50 gram per liter bedroeg; dat daaruit volgt dat de in het middel aangehaalde considerans van het strafvonnis geen noodzakelijke steun vormt voor de tegen eiser uitgesproken veroordeling;

Overwegende derhalve dat het arrest, zonder het gezag van het strafrechtelijk gewijsde te schenden, kon oordelen dat de onbezonnen rijwijze van eiser enkel te verklaren is door zijn toestand van alcoholintoxicatie en al was deze intoxicatie niet die welke door artikel 34, 1°, van het koninklijk besluit van 16 maart 1968, ten tijde van het ongeval, strafbaar was gesteld;

Overwegende dat, voor het overige, het middel niet preciseert waardoor de artikelen 16 van de wet van 11 juli 1874 en 11 van de wet van 1 juli 1956 werden geschonden;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;
(...)

HOF VAN CASSATIE

1^e KAMER — 21 FEBRUARI 1980

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: baron Vinçotte

Advocaat-generaal: mevr. Liekendaal

Advocaten: mrs. Dassel en Van Ryn

Handelshuur — Uitzettingsvergoeding — Art. 25, 4°, Handelshuurwet — Bewijslast — Ernstig aanbod.

De huurder die beweert recht te hebben op de in art. 25, 4°, Handelshuurwet bedoelde vergoeding, moet overeenkomstig de artt. 1315 B.W. en 870 Ger. W., aantonen dat hij de voorwaarden vervult die de wet stelt om dat recht te genieten; bij betwisting dienaangaande moet hij bijgevolg aantonen dat zijn aanbod ernstig is.

Een ernstig aanbod in de zin van de Handelshuurwet is niet noodzakelijk elk aanbod van de huurder dat niet voorgewend of geveinsd is, wat slechts impliceert dat die huurder werkelijk een nieuwe huurovereenkomst wil sluiten wanneer de door hem voorgestelde voorwaarden worden aanvaard.

Hoewel een onoprecht aanbod niet ernstig kan zijn, moet het aanbod van de uitgezette huurder om recht te hebben op de in art. 25, 4°, bedoelde vergoeding, ook objectief redelijk zijn gelet op de beoordelingscriteria van de artt. 18 en 19, zodat het in beginsel voor overweging vatbaar is.

B. en N.V. B. t/ P.V.B.A. M.

Gelet op het bestreden vonnis, op 26 oktober 1978 door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Luik in hoger beroep gewezen;

Over het eerste en het tweede middel samen, afgeleid, het eerste, uit de schending van de artikelen 1315 van het Burgerlijk Wetboek, 14, 23 en 25, 4°, vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten en 870 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis het beroepen vonnis bevestigt dat, enerzijds, de rechtsvordering van de eiseressen had afgewezen die ertoe strekte voor recht te doen zeggen dat verweerster geen aanspraak kon maken op een vergoeding wegens uitzetting omdat zij geen ernstig aanbod had gedaan en, bijgevolg, verweerster te veroordelen om de gehuurde plaatsen bij het verstrijken van de huurovereenkomst op 30 november 1978 te ontruimen, en, anderzijds, op verweerster tegenvordering, de eiseressen had veroordeeld om haar 2.880.000 fr. vergoeding wegens uitzetting te betalen, op grond dat, in strijd met de stelling van de eiseressen, «de verhuurder en de derde, die de uitzettingsvergoeding verschuldigd zijn, moeten bewijzen dat het aanbod tot hernieuwing niet ernstig is; dat inderdaad als regel is aangenomen dat aan de uitgezette huurder een vergoeding wegens uitzetting wordt toegekend; dat zij die de vergoeding wegens uitzetting verschuldigd zijn feiten moeten aanvoeren die hen van die verplichting vrijstellen; dat het feit dat de huurder een nieuwe huurovereenkomst had aangevraagd tegen lagere voorwaarden dan die van de lopende huurovereenkomst op zichzelf niet aantoonde dat het aanbod niet ernstig was»,

terwijl in geen enkele bepaling van de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten als regel is aange-

nomen dat aan die uitgezette huurder een vergoeding wordt toegekend; artikel 23 vervat in de genoemde wet integendeel enkel spreekt van het «eventuele recht» van de huurder op de vergoeding wegens uitzetting als bepaald in artikel 25; genoemd artikel 25 aan de huurder trouwens slechts een dergelijk recht toekent «in de hierna bepaalde gevallen», zoals onder meer het geval sub 4 wanneer «de huurder die een ernstig aanbod heeft gedaan is afgewezen ten gevolge van het aanbod van een meerbiedende derde, overeenkomstig artikel 23»; dus verweerster, die beweerde recht te hebben op een vergoeding wegens uitzetting, het bestaan van de voor haar recht op een dergelijke vergoeding vereiste voorwaarden moest aantonen, en de eiseressen wanneer niet was vastgesteld dat zij daartoe verplicht waren, «geen feiten moesten aanvoeren die hen (daarvan) vrijstelden»; het vonnis dus alle in het middel bedoelde wetsbepalingen schendt;

het tweede, uit de schending van de artikelen 14, 25, 4°, vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis het beroepen vonnis bevestigt dat, enerzijds, de rechtsvordering van de eiseressen had afgewezen die ertoe strekte voor recht te doen zeggen dat verweerster geen aanspraak kon maken op een vergoeding wegens uitzetting omdat zij geen ernstig aanbod had gedaan en, bijgevolg, verweerster te veroordelen om de gehuurde plaatsen bij het verstrijken van de huurovereenkomst op 30 november 1978 te ontruimen en, anderzijds, op verweersters tegenvordering, de eiseressen had veroordeeld om haar 2.880.000fr. vergoeding wegens uitzetting te betalen, op grond dat, betreffende de betekenis van de bewoordingen «offre sérieuse» («ernstig aanbod») van artikel 25, 4°, vervat in de wet van 1951, het bijvoeglijk naamwoord «sérieux» (ernstig) in het juridisch taalgebruik volgens het woordenboek van de Franse taal van Emile Littré betekent «wat niet voorgewend of geveinsd is», en dat «de wet om de strakke en formalistische hernieuwingswijze te versoepelen en het gevaar voor misbruik en speculatie af te wenden verschillende controles op de oprechtheid instelt die uitgeoefend worden op de weigering tot huurhernieuwing van de verhuurder op grond van een wettige reden, op het aanbod van een derde, op het aanbod van de huurder in de onderstelling van artikel 25, 4°»,

terwijl de wetgever, nu hij een onderscheid heeft gemaakt tussen de bewoordingen «ernstig» en «oprecht», daaraan een verschillende draagwijdte heeft verleend; terwijl de bewoording «oprecht» een subjectieve beoordeling behelst van het feit of de partij haar uitgedrukte bedoelingen niet heeft geveinsd, de bewoording «ernstig» daarentegen een objectieve beoordeling van het aangevoerde motief of het gedane aanbod behelst; door bijgevolg te beslissen dat de bewoording «ernstig» van artikel 25, 4°, vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten, betekent «wat niet is voorgewend of geveinsd», het vonnis die wetsbepaling schendt; bovendien, nu het motief van het vonnis dat steunt op de door de wetgever ingestelde controles op de oprechtheid van de weigering tot hernieuwing van de verhuurder en op het aanbod van een meerbiedende derde, niets uitstaande heeft met de beoordeling van het ernstig karakter van het aanbod van de huurder, het vonnis niet passend met redenen is omkleed (schending bovendien van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat ingevolge artikel 25, 4°, vervat in de

wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten, de huurder die regelmatig zijn wil heeft te kennen gegeven om van zijn recht op hernieuwing van de huurovereenkomst gebruik te maken en die een ernstig aanbod heeft gedaan doch is afgewezen ten gevolge van het aanbod van een meerbiedende derde, recht heeft op een vergoeding gelijk aan een jaar van de in de nieuwe huurovereenkomst bepaalde huur, indien de bedoelde derde in het goed een andere handel drijft dan de vroegere huurder;

Overwegende dat de huurder die beweert recht te hebben op die vergoeding, overeenkomstig de artikelen 1315 van het Burgerlijk Wetboek en 870 van het Gerechtelijk Wetboek, moet aantonen dat hij de voorwaarden vervult die de wet stelt om dat recht te genieten; dat hij bijgevolg bij betwisting dienaangaande moet aantonen dat zijn aanbod ernstig is;

Overwegende dat, in strijd met de beslissing van het vonnis, niet noodzakelijk een ernstig aanbod is in de zin van de wet op de handelshuurovereenkomsten, elk aanbod van de huurder «dat niet voorgewend of geveinsd is», wat enkel impliceert dat die huurder werkelijk een nieuwe huurovereenkomst wil sluiten wanneer de door hem voorgestelde voorwaarden worden aanvaard;

Dat, hoewel een onoprecht aanbod niet ernstig kan zijn, het aanbod van de uitgezette huurder om recht te hebben op de in artikel 25, 4°, van de wet op de handelshuurovereenkomsten bedoelde vergoeding, ook objectief redelijk moet zijn gelet op de beoordelingscriteria van de artikelen 18 en 19 van dezelfde wet, zodat het in beginsel voor overweging vatbaar is;

Overwegende dat het bestreden vonnis weliswaar, benevens zijn in het middel weergegeven motieven ook nog zegt «dat de eerste rechter terecht erop heeft gewezen dat de door (verweerster) aangeboden voorwaarden uitgingen van een voorafgaande studie over de waarde van het goed die zij door een bevoegde deskundige had laten uitvoeren; dat het voorstel tot opheffing van de persoonlijke en hoofdelijke waarborg van de heren Léopold en Clément M., overdragers van de huurovereenkomst, helemaal niet onredelijk was nu de hoofdelijkheid van de oorspronkelijke huurders voor de verplichtingen van de overnemers eindigt met de hernieuwing van de huurovereenkomst; dat het aanbod van (verweerster) dus ernstig lijkt en dat zij terecht aanspraak maakt op een vergoeding wegens uitzetting»;

Doch overwegende dat, enerzijds, de omstandigheid dat verweersters aanbod steunde op de besluiten van een studie die zij eenzijdig aan een bevoegde deskundige had toevertrouwd, op zichzelf niet noodzakelijk betekent dat dit aanbod ernstig was in de zin van de wet op de handelshuurovereenkomsten; dat, anderzijds, het vonnis, gelet op de betekenis die het hecht aan het woord «ernstig» in die wet, niet duidelijk maakt of het, door aan te nemen dat verweersters aanbod ernstig lijkt, beslist dat dit aanbod objectief redelijk was, of enkel dat het oprecht was; dat de bovenvermelde overweging van het vonnis aldus in strijd met wat verweerster betoogt, het beschikkende gedeelte van het vonnis niet wettig verantwoordt;

Dat de middelen gegrond zijn;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 21 NOVEMBER 1980

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Lebbe

Eerste advocaat-generaal: de h. Charles

Advocaten: mrs. Bayart en De Gryse

Echtscheiding — Op grond van tien jaar feitelijke scheiding — Vereffening van de gemeenschap — Geen rekening houden met goederen verworven na de feitelijke scheiding — 1. Uitzonderlijke omstandigheden eigen aan de zaak — 2. Bepaalde goederen.

1. *Eiser tot cassatie werpt op dat de omstandigheden die de rechter voor de toepassing van art. 1278, derde lid, Ger. W. in aanmerking heeft genomen, omstandigheden zijn die als normaal moeten worden beschouwd.*

a) *De ten deze in aanmerking genomen omstandigheden (zie nader het arrest) zijn niet noodzakelijk bij elke feitelijke scheiding met duurzame scheiding van het huwelijk aanwezig en zijn wel degelijk eigen aan de zaak.*

b) *De rechter oordeelt op onaantastbare wijze in feite over het uitzonderlijk karakter van de aan de zaak eigen omstandigheden die hij releveert.*

2. *Wanneer de rechter vaststelt dat de bepaalde goederen en de bepaalde schulden, waaromtrent de billijkheid wegens uitzonderlijke omstandigheden eigen aan de zaak eist dat zij niet in aanmerking worden genomen bij de vereffening van de huwelijksgoederengemeenschap, in feite de geheelheid van de goederen en schulden uitmaken die sedert de feitelijke scheiding zijn verworven of aangegaan, kan hij, met toepassing van art. 1278, derde lid, Ger. W., beslissen dat bij de vereffening geen rekening zal worden gehouden met alle goederen en alle schulden verworven of aangegaan sedert de datum van de scheiding.*

V. t/ De B.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 januari 1980 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 232 van het Burgerlijk Wetboek en 1278 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals deze artikelen werden ingevoerd bij de artikelen 1 en 7 van de wet van 1 juli 1974 tot wijziging van sommige artikelen van het Burgerlijk en het Gerechtelijk Wetboek betreffende de echtscheiding,

doordat — na geconstateerd of impliciet aanvaard te hebben, dat bij vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Dendermonde van 9 juni 1978, de echtscheiding tussen partijen werd toegelaten in het voordeel van eiseres, wegens feitelijke scheiding van meer dan tien jaar overeenkomstig artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek, en de aanvang van de feitelijke scheiding op 6 februari 1961 werd bepaald, dat ten gevolge van de betekening van dit vonnis en van de afwezigheid van hoger beroep tegen die beschikkingen, deze beschikkingen in kracht van gewijsde waren gegaan, en dat, zoals eiseres in haar conclusie voor het hof van beroep vermeldde, de beschikking welke de echtscheiding toeliet werd uitgevoerd — het arrest de vereffening en verdeling van de huwelijksgoederengemeenschap tussen partijen beveelt en voor recht beslist dat bij die vereffening geen rekening zal worden gehouden met de goederen ver-

worven sedert 6 februari 1961 evenmin als met de schulden aangegaan sedert deze datum — zulks op grond dat het in feite ging om de handelszaak die in het huwelijkscontract als eigen zaak van verweerder werd ingeschreven, dat artikel 4 van het huwelijkscontract bepaalde dat bij de ontbinding van de huwelijksgoederengemeenschap dit goed door verweerder zou worden teruggenomen, dat de aanwinsten voortspruitend uit de uitbreiding van de handelszaak van verweerder volledig na de feitelijke scheiding en praktisch buiten eiseres om maar door de ondernemingskracht en de daarbij horende risico's van verweerder werden gerealiseerd, dat eiseres voor het enige daarbij gelopen risico werd vergoed, dat tussen partijen al die jaren niet de minste affectieve band bestond, en dat derhalve de uitzonderlijke omstandigheden voorhanden waren, bedoeld in artikel 1278 van het Gerechtelijk Wetboek om de hoger gepreciseerde beslissing te treffen,

terwijl, eerste onderdeel, de door het arrest aldus in aanmerking genomen omstandigheden niet kunnen worden beschouwd als uitzonderlijke omstandigheden eigen aan de zaak, zoals bedoeld in artikel 1278, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, aangezien het gaat om omstandigheden die als normaal moeten worden beschouwd wanneer de echtscheiding overeenkomstig artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek werd toegestaan wegens een feitelijke scheiding van meer dan tien jaar, waaruit de duurzame ontwrichting van het huwelijk blijkt;

tweede onderdeel, artikel 1278, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek slechts toelaat te beslissen dat bij het vereffenen van de huwelijksgoederengemeenschap geen rekening zal worden gehouden met bepaalde goederen verworven of met bepaalde schulden aangegaan na het begin van de feitelijke scheiding, doch niet toelaat te beslissen dat bij die vereffening geen rekening zal worden gehouden met alle goederen en schulden, zonder enig onderscheid, welke sedert het begin van de feitelijke scheiding werden verworven of aangegaan:

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het arrest, naast de omstandigheden die in het middel zijn overgenomen, ook nog vermeldt: dat de waarde van de handelszaak in het huwelijkscontract op 120.000fr. werd geschat en dat de zaak sedertdien een grotere uitbreiding heeft genomen; dat eiseres zelf toegaf dat zij in het bedrijf van haar echtgenoot nooit noemenswaardig had geholpen; dat verweerder sinds de feitelijke scheiding zijn handelszaak tot hoge bloei bracht, terwijl eiseres van haar kant de handelszaak van haar ouders, waarin zij naderhand medeëigenaar werd, kon helpen in stand houden; dat eiseres zich weliswaar borg stelde voor een kredietopening van 6.500.000fr. ten voordele van verweerder, doch dat de akte vermeldt dat, voor de verhouding tussen partijen, alleen verweerder persoonlijk tot uitvoering van de genomen verbintenissen gehouden is; dat eiseres aan de gerechtelijke politie verklaarde dat haar echtgenoot een bungalow liet oprichten op haar grond te W. ter compensatie van het feit dat zij diende mee te tekenen op de hypothecaire borgakte;

Overwegende dat deze omstandigheden en die welke in het middel zijn weergegeven, niet noodzakelijk bij elke feitelijke scheiding met duurzame ontwrichting van het huwelijk aanwezig zijn en wel degelijk eigen zijn aan de zaak;

Overwegende dat de rechter, bij toepassing van artikel 1278, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, op onaanastbare wijze in feite oordeelt over het uitzonderlijk karakter van de omstandigheden eigen aan de zaak, die hij releveert;

Overwegende dat artikel 232 van het Burgerlijk Wetboek vreemd is aan de aangevoerde grief;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat uit de in het middel aangehaalde redegeving blijkt dat het arrest de goederen en de schulden bedoelt die verband houden met de door verweerder gedreven handelszaak en dat, sedert de feitelijke scheiding, geen andere aanwinsten werden verwezenlijkt dan die welke voortspruiten uit de uitbreiding van die handelszaak;

Overwegende dat de rechter — wanneer hij vaststelt dat de bepaalde goederen en de bepaalde schulden, waaromtrent de billijkheid wegens uitzonderlijke omstandigheden eigen aan de zaak eist dat zij niet in aanmerking worden genomen bij de vereffening van de huwelijksgoederengemeenschap, in feite de geheelheid van de goederen en schulden uitmaken die sedert de feitelijke scheiding zijn verworven of aangegaan — met toepassing van artikel 1278, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek kan beslissen dat bij de vereffening geen rekening zal worden gehouden met alle goederen en alle schulden verworven of aangegaan sedert de datum van de scheiding;

Dat het onderdeel niet kan worden aangenomen;

(...)

NOOT—Voor een commentaar op art. 1278, derde lid, Ger. W. zie C. De Busschere, *De feitelijke scheiding der echtgenoten*, Gent, Story, 1978, p. 297-307; rechtsleer en rechtspraak in de lijn van de oplossing onder 2: p. 302, nr. 9.

RAAD VAN STATE

4e KAMER — 7 OKTOBER 1980

Voorzitter: de h. Baeteman

Staatsraden: de hh. Depondt en Suetens (rapporteur)

Auditeur: de h. De Brabandere

Gemeente — Schepen ontslag — Uitvoerbaar

De beslissing waarbij de gemeenteraad kennis neemt van het ontslag van een schepen, is van rechtswege uitvoerbaar. Door die kennisneming is de gemeenteraad verplicht te voorzien in de opvolging van de ontslagnemende schepen; in die opvolging kan reeds worden voorzien vooraleer het mandaat van de ontslagnemende schepen een einde heeft genomen, in zoverre de eedaflegging en de installatie van de nieuwe schepen niet plaatsheeft vóór de datum waarop het verslag effectief ingaat.

Het ontslag, hetzij van een gemeenteraadslid, hetzij van een schepen is onherroepelijk zodra de gemeenteraad daarvan akte heeft genomen, daarvan melding wordt gemaakt in de notulen en bovendien, overeenkomstig een geldige agenda, in de opvolging is voorzien.

Arrest nr. 20.618

P. en Van W. t/ Gemeente S.

Gezien het verzoekschrift dat Louis P. en Petrus Van W., gemeenteraadsliden van de gemeenten S.-Z., op 6 april 1979 hebben ingediend om de vernietiging te vorderen van: 1° de verkiezing op 8 februari 1979 door de gemeenteraad van S. van Hugo V. tot schepen; 2° de eedaflegging en installatie als schepen van Hugo V. op 20 maart 1979;

Over de gegevens van de zaak

Overwegende dat de wezenlijke gegevens van de zaak kunnen worden samengevat als volgt:

1. Op 1 februari 1979 neemt Louis P. schriftelijk ontslag als schepen van de gemeente S., S.-Z., met ingang van 1 maart 1979;

2. Op 8 februari 1979 wordt het ontslag van Louis P. door de gemeenteraad aanvaard. Op dezelfde datum wordt Hugo V. met 14 tegen 13 stemmen, op 27 geldige stemmen, tot schepen verkozen;

3. Bij brief van 8 februari 1979, ter post afgegeven op 9 februari 1979, verklaart Louis P. zijn ontslag in te trekken;

4. Op 23 februari 1979 beslist de gemeenteraad, met 14 stemmen op de 14 aanwezige leden, de intrekking van het ontslag van Louis P. te aanvaarden;

5. Op 20 maart 1979 legt Hugo V. de bij de wet voorgeschreven eed af;

6. Op 6 april 1979 worden de gemeenteraadsbeslissingen van 8 en 23 februari 1979, — de verkiezing van Hugo V. tot schepen en de aanvaarding van de intrekking van het ontslag van Louis P., — door de gouverneur van de provincie Brabant geschorst. Op 31 mei 1979 neemt de gemeenteraad kennis van dit schorsingsbesluit;

7. Bij koninklijk besluit van 20 juli 1979 wordt het gemeenteraadsbesluit van 23 februari 1979 waarbij de intrekking van het ontslag als schepen van Louis P. werd aanvaard, vernietigd;

Ten aanzien van de rechtmatigheid van de bestreden beslissingen

1. Overwegende dat verzoekers als eerste middel de schending aanvoeren van artikel 2, vijfde lid, van de Gemeentewet, dat bepaalt dat de verkiezing van een schepen moet plaatsvinden binnen drie maanden na de vacature, terwijl de verkiezing van Hugo V. plaats had op een ogenblik dat er nog geen vacature was, aangezien het ontslag van Louis P. slechts inging op 1 maart 1979, en die verkiezing dan ook onwettig zou zijn;

Overwegende dat de beslissing waarbij de gemeenteraad kennis neemt van het ontslag van een schepen, van rechtswege uitvoerbaar is; dat door die kennisneming de gemeenteraad verplicht is te voorzien in de opvolging van de ontslagnemende schepen; dat in die opvolging reeds kan worden voorzien vooraleer het mandaat van de ontslagnemende schepen een einde heeft genomen, in zover de eedaflegging en de installatie van de nieuwe schepen niet plaatsheeft vóór de datum waarop het ontslag effectief ingaat;

Overwegende dat de bepaling van artikel 2, vijfde lid, van de Gemeentewet, niet tot gevolg heeft dat de verkiezing van een schepen slechts mogelijk zou zijn vanaf het ogenblik waarop het mandaat van zijn voorganger een einde heeft genomen; dat een dergelijke interpretatie niet verenigbaar is met artikel 83 van de Gemeentekieswet, dat bepaalt dat

een ontslagnemend schepen zijn ambt moet blijven uitoefenen totdat hij als schepen vervangen is; dat artikel 2, vijfde lid, van de Gemeentewet moet worden uitgelegd in die zin dat de verkiezing van de nieuwe schepen moet plaatsvinden uiterlijk drie maanden nadat het ontslag van zijn voorganger is ingegaan; dat het eerste middel niet gegrond is;

Overwegende dat verzoekers als tweede middel aanvoeren dat er door de intrekking van het ontslag van Louis P. nooit een vacature is geweest, zodat de gemeenteraad voor hem geen opvolger kon verkiezen en die de eed niet kon afleggen;

Overwegende dat het besluit van de gemeenteraad van 23 februari 1979, waarbij de intrekking van het ontslag van Louis P. werd aanvaard, bij koninklijk besluit van 20 juli 1979 werd vernietigd; dat dit koninklijk besluit niet voor de Raad van State met een annulatieberoep werd bestreden; dat dit koninklijk besluit dan ook in de verhoudingen tussen verzoekers en de gemeente onaantastbaar is geworden; dat de gemeenteraad derhalve moet worden geacht nooit de intrekking van het ontslag van Louis P. te hebben aanvaard; dat overigens het ontslag, hetzij van een gemeenteraadslid, hetzij van een schepen, onherroepelijk is, zodra de gemeenteraad daarvan akte heeft genomen, daarvan melding wordt gemaakt in de notulen en bovendien, overeenkomstig een geldige agenda, in de opvolging werd voorzien; dat derhalve het ontslag van Louis P. als schepen alleszins onherroepelijk was; dat het tweede middel evenmin gegrond is,

Besluit:

Artikel 1 — Het beroep wordt verworpen.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

VAKANTIEKAMER — 31 JULI 1979

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheren: mevr. Vanstreels en de h. Donckers

Advocaten: mrs. Van der Mussele en Dinot

Kort geding — Schorsing van afbraakwerken — Decreet van 3 maart 1976 tot de bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten — Belang in hoofde van wie een verzoek tot opname van een monument op het ontwerp van lijst van de voor bescherming vatbare monumenten heeft ingediend.

Wie een verzoek tot opname van een monument op het ontwerp van lijst van de voor bescherming vatbare monumenten bij de bevoegde minister heeft ingediend, kan in kort geding verzoeken de afbraakwerken te schorsen in afwachting van de ministeriële beslissing.

V. t/ N.V. P. en M.

De procedure in eerste aanleg

Bij dagvaardingen in kort geding van 10 juli 1979 vordert appelland ten laste van geïntimeerden dat de voorzitter hen zou bevelen — de N.V. P. als eigenares en de firma M. als sloper — in een beschikking uitvoerbaar niettegenstaande

elke voorziening, alle werken aan het Tolhuis (St.-Pietersvliet, nr. 16 te Antwerpen) stil te leggen en hen zou verbieden dit Tolhuis af te breken met veroordeling tot de gedingkosten;

In voormelde dagvaardingen steunt de vordering van appelland op de overwegingen dat het Tolhuis een «monument van algemeen belang is voor heel Vlaanderen en in het bijzonder voor de Antwerpse gemeenschap en zo ook voor verzoeker (appelland)», dat «reeds een begin van sloping werd gemaakt en hieruit blijkt dat dringend een gerechtelijke beslissing moet worden gewezen die verdere aantasting verhindert van het genoemde monument» en dat «de 34 meter hoge kantoortoren, ontworpen door het architectenbureau P., welke op de plaats van het Tolhuis zou worden opgericht allerm minst harmonieert met de vele waardevolle gevels en gebouwen op en rond de St.-Pietersvliet en het stadsbeeld door de genoemde nog te bouwen toren volledig zou ontsierd worden».

In de bestreden beschikking, op tegenspraak t.a.v. 1e geïntimeerde en bij verstek t.a.v. 2e geïntimeerde, onderstreept de voorzitter vooreerst dat 1e geïntimeerde «thans eigenares is van het gebouw Tolhuis te Antwerpen en niet betwist wordt dat zij regelmatig in het bezit is van de administratieve toelatingen om het gebouw te slopen, gebouw dat niet geklasseerd is» en vervolgens dat appelland «geen enkel recht heeft om de begonnen afbraakwerken te beletten, tenzij sentimentele redenen».

Hij verklaart zich onbevoegd t.a.v. de ingestelde vordering.

Het hoger beroep

Na machtiging, verleend overeenkomstig art. 1040, 2e lid, Ger. W., heeft appelland hoger beroep tegen voormelde beschikking ingesteld bij deurwaardersexploten van 17 juli 1979; (...)

T.a.v. de oorspronkelijke vordering

Overwegende dat art. 17 Ger. W. bepaalt dat de rechtsvordering niet kan worden toegelaten, indien de eiser geen belang heeft om ze in te dienen;

Overwegende dat appelland zich beroept op de omschrijving van een «monument» en een «stadsgezicht» voorkomend in art. 2 van het decreet van 3 maart 1976 tot de Bescherming van Monumenten en Stads- en Dorpsgezichten, om te stellen dat naar zijn mening het Tolhuis te Antwerpen aan deze normen voldoet en tot staving van zijn mening o.m. voorlegt «De Inventaris van het Cultuurbezit in België, Architectuur, deel 3na, Stad Antwerpen», uitgegeven door het Ministerie van de Nederlandse Cultuur, Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg, waarin het Tolhuis op blz. 347 wordt aangemerkt als een ensemble of constructie, die deze bescherming waard is of die in elk geval de bijzondere aandacht van de lokale overheid verdient;

Overwegende dat art. 5, § 1, van hetzelfde decreet bepaalt dat openbare besturen en particulieren, kunnen verzoeken monumenten en stadsgezichten in de voorontwerpen van lijst van de voor bescherming vatbare monumenten op te nemen; dat appelland zulk verzoek richtte tot de minister op 7 juli 1979, waarover nog niet werd beslist;

Overwegende dat er bijgevolg een belang is aan de zijde van appelland;

Overwegende dat appellant geïntimeerden dagvaard heeft voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, zitting houdende in kort geding, zodat zijn vordering gebaseerd is op art. 584 Ger. W.;

Dat derhalve moet nagegaan worden of de fundamentele voorwaarden voor de toepassing van deze wettelijke bepaling vervuld zijn (zaak niet onttrokken aan de rechterlijke macht, spoedeisend en een beslissing met een voorlopig karakter zonder de grond van de zaak te benadelen);

1. Spoedeisend:

Overwegende dat 1e geïntimeerde de beweringen van appellant niet tegensprekt dat reeds met de sloping van het gebouw is begonnen (inleidende dagvaarding) en dat de afbraakwerken hervat zullen worden op 1 augustus 1979 (verzoekschrift om hoger beroep in te leiden in de maand juli 1979);

Dat derhalve de betwisting een duidelijk spoedeisend karakter heeft;

2. De zaak mag niet onttrokken zijn aan de rechterlijke macht:

Overwegende dat 1e geïntimeerde zich beroept op een bouwvergunning haar verleend door het College van Burgemeester en Schepenen van de Stad Antwerpen op 16 maart 1979 tot oprichting van een bureelgebouw na afbraak van het bestaande gebouw (Tolhuis) op het perceel gelegen St.-Pietersvliet;

Dat zij aanvoert dat het Tolhuis geen beschermd monument is, en dat volgens de eigen bewering van appellant de minister van Cultuur op 2 februari 1979 zou hebben meegedeeld dat beslist werd niet te klasseren, dat het bijgevolg buiten de bevoegdheid van de rechterlijke macht valt een regelmatige administratieve toelating ongedaan te maken;

Overwegende dat geen van de partijen de beslissing van de minister van 2 februari 1979 aan het hof voorlegt;

Dat uit de schaarse stukken door de partijen bijgebracht door het hof kan worden afgeleid dat deze ministeriële beslissing niet kan geweest zijn een weglaten van het Tolhuis op het ontwerp van lijst van de voor bescherming vatbare monumenten, nadat het gebouw op het voorontwerp van lijst was ingeschreven en de minister de procedure heeft gevoerd op grond van art. 5, § 2, van het decreet (advies van de Provinciale Commissie Monumenten en Landschappen, Provinciale Directie Stedebouw, openbaar onderzoek, advies gemeentebestuur enz.);

Overwegende dat de ministeriële beslissing bijgevolg enkel kan geweest zijn, het weglaten van het Tolhuis uit het globaal voorstel van voorontwerp van lijst (art. 5, § 1, van het decreet), waarin het was opgenomen ingevolge de voornoemde inventarisatie van het Cultuurbezit door de Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg;

Overwegende dat thans echter een verzoek tot opname van het Tolhuis op het voorontwerp van lijst bij de minister werd ingediend door appelland, bij zijn verzoek van 7 juli 1979, overeenkomstig art. 5, § 1;

Overwegende dat de eis zoals gesteld in de inleidende dagvaarding «dat bevel wordt gegeven alle werken aan het Tolhuis stop te zetten en verbod op te leggen het af te breken gezien de cultuurwaarde van het gebouw», niet ontvankelijk is, daar de grond van deze zaak, het al of niet beschermen van een monument of stadsgezicht niet behoort tot de rechterlijke macht;

Dat de eis evenmin kan worden ingewilligd zoals hij bij uitbreiding door appelland werd gesteld in zijn akte van hoger beroep en in zijn conclusie van 20 juli 1979 waarbij hij

verzoekt tot stilleggen van de werken en het bevelen van een deskundigenonderzoek door de Provinciale Commissie van Monumenten en Landschappen op basis van art. 8, § 4, 2°, van het K.B. van 16 november 1976 met opdracht te bepalen of de werken aan het Tolhuis uitgevoerd kunnen schaden aan het Vlaams en het Antwerps cultuur-historisch patrimonium, daar vooreerst de aard en de omvang van de adviserende bevoegdheid van voormelde Commissie in voormeld K.B. is bepaald en uitdrukkelijk geregeld is aan welke instanties deze Commissie advies kan verstrekken en daar vervolgens de vraag tot aanstelling van een deskundige, en/of het inwinnen van adviezen gelet op de aard van de betwisting, thuis hoort bij de behandeling van de grond ervan;

Overwegende dat in zijn aanvullende conclusie van 20 juli 1979 appelland besluit tot tijdelijke schorsing van de afbraakwerken van het Tolhuis gedurende «bv. twee maanden»;

Overwegende dat inzake aan het hof geen toepasbare beslissing wordt voorgelegd waaruit blijkt dat de minister van Nederlandse Cultuur het Tolhuis buiten het toepassingsgebied van het decreet van 3 maart 1976 tot de bescherming van Monumenten en Landschappen plaatst;

Dat in ieder geval op het verzoek van appelland van 7 juli 1979 het Tolhuis op te nemen op het voorontwerp van lijst van voor bescherming vatbare monumenten en stadsgezichten door de minister nog niet werd beslist als naar recht;

Dat dit verzoek van appelland door het decreet is toegelaten, dat zijn verzoek niet willekeurig lijkt of van alle grond ontbloot;

Dat in deze omstandigheden en in afwachting van de ministeriële beslissing als naar rechte een voorlopig beroep op de rechterlijke macht mogelijk is, en een vordering ontvankelijk is ten einde onherroepelijke daden, door dringende en voorlopige maatregelen te treffen, te vermijden;

3. De bevolen maatregelen mogen de grond van de zaak geen nadeel toebrengen:

Overwegende dat een schorsing van de werken uiteraard een voorlopig karakter heeft en, in afwachting van de definitieve administratieve beslissing, de grond van de zaak geen nadeel kan toebrengen;

Overwegende dat de slopingswerken van het Tolhuis zouden aanvangen op 1 augustus 1979, einde van de bouwvakantie; dat bijgevolg de uiterste noodzaak aanwezig is bevel te geven tot tenuitvoerlegging van het arrest op de minuut;

(...)

NOOT—Zie in verband met bovenstaand arrest: m. Storme, Rechtspraak in opspraak, Kluwer, Antwerpen, 1980, p. 42.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e KAMER BIS — 14 MEI 1979

Voorzitter: de h. Thiry

Raadsheren: de hh. Wynant en Van Malderen

Advocaten: mrs. Van Lidth de Jeude en Grysolle

Verzekering — Levensverzekering — Uitsluiting — Aan dronkenschap te wijten ongeval.

In een levensverzekeringscontract is bedongen dat uit de verzekering uitgesloten zijn de ongevallen die direct of indirect veroorzaakt zijn door de klaarblijkelijke staat van dronkenschap van de verzekerde.

Dat beding vindt geen toepassing als enerzijds niet bewezen is dat de verzekerde, hoewel in staat van alcoholintoxicatie, klaarblijkelijk dronken was, en anderzijds vaststaat dat het ongeval uitsluitend te wijten was aan de schuld van een derde.

N.V. A. t/ Van H.

Overwegende dat de eerste rechter terecht, op grond van passende motieven, die het hof beaamt en die door de conclusies in hoger beroep niet worden weerlegd, oordeelde dat niet voldaan is aan de vereisten van artikel 6 van de polis van 3 september 1970 betreffende de uitsluiting van het risico in de verzekering, en de oorspronkelijke vordering gegrond verklaarde;

Overwegende dat appellante beweert dat dhr. H. echtgenoot van geïntimeerde, in staat van dronkenschap verkeerde ten tijde van het ongeval te Kruibeke op 7 oktober 1974, waarbij hij overleed, of minstens dat hij een risico heeft genomen door in dronken toestand een wagen te besturen en aldus het risico te verzwaren;

Overwegende dat door staat van dronkenschap verstaan wordt: de staat van een persoon die niet meer de bestendige controle over zijn daden bezit, zonder dat evenwel vereist is dat deze persoon het bewustzijn ervan zou verloren hebben (Cass., 26 september 1966, *Pas.*, 1967, I, 110);

Overwegende dat de staat van alcoholische intoxicatie bij gebreke van andere determinerende bewijselementen niet samenvalt met de staat van dronkenschap (Hof Brussel, 6 april 1960, *J.T.*, 1960, 758; Hof Luik, 21 december 1963, *J.T.*, 1964, 166);

Dat in casu geen klinisch verslag werd opgesteld, waaruit vaak dergelijke elementen kunnen worden afgeleid;

Overwegende dat voormeld artikel 6 uit de verzekering uitsluit: de ongevallen, veroorzaakt door of voortvloeiende rechtstreeks of onrechtstreeks uit de ene of de andere van de volgende omstandigheden: de klaarblijkelijke staat van dronkenschap van de verzekerde;

Overwegende dat de bedingen van een levensverzekering eng en beperkend dienen te worden uitgelegd; dat wanneer de polis het risico en de voorwaarden van uitsluiting duidelijk omschrijft, het strijdig zou zijn met de regels van het gemene recht, de polis uit te breiden tot andere en meer gevallen dan die welke er in zijn opgesomd (E. Beyens: «Principes gén. des assurances terrestres», *J.T.*, 1957, 313 en 314, nrs. 47 en 83);

Overwegende dat de eerste rechter terecht overwoog dat een alcoholgehalte van 1,95 gr. per 1/1000ml in het bloed van de overleden echtgenoot van geïntimeerde, hoewel slechts wijzend op een vermoedelijke toestand van alcoholintoxicatie, op zichzelf niet het bewijs levert van een klaarblijkelijke toestand van dronkenschap;

Dat een dergelijk bewijs van klaarblijkelijke toestand van dronkenschap door de rechtspraak in principe slechts geacht wordt geleverd te zijn wanneer alle bewijselementen, zowel de wetenschappelijke vaststellingen als de getuigenissen en de door opsporingsambtenaren gedane vast-

stellingen elkaar bevestigen (Corr. Kortrijk, 11 februari 1957, *R.W.*, 1957-58, 829);

Overwegende dat de door de verbalisanten opgemaakte schets erop wijst dat H., de echtgenoot van geïntimeerde, op de E3, richting Gent, een inhaalmaneuver uitvoerde op de hem voorbehouden rijstrook en hierbij hoogstens een derde van de onderbroken witte streep overschreed, terwijl de overige twee derden van deze rijstrook werden ingenomen door bestuurder B., die uit de tegenovergestelde richting (Gent) kwam gereden, de doorlopende ononderbroken witte streep had overschreden en een alcoholgehalte van 3,00gr. per 1/1000ml in zijn bloed had;

Overwegende dat uit de verklaringen van getuigen A., Van H. en H. enerzijds, en uit het deskundig automobierverslag van 9 oktober 1974 van dhr. L. anderzijds blijkt dat de enige oorzaak van het dodelijk ongeval te wijten is aan de roekeloze rijwijze van B., die de doorlopende witte streep overschreed en als spookrijder op het voor hem verboden rijvak over een afstand van ongeveer 1 kilometer reed (rond 21.25u) met een snelheid van minstens 100km per uur, hoewel ter plaatse slechts 80km per uur toegelaten was;

Overwegende dat bijgevolg de door appellante gevraagde uitsluiting van de verzekering, wegens een ongeval, veroorzaakt door de klaarblijkelijke staat van dronkenschap, niet verantwoord is, daar de staat van dronkenschap van bestuurder H. niet bewezen is enerzijds en anderzijds het ongeval klaarblijkelijk uitsluitend veroorzaakt werd door bestuurder B., zodat er geen oorzakelijk verband bewezen is tussen het alcoholgehalte in het bloed van H. en het ongeval;

Dat dan ook de subsidiaire bewering van appellante betreffende de verzwaring van het risico door het feit dat H. in dronken toestand achter het stuur zou hebben gezeten en zich niet gedroeg als een normaal bestuurder, geen steek houdt, daar de dronken toestand zelve van H. niet bewezen is, en hij normaal een inhaalmaneuver uitvoerde op de hem voorbehouden rijstrook;

Overwegende trouwens dat appellante door deze bewering een voorwaarde en uitleg aan de polis toevoegt welke zij ten onrechte wil onderbrengen onder de bewoording: «onrechtstreeks voortspuiten»; dat zij aldus de toestand van de verzekerde verzwart terwijl een verzekeringsovereenkomst bij twijfel of onduidelijkheid, dient te worden uitgelegd ten voordele van de verzekerde en ten nadele van de verzekeraar (Hof Luik, 6 maart 1973, *Bull. Ass.*, 1973, 601; *R.C.J.B.*, 1975, 502, nr.45 in fine);

Overwegende trouwens dat er noch een rechtstreeks noch een onrechtstreeks verband bestaat tussen de mogelijke alcoholische staat van H. en het ongeval, dat hem overkomen is door de fouten van B., die de maximumsnelheid en de doorlopende witte streep overschreed;

Dat uit de omstandigheden van het ongeval blijkt dat het verkeren onder invloed van drank en alcoholische intoxicatie in casu geen risicoverzwaring heeft meegebracht;

Dat ieder normaal bestuurder in dezelfde omstandigheden het slachtoffer geweest zou zijn van de zwaar foutieve rijwijze van B.;

(...)

HOF VAN BEROEP TE GENT*7e KAMER — 24 DECEMBER 1980*

Voorzitter: de h. Desplenter

Raadsheren: de hh. Lamiroy en Degraeve

Advocaten: mrs. Kickx en Callant

Verjaring — Uitkering tot onderhoud — Termijn — Schorsing — Tussen echtgenoten.

Uitkeringen tot onderhoud verjaren, ongeacht de bron — dus ook die welke bij vonnis toegekend worden —, in principe na vijf jaren (art. 2277 B.W.).

De schorsing van de verjaring tussen echtgenoten is van toepassing op iedere vordering, zonder uitzondering voor die welke aan een korte verjaring onderworpen is of voor vorderingen tot uitvoering van de huwelijksverplichting van hulp (art. 2253 B.W.). Ze vindt ook toepassing op vorderingen van echtgenoten die gescheiden leven en houdt eerst op bij de ontbinding van het huwelijk.

G. t/ P.

Overwegende dat appellant, bij beschikking van 7 december 1951, verleend op grond van artikel 268 van het Burgerlijk Wetboek, veroordeeld werd om aan geïntimeerde een onderhoudsgeld van 2.000fr. per maand te betalen;

dat het bestreden vonnis, — volgens appellant ten onrechte, — voor recht heeft gezegd dat de schuldvordering van geïntimeerde (oorspronkelijk eiseres), spruitend uit dit bevelschrift, niet door verjaring vervallen is en dat zij nog tot 7 februari 1975 (datum van de afschaffing van de onderhoudsverstreking) de gedwongen uitvoering van de beschikking kon nastreven;

Overwegende dat de uitkeringen tot onderhoud, ongeacht de bron — en dus ook die welke bij vonnis toegekend worden —, in principe na vijf jaar verjaren ingevolge art. 2277 van het Burgerlijk Wetboek (De Page, VII, nr. 1320, noot 6; Dekkers, *Handboek*, I, 1667; *R.P.D.B.*, tw. «Prescription en matière civile», nr. 589);

Overwegende evenwel dat — zoals de eerste rechter terecht besliste — deze wetsbepaling in samenhang gebracht moet worden met art. 2253 van het Burgerlijk Wetboek ingevolge hetwelk de verjaring niet loopt tussen echtgenoten (De Page, suppl. VII, nr. 1230 en verwijzingen in het bestreden vonnis; *adde*: Baudry, *Prescription*, nr. 445);

Overwegende dat de ratio legis van art. 2253 van het Burgerlijk Wetboek is: elke aanleiding tot versterking van de echt uit de weg te ruimen en derhalve te voorkomen dat een echtgenoot, om zijn rechten te vrijwaren, gedwongen zou worden in rechte op te treden tegen de mede-echtgenoot (Laurent, XXXII, nrs. 61 en 62; De Page, *op. et loc. cit.*, Dekkers, V, nr. 1568);

Overwegende dat, gezien de algemene termen van artikel 2253 van het Burgerlijk Wetboek, de schorsing der verjaring tussen echtgenoten van toepassing is op iedere vordering, zonder uitzondering voor die welke aan een korte verjaring onderworpen is of voor vorderingen tot uitvoering van de huwelijksverplichting van hulp;

dat artikel 2253 van het Burgerlijk Wetboek ook van toepassing is op vorderingen van echtgenoten die — zoals

in casu — gescheiden leven; dat deze schorsing van de verjaring eerst ophoudt bij de ontbinding van het huwelijk (*R.P.D.B.*, V^o cit., nrs. 210 tot 230 en de erin geciteerde auteurs);

Overwegende dat geïntimeerde vanzelfsprekend het recht had om de onderhoudsgelden op te vorderen tegen appellant, doch dat artikel 2253 van het Burgerlijk Wetboek meebrengt: 1) dat zij niet gedwongen was — tot vrijwaring van haar rechten — dit tijdens het huwelijk te doen; 2) dat haar recht om dit te doen niet verjaarde;

Overwegende dat, nu de echtscheiding tussen partijen eerst op 15 februari 1977 toegestaan werd, partijen in de periode van 7 december 1951 tot 7 februari 1975 gehuwd waren;

dat de eis derhalve, op grond van de oordeelkundige redenen van het bestreden vonnis (Rb. Gent, 19 september 1979) die het hof overneemt, terecht ingewilligd werd;

(…)

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL*5e KAMER — 24 NOVEMBER 1980*

Voorzitter: de h. Van de Velden

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Zegers en Van den Avont

Advocaat-generaal: de h. Keereman

Advocaten: mrs. Van Goethem, Stappers en Eykerman

1. Collectieve arbeidsovereenkomst — Vredesplicht — Verzoeningsprocedure — Individuele werknemer — 2. Staking — Stakingsrecht — Belgische rechtsorde — Individuele werknemer — 3. Arbeidsovereenkomst — Beëindiging om dringende reden — Deelname aan staking — Hoedanigheid van vakbondsafgevaardigde.

1. De vredesplicht en de verzoeningsprocedure ingeschreven in een C.A.O. zijn niet bindend voor de individuele werknemer, ook al is hij lid van de ondernemingsraad, van het veiligheidscomité of van de vakbondsafvaardiging. De vredesplicht is een obligatoire bepaling die slechts de partijen bij de C.A.O. bindt; de bepalingen omtrent de verzoeningsprocedure bezitten een obligatoir of een collectief normatief karakter.

2. Het recht te staken (stakingsrecht) behoort tot de Belgische rechtsorde. Drager van dit recht is de individuele werknemer, niet de vakorganisatie.

3. De hoedanigheid van vakbondsafgevaardigde maakt geen verzwarende omstandigheid uit voor het beoordelen van stakingsfeiten in het raam van een ontslag om dringende reden.

De B. t/ N.V. S.

Gezien de stukken, inzonderheid de eensluidend verklaarde afschriften van: 1° het beroepen vonnis van 15 maart 1978 van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen; 2° het arrest van 12 februari 1979 van het Arbeidshof te Antwerpen; 3° het arrest van 26 november 1979 van het Hof van Cassatie;

(…)

1. Feitelijke omstandigheden van het geding

Overwegende dat de feitelijke omstandigheden van het geding als volgt kunnen samengevat worden: appellant, D.B., treedt als elektricien in dienst bij de oprichting van S. op 21 augustus 1951; in 1963 wordt hij lid van het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen, plaatsvervangend lid van de ondernemingsraad (waarvan hij in 1967 effectief lid wordt) en syndicaal afgevaardigde; op 17 februari 1976 wordt D.B. onmiddellijk door S. ontslagen wegens dringende redenen, waarbij de ontslagbrief hem betekend wordt bij gerechtsdeurwaardersexploot van dezelfde datum. (...)

Geïntimeerde heeft een petroleumraffinaderij en valt onder de bevoegdheid van het Nationaal Paritair Comité voor de petroleumnijverheid en -handel.

De collectieve arbeidsovereenkomst van 11 maart 1975, gesloten in dat paritair comité, tot vaststelling van de loonen arbeidsvoorwaarden voor het jaar 1975 (algemeen verbindend verklaard bij koninklijk besluit van 12 november 1975, B.S., 13 december 1975) verstreek op 31 december 1975.

In het genoemde paritair comité werden besprekingen gevoerd ten einde de mogelijkheid van een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst te onderzoeken en tot het sluiten ervan te komen. Daar ook op 11 februari 1976 geen overeenkomst werd bereikt, werd de verzoeningsprocedure aangevraagd. Een bijeenkomst in het raam van die procedure was gepland voor de datum van 19 februari 1976.

In het bedrijf van geïntimeerde werd echter vanaf 16 februari 1976 te 6 uur gestaakt.

(...)

III. Beoordeling en beslissing ten gronde

(...)

1. De bewering van geïntimeerde dat de staking «uitsluitend» door het (willekeurig) initiatief en de aktie van appellant is ontstaan

Overwegende dat deze reden van verbreking, zoals weergegeven in het schrijven van 17 februari 1976, is dat appellant door willekeurig initiatief een wilde staking heeft uitgelokt op 16 februari 1976, die gebeurd is op zijn actie, op zijn initiatief, buiten elke syndicale erkenning om, en dit door toespoken te houden tot het personeel, vanaf 11 februari 1976 steeds tot staking aanzettend (cf. brief dd. 17 februari 1976, waarin daaromtrent de volgende tekst centraal staat: «Het staat vast dat de wilde staking uitsluitend door uw actie en op uw initiatief, en buiten iedere syndicale erkenning om, is ontstaan». (of, anders uitgedrukt, appellant zou volgens geïntimeerde een wilde staking uitgelokt en geleid hebben); dat, bij grondige vergelijking van de stukken waarnaar de partijen verwijzen en bij zorgvuldige afweging van de waarachtigheid van de verscheidene verklaringen vervat in het strafdossier, die bewering niet in aanmerking genomen kan worden en als ongegrond door het hof afgewezen wordt, voornamelijk gelet op de volgende stukken: (...)

Overwegende dat het geheel van deze gegevens duidelijk aantoonst dat het initiatief tot een welkdanige staking uitging van de uitgebreide vakcommissie, sector petroleum van de Algemene Centrale (A.B.V.V.) (...)

2. Het verwijt van geïntimeerde dat appellant de leiding heeft opgenomen van een staking buiten iedere syndicale erkenning om

Overwegende (...) dat uit de bewoordingen gebezigd in de ontslagbrief, (...) duidelijk blijkt dat het verwijt, de leiding van de staking te hebben opgenomen, wordt gericht tot appellant omdat de door hem geleide staking werd aangevangen voordat en zonder dat, overeenkomstig artikel 19 van de overeenkomst van 9 maart 1949 betreffende de vakbondsafgevaardigden van het personeel der ondernemingen in het petroleumbedrijf, «een voorafgaande verzoening werd betracht door tussenkomst van de beroepsverenigingen van werkgevers en werknemers en, zo nodig, door een beroep bij hoogdringendheid op de bevoegde instantie van het Nationaal Paritair Comité»;

dat er inderdaad geen verzoeningsvergadering gehouden werd vóór de aanvang van de staking; dat bij vergelijking van de verscheidene verklaringen afgelegd tijdens het strafrechtelijk onderzoek (...) het hof aanneemt dat voldoende vaststaat dat appellant de leiding — en/of de coördinatie — van de werkstaking heeft genomen;

Overwegende dat de overeenkomst van 9 maart 1949 werd goedgekeurd in het Nationaal Paritair Comité van het Petroleumbedrijf ter uitvoering van en overeenkomstig de Nationale Overeenkomst van 17 juni 1947 van de Nationale Conferentie van de Arbeid betreffende de algemene principes van het statuut der syndicale afvaardigingen van het personeel der ondernemingen;

dat zij, overeenkomstig artikel 28 van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 5 van 24 mei 1971 van de Nationale Arbeidsraad betreffende het statuut van de syndicale afvaardiging van het personeel der ondernemingen, in 1976 nog van kracht is, aangezien geen nieuwe overeenkomst werd gesloten in uitvoering van de C.A.O. nr. 5 voormeld;

dat zij niet algemeen verbindend verklaard werd bij koninklijk besluit en dat zij, naar luid van artikel 71 van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, onderworpen blijft aan de wets- en reglementsbevestigingen die van kracht waren toen zij werd gesloten, dus inzonderheid aan de besluitwet van 9 juni 1945 tot vaststelling van het statuut der paritaire comités; dat die collectieve arbeidsovereenkomst van 9 maart 1949 niet bij koninklijk besluit algemeen bindend werd verklaard, zodat zij slechts bindend is voor de contracterende partijen en voor het overige slechts een zedelijke waarde bezit (cf. Cass., 21 december 1950, Arr. Cass., 1951, 221; R. Blanpain, *Handboek van het Belgisch Arbeidsrecht*, 1968, nr. 539);

Overwegende dat appellant terecht staande houdt dat de bepalingen betreffende de vredes- en verzoeningsplicht, bepaald door de ter zake geldende collectieve arbeidsovereenkomsten, de rechten en plichten der contracterende partijen regelden; dat appellant geen contracterende partij bij die collectieve overeenkomsten was, zodat hij door die clausules niet gebonden was;

dat appellant in geen enkel van zijn hoedanigheden, als arbeider, als lid van de ondernemingsraad en van het comité voor gezondheid, veiligheid en verfraaiing der werkplaatsen, of als vakbondsafgevaardigde, gebonden was door de clausules der collectieve arbeidsovereenkomsten, waardoor de rechten en plichten van de contracterende partijen worden geregeld; dat appellant derhalve niet gebonden was door de opzegging en de stillegging bepaald bij

artikel 3, b, van de overeenkomst van 9 maart 1949 inzake prestaties in vrede-tijd, noch door de voorafgaande verzoening bepaald door artikel 19 van de collectieve overeenkomst van 9 maart 1949, inzake syndicale afvaardiging, noch door de procedure bepaald door artikel 26 van de collectieve arbeidsovereenkomst van 24 mei 1971 inzake syndicale afvaardiging, zodat geïntimeerde ten onrechte de staking van 16 februari 1976, die niet aan deze regelen beantwoordde, als «wilde» staking heeft bestempeld en als grove fout heeft aangemerkt;

dat, zoals blijkt uit artikel 5 van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités, een collectieve arbeidsovereenkomst enerzijds individuele en collectieve normatieve bepalingen omvat, die de relaties tussen werknemers en werkgevers regelen, en anderzijds bepalingen die ook de rechten en de verplichtingen van de contracterende partijen, te weten de werkgevers of de werkgeversorganisaties en de werknemersorganisaties, regelen; dat dit laatste gedeelte het obligatoire of verbindend gedeelte van de overeenkomst is, dat de werknemers als dusdanig niet verbindt;

dat de bepalingen van de verschillende collectieve arbeidsovereenkomsten en conventies, waarop geïntimeerde steunt om te stellen dat het hier om een wilde staking gaat, klaarblijkelijk behoren tot het obligatoire gedeelte van die overeenkomsten, zodanig dat deze niet van toepassing zijn op appellant zelf, maar alleen op de vakbonden en de werkgevers in hun wederzijdse verplichtingen; dat de reeds vermelde artikelen, namelijk artikel 3 van de conventie van 9 maart 1949 betreffende de prestaties van algemeen belang, artikel 19 van de collectieve overeenkomst van 9 maart 1949 betreffende het statuut van de vakbondsafvaardiging en de procedure, bepaald bij artikel 26 van de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 5 van 24 mei 1971 betreffende het statuut van de syndicale afvaardiging, alle obligatoire bepalingen uitmaken die uitsluitend de contracterende partijen betreffen, contracterende partijen waartoe appellant duidelijk niet behoort; dat het obligatoire gedeelte der collectieve arbeidsovereenkomsten alleen de contracterende partijen zelf betreft en niet de individuele werknemers (cf. M. Rigaux, «Omtrent de juridische toelaatbaarheid van spontane stakingsacties», *R.W.*, 1978-79, 1617-1642; R. Blanpain, *De collectieve arbeidsovereenkomst*, Brugge, Die Keure, 1970, p. 37 e.v.; R. Roels, «La grève et ses conséquences sur les relations contractuelles», *J.T.T.*, 1977, 230; G. Desolre, «Staking en bezetting in het Belgisch Arbeidsrecht — De recentste evolutie», Instituut voor Arbeidsrecht, K.U.L., *Bulletin* nr. 5, 1974, blz. 97 e.v.; J. Petit, *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, nr. 28 e.v.; zie ook noot 1 sub Cass., 28 november 1973, *Pas.*, 1974, I, 340 en de conclusie van de advocaat-generaal H. Lenaerts voor Cass., 14 april 1980, *R.W.*, 1980-81, 114, 3);

dat, zelfs indien men zou aannemen dat de stakingsaanzeggingsprocedure een collectief normatieve bepaling is, dan nog vaststaat dat het een bepaling betreft die niet overgaat in de individuele arbeidsovereenkomsten (cf. G. Desolre, *o.c.*, p. 96 e.v.);

dat het dan ook ten onrechte is dat geïntimeerde stelt dat, ten gevolge van het feit dat de verzoeningsprocedures bepaald bij die collectieve overeenkomsten ter zake niet gevolgd werden, het hier zou gaan om een wilde en onwettelijke staking, waaruit de zwaarwichtige fout van appellant wordt afgeleid; dat, nu vaststaat dat deze obligatoire ge-

deelten van de collectieve arbeidsovereenkomsten niet van toepassing zijn — op appellant — ook niet wanneer het collectief normatieve bepalingen zouden zijn —, men ook niet kan besluiten tot de wilde en onwettelijke staking en de zware fout, ten laste van appellant;

(...)

Overwegende anderzijds, dat het hof de stelling van geïntimeerde omtrent het stakingsrecht en de toepasselijkheid van artikel 1134, eerste lid, B.W. in dat verband, als onjuist verwerpt;

dat het opzettelijk niet verrichten van de bedongen arbeid uiteraard een onrechtmatige daad is, aangezien de werknemer de door hem aangegane verbintenis niet te goeder trouw ten uitvoer brengt, zoals is voorgeschreven door artikel 1134, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek; dat het recht op staking derhalve maar kan bestaan, in zoverre de wet dit erkent (H. Lenaerts, *Inleiding tot het sociaal recht*, 1973, nr. 284);

dat het stakingsrecht echter ongetwijfeld deel uitmaakt van de Belgische rechtsorde; dat, hoewel het stakingsrecht tot hiertoe als zodanig door de Belgische wetgever niet uitdrukkelijk is geregeld, het volgens de huidige rechtsleer en rechtspraak toch een recht is dat de arbeiders, ter verdediging van hun collectieve arbeidsbelangen, kunnen uitoefenen (cf.: o.m. H. Lenaerts, *op. cit.*, nr. 284, blz. 416 en 417; zie eveneens M. Rigaux, *Staking en bezetting naar Belgisch recht*, Kluwer, Antwerpen, 1979, al de bladzijden aangeduid onder het trefwoord «recht op (om te) staken»; enz.);

(...)

dat men juridisch enkel kan vaststellen dat de wet staking in algemene zin noch verbiedt noch reglementeert, maar dat een aantal gevolgen ervan op wettelijke basis kunnen worden ondervangen (zie, voor een volledig overzicht van deze gevolgen van staking, de studie van B. Mergits, «De gevolgen van staking en lock-out op de individuele arbeidsverhouding en de individuele belangen inzake sociale zekerheid», V.U.B., Centrum voor Arbeidsrecht, Faculteit Rechtsgeleerdheid, *Bulletin* nr. 2, 1979);

dat men de erkenning van het recht om te staken ook vindt in internationale oorkonden: in het Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, aangenomen door de algemene vergadering van de Verenigde Naties op 16 december 1966 (*Arbeidsblad*, 1965, 1726), en in het Europees Sociaal Handvest, ondertekend door de leden van de Raad van Europa (*Arbeidsblad*, 1968, 1762), dus ook door België; dat dit handvest op 26 februari 1965 van kracht geworden is doch niet in België, dat het nog niet bekrachtigd heeft; dat hetzelfde verdrag weliswaar nog niet tot de Belgische rechtsorde behoort (cf. Cass., 25 juni 1974, *Pas.*, 1974, I, 1114), maar dat het er toch op duidt dat het stakingsrecht niet vreemd is aan de Belgische rechtsorde;

Overwegende dat het stakingsrecht geen monopolie uitmaakt van de syndicaten, maar ook een recht van de arbeiders zelf is; dat het stakingsrecht door de wet aan de arbeiders als zodanig niet ontnomen werd; dat appellant, als arbeider in de onderneming van geïntimeerde, dan ook het recht heeft om samen met zijn andere werkmakkers, een staking te houden in de onderneming zelf, ter verdediging van hun collectieve belangen tegenover de werkgever;

dat immers, ten gevolge van het feit dat het stakingsrecht niet gereguleerd is, door de wetgever dit recht van staking ook niet uitgeschakeld wordt voor de werknemers van een bepaalde onderneming, buiten alle beslissingen van

een vakbond om;

dat, zo de staking dient om collectieve arbeidsbelangen te verzekeren (zoals ter zake het geval is), en zij gevoerd wordt door de arbeiders van een fabriek, die met een beduidende meerderheid daarvoor gestemd hebben (zoals in casu eveneens het geval is), het gaat om het recht van uitoefenen van de staking, per onderneming, wat door de wetgever geenszins is verboden en wat niet is geregeld door collectieve arbeidsovereenkomsten die de werknemer zelf binden; dat er nergens enige wet bestaat, die bepaalt dat de werknemers zelf alleen stakingen mogen voeren volgens de verzoeningsprocedure bepaald door de collectieve overeenkomsten en ondersteund door de vakbonden; dat het recht van staking ook dient te bestaan per onderneming, afgezien van de steun van de vakbonden, en dat dergelijke staking bestempelen, zoals geïntimeerde doet, als een wilde en omwettige staking en het deelnemen eraan beschouwen als een dringende reden van afdanking niet kan worden aangenomen (cf. J. Piron, «Qu'est-ce qu'une grève irrégulière et quels en sont les effets?», *J.T.T.*, 1979, 73; G. Desolre, *op. cit.*, blz. 102, 103; M. Rigaux, «Omtrent de juridische toelaatbaarheid van spontane stakingsacties», *R.W.*, 1978-79, 1617; M. Rigaux, *Staking en bezetting naar Belgisch recht*, supra reeds geciteerd; M. Magrez, noot bij Cass., 23 november 1967, *T.S.R.*, 1967, 352, *R.C.J.B.*, 1968, 403);

Overwegende dat geïntimeerde, op verscheidene plaatsen van haar conclusies als bijzondere omstandigheid voor het zwaarwichtig karakter van de handelingen van appellant aanvoert het feit dat hij vakbondsafgevaardigde is, waardoor hij in elk geval de instructies van zijn vakbond had moeten naleven en toepassen, die — steeds volgens geïntimeerde — geen staking impliceerden;

dat, ten eerste, het hof supra reeds beslist heeft dat het initiatief tot deze staking wel degelijk uitging van de vakorganisatie van appellant;

dat het hof, ten tweede, beslist dat het statuut van vakbondsafgevaardigde aan appellant in de onderneming niet het statuut van een lasthebber van zijn vakbond geeft en dat, in elk geval, zelfs indien dit het geval zou zijn de hoedanigheid van vakbondsafgevaardigde geenszins aan appellant die van arbeider in de onderneming onttrekt, zodanig dat hij, te dien titel, in elk geval gerechtigd is, in het kader van de onderneming en ter verdediging van de collectieve belangen van de arbeiders, mee een schokstaking van 48 uur te organiseren, wanneer de arbeiders dit hebben beslist, ook buiten en eventueel tegen de wensen van de vakbond in (wat in casu, zoals beslist, niet het geval was);

dat de vrijheid van staking, de verdediging van de collectieve belangen van de arbeiders, die onbetwistbaar in de huidige stand van het recht is erkend, en ten gevolge van afwezigheid van enige regeling door de wetgever, dit vermogen impliceert;

dat geïntimeerde derhalve ten onrechte de hoedanigheid van vakbondsafgevaardigde ten laste van appellant als zwaarwichtige reden of als verzwarende omstandigheid aanreken (cf. J. Van Drooghenbroeck, «Le nouveau statut protecteur des candidats et délégués au conseil d'entreprise et au comité de sécurité, d'hygiène et d'embellissement des lieux de travail», *J.T.T.*, 1980, 73-74; M. Magrez, «L'occupation d'usine: une voie de fait reprehensible ou l'exercice d'un droit», *R.C.J.B.*, 1977, 592);

dat, uiteindelijk en ten overvloede, dient te worden opgemerkt dat de conventies betreffende de syndicale afvaar-

diging van 24 mei en 30 juni 1971 geenszins door koninklijk besluit verbindend werden verklaard, zodat appellant door deze bepalingen niet gehouden is;

(...)

Dringende reden

Overwegende dat de beoordeling van de dringende redenen tot de onaantastbare beoordelingsmacht van de feitenrechter behoort, wat door de beide partijen in casu niet betwist wordt (cf. o.m. art. 20, eerste lid, wet van 10 maart 1900; (...)

dat, zoals supra reeds beslist werd, ten deze de beschermde werknemers moeten worden beschouwd als gewone werknemers, zodat ook hun eventuele zware fout moet worden beoordeeld in het kader van de arbeidsovereenkomst en niet in verband met hun taak van bijv. syndicaal afgevaardigde, lid van de ondernemingsraad of lid van het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, wat geen constitutief element van de dringende reden uitmaakt (cf. J. Van Drooghenbroeck, *op. cit.*, supra; M. Magrez, *op. cit.*, pp. 592-593; J. Steyaert, *Ondernemingsraad — Comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen*, A.P.R., 1975, nr. 256 e.v.); dat het hof beslist dat de feiten, door geïntimeerde als dringende reden aangevoerd ten laste van appellant in haar voormelde ontslagbrief van 17 februari 1976, in de gegeven concrete omstandigheden, niet als een dringende reden, die elke professionele samenwerking tussen de werkgever en de werknemer onmiddellijk en definitief onmogelijk maakt, aanvaard wordt; dat het door geïntimeerde gevorderde getuigenverhoor van tien feiten door het hof als ter zake niet dienend afgewezen wordt, omdat het hof eveneens beslist dat, zelfs indien de door geïntimeerde als dringende reden aangevoerde feiten in de ontslagbrief van 17 februari 1976 en de tien feiten waarvan de bewijslevering gevraagd wordt als bewezen zouden worden aanvaard, dan nog al deze feiten in het onderhavig geval — rekening houdend met de hele sociale context en de houding van appellant — geen dringende reden uitmaken die elke samenwerking tussen partijen definitief en onmiddellijk onmogelijk zou hebben gemaakt; dat derhalve de door geïntimeerde gevraagde bewijslevering in casu volkomen nutteloos zou zijn en geen enkel rechtsgevolg kan hebben voor dit geding; (...)

Om die redenen, Het Arbeidshof,

Verklaart het hoger beroep van appellant toelaatbaar, ontvankelijk en gegrond;

vernietigt het vonnis a quo en opnieuw wijzende: veroordeelt geïntimeerde, de N.V. S. tot betaling aan appellant, D.B., als bijzondere vergoeding als beschermde werknemer, 1.778.284fr., te vermeerderen met de gevorderde gerechtelijke interesten (...)

NOOT 1.—Het in dezelfde zaak op 12 februari 1979 door het Arbeidshof te Antwerpen gewezen arrest werd gepubliceerd in *R.W.*, 1978-1979, 1916. Dat arrest werd bij casusatiearrest van 26 november 1979 vernietigd wegens miskenning van de bewijskracht van het verzoekschrift tot hoger beroep en van de conclusie van appellant De B.: hoewel hij daarin omstandig had aangevoerd dat hij de staking niet had uitgelokt en ze alleen maar in goede banen

had geleid, oordeelde het arbeidshof dat hij «niet tot de ontkenning van de feiten besluit.»

NOOT 2.—*Enkele kanttekeningen bij een belangwekkend stakingsarrest*

1. *Het belang van het arrest.* Om diverse redenen is het arrest van 24 november 1980 een belangrijke uitspraak. Vooreerst zijn er de feiten en de sociale en politieke context, die tot het rechtsgeding aanleiding hebben gegeven en die ervoor hebben gezorgd dat het geschil tussen appellant en geïntimeerde is uitgegroeid tot «het geding» over de spontane staking. Voorts zijn er de rechtsvragen die naar aanleiding van het geschil door de diverse rechtscolleges zijn behandeld. Deze vragen raken het wezen van de spontane stakingsactie en van de werkstaking zelf. Ten slotte is het arrest van het Arbeidshof te Brussel ook nog belangrijk wegens de wijze waarop het de diverse rechtsvragen i.v.m. de werkstaking beantwoordt. Het is wellicht niet overdreven te stellen dat het arrest het stakingscontentieux grondiger uitdiept, wat zeker de waarde van de vooropgestelde beginselen ten goede komt¹.

2. *Het arrest gesitueerd binnen de stakingsrechtspraak.* Ten gevolge van een wijziging in het patroon van de collectieve arbeidsverhoudingen, waarvan de spontane staking de belangrijkste exponent was, spitste de stakingsproblematiek voor de arbeidsgerechten zich de voorbije jaren hoofdzakelijk toe op de vraag naar de juridische geoorlooftheid van spontane en wilde stakingen².

De rechtspraak die kort na het opduiken van het fenomeen «spontane staking» het deelnemen en leiden van een dergelijke vorm van sociale actie als een ongeoorloofde stakingspraktijk aanmerkte, werd heel wat genuanceerder in het midden en tegen het einde van de jaren zeventig³. Thans, op een moment dat het aantal spontane acties gevoelig afneemt, kan men zelfs stellen dat de meerderheid van de rechtscolleges de deelname aan dergelijke acties niet meer als een dringende reden voor ontslag beschouwt. Het arrest van het Arbeidshof te Brussel maakt dus geenszins de eerste beslissing uit die het sanctioneren van de deel-

name aan spontane acties met ontslag om dringende reden verwerpt; wel is het een van de arresten die uitgebreider ingaan op de redenen der verwerping⁴.

Het ligt geenszins in onze bedoeling een diepgaande analyse van het geding en van de uitspraak te maken. Evenmin is het onze betrachtting een schets te maken van de problematiek van de spontane stakingsacties — op andere plaatsen en o.m. ook in dit tijdschrift, werd ons de gelegenheid geboden zulks te doen —, wel blijven we graag even stilstaan bij enkele stellingen waarop het onderhavig arrest is gebouwd⁵. Achtereenvolgens gaan we nader in op de volgende thesen van het arbeidshof: het bestaan van een recht om te staken (stakingsrecht) met als drager de individuele werknemer; het karakter van obligatoire of collectief normatieve bepalingen toegeschreven aan de CAO-clausules i.v.m. vredesplicht en verzoeningsprocedure, zodat deze de individuele werknemer niet binden; het verwerpen van de hoedanigheid van vakbondsafgevaardigde als verzwarend element bij de beoordeling van de stakingsdeelname.

3. *Het recht te staken.* Het arrest stelt als beginsel dat de bevoegdheid om tot werkstaking over te gaan binnen het Belgische recht het statuut van een recht heeft verworven. Dit recht wordt weliswaar niet bij wet gereguleerd, maar het arbeidshof meent dat het bestaan ervan unaniem door rechtsleer en rechtspraak wordt aanvaard. Bovendien kan uit door België bekrachtigde of ondertekende verdragen worden afgeleid dat het recht te staken tot de Belgische rechtsorde behoort. Drager van dit recht is niet de representatieve werknemersorganisatie maar wel de individuele werknemer⁶. De directe consequentie van de door het hof aangenomen stelling is dat onverschillig welke stakingsactie een uitoefening van het recht te staken is; in laatste instantie betekent zulks dat binnen ons rechtstelsel onverschillig welke vorm van staking wordt beschermd en dat deelnemen aan welke stakingsactie ook voor de werknemer geen nadelige gevolgen kan sorteren.

We kunnen ons bij die zienswijze van het arbeidshof slechts ten dele aansluiten. Graag onderschrijven we de these dat er in ons rechtstelsel een stakingsrecht bestaat en dat dit recht als drager de werknemer heeft, maar we kunnen het hof niet volgen wanneer het onverschillig welke actie bij de uitoefening van dit recht onderbrengt. Als men

¹ De bestaande rechtspraak met betrekking tot spontane stakingsacties heeft er zich in wezen toe beperkt te beslissen dat het deelnemen aan een spontane staking al dan niet een constitutieve element was voor ontslag om dringende reden, op grond van het al dan niet individualiseerbaar zijn van de vredesplicht en de verzoeningsprocedure. Dit arrest gaat verder en baseert zijn stellingen op een onderzoek naar de aard van de CAO-clausules in kwestie, waarna het tot de conclusie komt dat die bepalingen op appellant geen toepassing vinden.

² Zie M. RIGAUX, *Staking en bezetting naar Belgisch recht*, Reeks Sociaal recht, VI, Antwerpen, 1979, p. 356 e.v.

³ Zie RIGAUX, o.c., p. 363; Arbrb. Brussel, 5 februari 1973, T.S.R., 1973, 294; Arbrb. Charleroi, 29 oktober 1973, T.S.R., 1974, 141; Arbrb. Charleroi, 24 december 1973, T.S.R., 1974, 355; Arbrb. Brussel, 23 september 1977, onuitg.; Arbrb. Brussel, 10 juni 1976, *Pro justitia*, nr. 13, 1976; Arbrb. Charleroi, 28 maart 1977, onuitg. Deze beslissingen worden gecommentarieerd in het artikel van J. GENNEN, J. Cl. BODSON en J.L. STALPORT, «Des grévistes devant les Tribunaux du Travail», *Bull. F.A.R.*, nr. 85-86, 1978, p. 19 e.v. Voor een overzicht van de rechtspraak dienaangaande, zie B. MERGITS, «Individuele arbeidsovereenkomst en sociale actie», *Bull. Centr. Arb.*, 1979, nr. 2, p. 14 e.v.

⁴ Verg. tekst mr. Victor

⁵ Zie RIGAUX, «Omtrent de juridische toelaatbaarheid van spontane stakingsacties», *R.W.*, 1978-79, 1617 e.v.

⁶ Het arbeidshof had nog andere argumenten kunnen aanwenden om te staven dat de individuele werknemer en niet de vakorganisatie de drager is van het recht te staken. Vooreerst is de vrijheid van vereniging, die ten grondslag ligt aan de vakbondsvrijheid en vrijheid van vakbondsactie en dus ook van de mogelijkheid tot staken, zelf als een individueel recht omschreven: cf. art. 20 Grondwet; daarenboven verzet het juridisch statuut van de vakorganisaties zich tegen hun aanwijzing als dragers van het recht te staken. T.a.v. de vakorganisaties (die een gefractioneerde rechtspersoonlijkheid bezitten) is de aanwezigheid van rechtspersoonlijkheid en dus ook van rechtsbekwaamheid de uitzondering en de afwezigheid de regel. Vakorganisaties kunnen dus slechts dragers zijn van de bevoegdheden die de wetgever hun op een expliciete wijze heeft toegekend. Dit is niet het geval voor de bevoegdheid tot staken. Zie i.v.m. de fragmentaire rechtspersoonlijkheid: H. LEENAERTS, *Inleiding tot het Sociaal Recht*, Gent-Leuven, 1973, p. 335.

aanneemt dat de uitoefening van een subjectief recht (in casu het recht te staken) aanleiding geeft tot het verrichten van een juridisch beschermde en gereguleerde handeling, dan gaat de stelling dat er een recht van staken bestaat slechts op voor een bepaald type van staking: de staking die door de representatieve vakorganisatie(s) is georganiseerd, na inachtneming van vredesplicht, verzoeningsprocedure en stakingsaanzegging, een staking die daarenboven niet strijdig mag zijn met de wetbepalingen van openbare orde en goede zeden. Alleen dit type van staking maakt binnen ons rechtsstelsel het voorwerp uit van enige reglementering en bescherming. De andere stakingsvormen behoren tot het stelsel van de «stakingsvrijheid»; dit betekent dat ze noch bij wet verboden noch bij wet beschermd of gereguleerd worden. De werkstaking, of althans de mogelijkheid om er gebruik van te maken, bezit naar ons gevoelen in het Belgisch recht niet één maar twee statuten: dat van subjectief recht en dat van vrijheid (= niet gereguleerde akte), naar gelang van het type van staking.

Het feit dat bij gebruik van het recht te staken, de staking door de representatieve vakorganisaties moet worden gesteund, betekent nochtans niet dat deze de dragers zijn van dat recht⁷. Evenzo mag uit het feit dat spontane en wilde stakingsacties onder het stelsel van de «stakingsvrijheid» ressorteren niet worden afgeleid, dat ze hoe dan ook en op alle vlakken tot sanctionering aanleiding mogen geven. Zo zijn we van oordeel dat op het contractuele vlak de sanctionering van het deelnemen aan dergelijke stakingsacties uit den boze is, hoofdzakelijk wegens de juridische aard van de CAO-bepalingen die op vredesplicht en verzoening betrekking hebben en waarvan de niet-naleving niet kan en niet mag aan de individuele werknemer aangerekend worden. Het sanctioneren van dergelijke acties kan en mag wel via de sociale wetgeving, die ernaar streeft de nadelige gevolgen van stakingen op de uitbetaling van sociale prestaties weg te werken. Immers deze wetgeving verleent geen bescherming aan stakingsacties die de sociale vrede en verzoening negeren en die niet officieel door de representatieve bonden worden ondersteund.

4. *De juridische aard van vredesplicht en verzoeningsprocedure.* Terecht oordeelt het arbeidshof dat vredesplicht en bepalingen i.v.m. verzoeningsprocedure obligatoire of collectief normatieve bepalingen zijn, dat ze de individuele werknemer niet binden. Wat de vredesplicht betreft kan er inderdaad niet de minste twijfel over bestaan dat hij een obligatoire bepaling uitmaakt, die slechts de contracterende partijen bij de CAO bindt; de CAO-wet en inzonderheid de wetsgeschiedenis zijn daaromtrent heel duidelijk⁸. Wat de juridische aard van verzoeningsproce-

res betreft, merkt de rechter terecht op dat ze ofwel obligatoire of collectief normatieve CAO-clausules vormen, die evenmin de individuele werknemer binden. De juiste aard van die bepalingen moet door de rechter worden bepaald, rekening houdende met de geest van de wet en met de wil van de contracterende partijen.

In casu besloot het hof tot het obligatoire karakter van de kwestieuze bepalingen. De grote zwakte van de rechtspraak die het deelnemen aan de spontane stakingsacties als wanprestatie beschouwt en die overtuiging grondt op de individualisering van vredesplicht en verzoeningsprocedure, ligt vooral bij het niet weergeven of het niet aanvoeren van een rechtvaardigingsgrond voor de individualisering die verenigbaar is met de letter en de geest van de CAO-wet. Het ongefundeerd en ongeargumenteerd individualiseren van de voormelde CAO-clausules kan daarom niet anders dan als een miskenning van de CAO-wet gekwalificeerd worden⁹. De juridisch deficiënte structuur van de CAO-wet is een gegeven waar de rechter niet buiten kan bij de beoordeling van spontane stakingsacties, ook al lijkt de conclusie die hij eruit moet trekken hem niet billijk. Ongeacht de wenselijkheid ervan, kan o.i. het individualiseren van de vredesplicht alleen gebeuren door een optreden van de wetgever die op een ondubbelzinnige wijze de CAO-wet op dit stuk wijzigt.

5. *De hoedanigheid van lid van de vakbondsafgevaardigde als verzwarend element.* Het standpunt van het arbeidshof dienaangaande kan als volgt worden samengevat: de hoedanigheid van vakbondsafgevaardigde heeft niet tot gevolg dat de appellant door de verzoeningsprocedure gebonden is; immers in casu betreft het obligatoire bepalingen; hij zou er evenmin door gebonden zijn indien het om collectief normatieve bepalingen ging: het feit vakbondsafgevaardigde te zijn verleent hem geen gezag over de georganiseerde werknemers en hij treedt geenszins op als lasthebber van de vakbond waartoe hij behoort. Ten deze is het de vakorganisatie zelf die het initiatief tot de actie heeft genomen en niet appellant, hoewel hij het recht had om samen met zijn medewerkers collectieve belangen door een actie te verdedigen.

We kunnen met het arbeidshof instemmen waar het stelt dat de appellant als vakbondsafgevaardigde niet de hoedanigheid heeft van lasthebber van de vakorganisatie¹⁰; we kunnen dat ook met betrekking tot de stelling dat appellant niet door de verzoeningsprocedure is gebonden waar die een obligatoir karakter zou bezitten¹¹. We kunnen het echter niet helemaal ten aanzien van het standpunt dat appellant als vakbondsafgevaardigde niet door collectief normatieve bepalingen zou zijn gebonden. De collectief normatieve bepalingen strekken ertoe de collectieve verhoudingen binnen de onderneming en op het niveau van de bedrijfstak te regelen. Algemeen neemt men aan dat de

⁷ Zie wat betreft het onderscheid tussen het recht te staken en de stakingsvrijheid: L.P. SUETENS, *De werkstaking in het publiekrecht van de landen der Europese Gemeenschappen*, Brugge, 1963, p. 43, nr. 68; zie ook H. SINAY, *La grève, Traité de droit du travail*, VI, Parijs, 1966, p. 109, nr. 49 e.v.

Zoals gezien bestaan er ernstige juridische bezwaren om de vakorganisaties als dragers van het recht te staken aan te wijzen, zie ook noot 6.

⁸ Zie J. PETIT, *De collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités*, Brussel, 1969, p. 33; J. PIRON en P. DENIS, *Le droit des relations collectives du travail en Belgique*, Brussel, 1970, p. 67-68.

⁹ Zie RIGAUX, o.c., 1639 e.v.

¹⁰ Zie G. DESOLRE, «Staking en bezetting in het Belgisch arbeidsrecht — De recentste evolutie», *Bull. Inst. Arb.*, nr. 5, 1974, p. 103 e.v.; R. BLANPAIN, «Collectieve arbeidsovereenkomst betreffende het statuut van de syndicale afvaardiging van het personeel van de onderneming», *Arbeidsblad*, 1972, 763 e.v.; M. BONNECHERE, «Protection de l'emploi et sauvegarde de la propriété capitaliste», *Dr. Ouv.*, 1 juni 1975, p. 195.

¹¹ Immers per definitie bindt de obligatoire bepaling alleen de contracterende partijen bij de collectieve arbeidsovereenkomst; appellant bezat zeker niet die hoedanigheid.

bepalingen die betrekking hebben op het statuut van de vakbondsafvaardiging tot het collectief normatieve gedeelte van de CAO behoren. Zo bestaat de CAO nr. 5 van 24 mei 1971 in hoofdzaak uit collectief normatieve bepalingen en in mindere mate uit obligatoire. Dit is ook het geval voor de collectieve overeenkomsten die op sectorvlak en ter uitvoering van de voormelde kaderovereenkomst het statuut van de vakbondsafvaardiging regelen. Indien in deze overeenkomsten een verzoeningsprocedure voorkomt en de rechter vaststelt dat de bepalingen met betrekking tot de verzoening van collectief normatieve aard zijn, dan binden deze ook de vakbondsafvaardiging, niet als lasthebber of deelorgaan van de vakorganisaties maar als vertegenwoordigster van het georganiseerde personeel. Immers in dat geval gaat het om bepalingen die tot doel hebben de betrekkingen tussen de werkgever en de (georganiseerde) arbeiderscollectiviteit te regelen¹². Het spreekt vanzelf dat zulks enkel het geval kan zijn wanneer het gaat om een conflict binnen de onderneming en om een verzoeningsprocedure die zich binnen de onderneming afspeelt.

Marc Rigaux

¹² De vakbondsafgevaardigde vertegenwoordigt de georganiseerde werknemerscollectiviteit in de onderneming; zie BLANPAIN, o.c., p. 773 e.v. Zo de vakbondsafgevaardigde niet door de collectief normatieve bepalingen gebonden zou zijn, zou hij ook geen aanspraak kunnen maken op de rechten en de prerogatieven die in bovenvermelde collectieve arbeidsovereenkomsten voorkomen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

2e KAMER — 4 MAART 1981

Rechter: mevr. Bourgeois

Openbaar ministerie: de h. Van Hamme

Advocaten: mrs. Dewachter en Heremans

Onteigening — Herziening — Vergoeding — Minderwaarde — Jaagpad.

Een grond, bezwaard met een wettelijke erfdienstbaarheid van jaagpad, ondergaat een minderwaarde, waarmee rekening moet worden gehouden bij de toekenning van onteigeningsvergoedingen.

Belgische Staat t/ D. en E.

In feite

Bij K.B. van 8 november 1974 werd tot onteigening beslist volgens de wet van 26 juli 1962 om op het grondgebied van de gemeente Itegem een nieuwe brug over de Grote Nete te bouwen.

Bij vonnis van de vrederechter van het kanton Heist-op-den-Berg van 26 februari 1976 werd de onteigening uitgesproken van een stuk grond, inneming 2, gelegen te Itegem, oppervlakte 3a 53ca, deel uitmakend van een perceel op het kadaster bekend als tuin, sectie D nr. 61/E met een totale oppervlakte van 25a 94ca. Een bedrag van 130.000fr. werd als provisionele vergoeding toegekend.

Het schattingsverslag van de deskundige Em. Van Balberghe maakt een onderscheid in de waarde van de grond naargelang deze al of niet bezwaard is met een wettelijke erfdienstbaarheid van jaagpad langs de Grote Nete.

Bij vonnis van de vrederechter van het kanton Heist-op-den-Berg van 3 juni 1976 werd een voorlopige onteigeningsvergoeding toegekend van 421.388fr. en werd gezegd dat de ingeroepen erfdienstbaarheid slechts van theoretische aard is zonder enige weerslag op de waardebepaling van de onteigende grond.

De vrederechter liet deze stelling steunen op een reeks feitelijke omstandigheden.

De Belgische Staat heeft het oude brughuis gedeeltelijk opgericht op de met de erfdienstbaarheid van jaag- en voetpad bezwaarde strook langs de Grote Nete. Noch in de akte van verkoop van dit brughuis aan de schoonouders van verweerders, noch in de akte van verkoop van hetzelfde brughuis aan verweerders wordt enige vermelding gemaakt van het bestaan van een wettelijke erfdienstbaarheid. De vergunning van het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Itegem tot afbraak van het oude brughuis en tot het oprichten van een nieuwe villa verwijst evenmin naar het bestaan van een erfdienstbaarheid van jaag- en voetpad.

Ten slotte wijst de vrederechter op de algemene bekendheid dat de Grote Nete sedert geruime tijd niet meer bevaarbaar noch vlotbaar is. Het al of niet bestaan van een wettelijke erfdienstbaarheid van voet- en jaagpad is het voorwerp van betwisting in deze zaak.

In rechte

Aangezien voet- en jaagpaden langs bevaarbare of vlotbare rivieren erfdienstbaarheden van algemeen nut zijn;

Aangezien krachtens art. 7 van titel XXVIII van de verordening van 13 augustus 1669 op de erven palende aan bevaarbare rivieren langs de boord waar de schepen voortgetrokken worden, op niet minder dan 30 voet (9m75) de aanplantingen of werken uitgevoerd mogen worden en op de andere boord op niet minder dan 10 voet (3m25);

Aangezien dit verbod werd opgenomen in art. 89 van het algemeen reglement betreffende de politie en de scheepvaart op de bevaarbare waterwegen onder het beheer van de Staat uitgevaardigd bij K.B. van 15 oktober 1935;

Aangezien dit verbod thans voorkomt in art. 89 van het besluit van de Regent van 10 juli 1946, houdende wijziging van art. 89 van het K.B. van 15 oktober 1935;

Aangezien de Grote Nete bij bijzonder reglement aan het algemeen reglement van de bevaarbare waterwegen is onderworpen (Staatsblad 15 oktober 1936, 6593);

Aangezien art. 2 van dit bijzonder reglement bepaalt dat het jagen op beide oevers geschiedt;

Aangezien derhalve de beide oevers van de Grote Nete bezwaard zijn met een wettelijke erfdienstbaarheid van jaagpad op een breedte van 9m 75;

Aangezien rekening moet worden gehouden met de minderwaarde van een goed ten gevolge van een wettelijke erfdienstbaarheid (E. Picard, *Traité général de l'expropriation pour utilité publique*, 1875, II, p. 353; L. en G. Belda en A. Coenraets, «L'expropriation pour cause d'utilité publique», in *Les Nouvelles, Droit administratif*, VII, 1980, nrs. 641 e.v., p. 145-147; Hof Gent, 3 juni 1868,

Pas., 1869, II, 322; Hof Gent, 29 juli 1869, *Pas.*, 1869, II, 387);

Aangezien geen onteigeningsvergoeding kan worden toegekend voor bouwwerken, beplantingen en afsluitingen die zijn opgericht op de met een wettelijke erfdienstbaarheid van jaag- en voetpad bezwaarde strook (*Pandectes Belges*, "Chemin de halage" nr.63, p. 721; G. Marcotty, *Des servitudes légales d'utilité publique*, 1898, nr.28, p.63);

Aangezien het feit dat er sinds geruime tijd op een bepaalde plaats geen scheepvaart meer is, niet van die aard is dat het aan dit deel van de rivier het karakter van bevaarbare weg ontnemt dat haar door een koninklijk besluit op de scheepvaartpolitie verleend is (Cass., 30 januari 1940, *Pas.*, 1940, I, 26);

Aangezien een wettelijke erfdienstbaarheid niet moet worden overgeschreven in de akten van eigendomsoverdracht;

Aangezien zelfs indien de Staat het brughuis gedeeltelijk zou hebben gebouwd op de strook, bezwaard met de wettelijke erfdienstbaarheid, hieruit niet volgt dat de wettelijke erfdienstbaarheid afgeschaft zou zijn;

Aangezien de aan verweerders verleende bouwvergunning hen niet heeft ontslagen eventueel andere vereiste vergunningen aan te vragen;

Aangezien, zelfs indien machtiging werd verleend, bouwwerken opgetrokken binnen de zone non aedificandi slechts gedoogd worden en zelfs in dit geval de machtiging steeds herroepelijk is;

Aangezien in casu geen machtiging werd verleend, zodat de villa gedeeltelijk onrechtmatig werd opgetrokken;

Aangezien de deskundige de waarde van de grond bezwaard met een wettelijke erfdienstbaarheid op 300fr./m² geschat heeft;

Aangezien er geen redenen voorhanden zijn om dit bedrag niet aan te nemen en derhalve de onteigeningsvergoeding voor de ingenomen grond 353 x 300 = 105.900fr. bedraagt;

Aangezien de deskundige de waarde van de beplantingen buiten de zone van de wettelijke erfdienstbaarheid op 4.570 fr. schat en de afsluitingen en aanpassingen in dezelfde strook op 3.680fr.;

Aangezien deze bedragen op zichzelf niet worden betwist en moeten worden toegekend;

Aangezien na de onteigening de zijgevel van de villa op maximum 1 m 50 van de nieuwe grenslijn gelegen zal zijn, terwijl deze afstand voor de onteigening gemiddeld 6 meter bedraagt;

Aangezien volgens de deskundige, hoewel de villa opgericht werd op ongeveer dezelfde hoogte als het vroegere brughuis, de villa hoger ligt dan de berm van de Nete, de aanpassing moeilijk zal gaan en het uitzicht van de villa zeker benadeeld zal worden;

Aangezien op deze gronden de deskundige een minderwaarde van 100.000fr. toekent voor het overblijvende eigendom van de verweerders;

Aangezien uit een schrijven van het Ministerie van Openbare Werken van 3 maart 1976 blijkt dat de nieuwe brug en de opritten slechts ± 5 cm hoger zullen liggen dan de bestaande toestand en dat de herbouw van de brug op dezelfde plaats zal gebeuren met nagenoeg dezelfde afmetingen en hoogteligging;

Aangezien deze brief wordt gestaafd met de plannen van

de heropbouw van de nieuwe brug;

Aangezien de opvattingen van de deskundige in verband met de moeilijke aanpassingen derhalve niet kunnen worden aangenomen;

Aangezien, nu verweerders hun villa ten onrechte gedeeltelijk binnen de zone non aedificandi van het jaagpad hebben opgericht, het ook niet opgaat hun minderwaarde toe te kennen, omdat thans de zijgevel van hun villa in de non aedificandi zone op nog slechts 1,50 m. van de nieuwe grenslijn zal liggen;

Aangezien de vergoeding voor wederbelegging en wachtinteressen van 21,50% niet wordt betwist;

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE HASSELT

3e KAMER — 25 MEI 1979

Voorzitter: de h. Daniels

Rechters: de hh. Vos en Raskin

Advocaten: mrs. Van Herlmont en Coenen loco Geyskens

Huwelijksvermogensstelsels — Vereffening van de ontbonden gemeenschap (oud stelsel) — Toepassing in de tijd van art. 1446 B.W.

Een gemeenschap, door het overlijden van een der echtgenoten ontbonden toen de oude wetgeving nog van kracht was (1969), dient te worden vereffend overeenkomstig deze oude wetgeving. Het recht op de toewijzing bij voorrang van de gezinswoning, ingevoerd bij het nieuwe artikel 1446 B.W. kan bijgevolg in dat geval niet worden ingeroepen.

A. e.a. t/ A. e.a.

Bij tussenvonnis van deze rechtbank van 7 april 1978 werd de vereffening, verrekening en verdeling van een reeks onroerende goederen, afhankelijk van de huwelijks-gemeenschap, die bestaan had tussen eerste eiseres en wijlen haar echtgenoot P.A., bevolen en werd aan deskundige J. Haegdorens gevraagd na te gaan of de vereffening-deling in natura mogelijk was en, zo ja, gelijkwaardige kavels te vormen in verhouding tot ieders rechten.

Op 29 september 1978 stelde de deskundige zijn eindverslag op. Het blijkt dat hij geconfronteerd werd met de stelling van eerste eiseres, dat zij, met toepassing van het huidige art. 1446 B.W., gerechtigd was zich de woning bij voorrang te doen toewijzen, aangezien het om de vroegere gezinswoning zou gaan. Verweerders hebben zich tegen de toepassing van art. 1446 B.W. voornoemd verzet, zodat de deskundige de verschillende oplossingen onderzocht en besloot:

— na bepaling van de waarde van de massa van de te delen goederen, evenals van het aandeel van ieders rechten in deze massa, blijkt dat een deling in natura niet mogelijk is, aangezien de samengestelde kavels zeer onevenwaardig zullen zijn wat betreft hun karakter, hun benuttingsmogelijkheden en hun geschatte waarde, zodat met hoge opleg-gelden rekening moet worden gehouden;

— indien rekening moet worden gehouden met het recht van eerste eiseres op het woonhuis, met toepassing van art.

1446 B. W., is een deling in natura wel mogelijk. Aan eerste eiseres zou dan het huis met een perceel weiland plus een geldsom in opleg toekomen, terwijl alle overige gronden in drie evenwaardige loten zouden kunnen worden opgedeeld, welke via lottrekking aan de andere deelgenoten in de ontbonden gemeenschap zouden toekomen.

Indien eerste eiseres het ingeroepen recht op het woonhuis niet kan laten gelden, zijn de goederen van de ontbonden gemeenschap niet genoegzaam in natura deelbaar.

In hun conclusie argumenteren eisers:

1) dat het aandeel van eerste eiseres in de massa van de te delen goederen dient te worden vergroot, omdat de deskundige bij de kapitalisatie van het vruchtgebruik van eerste eiseres op de nalatenschap van wijlen haar echtgenoot uitgegaan is van de actuele leeftijd van eerste eiseres, terwijl hij zich ter zake had moeten stellen op het ogenblik van de ontbinding van de gemeenschap. Het aandeel van eerste eiseres zou dan 56% van de massa belopen;

2) dat de deskundige bij de kavelvorming over het hoofd heeft gezien dat hij eerst twee kavels diende te vormen ter verdeling van de gemeenschap, om nadien te onderzoeken of de kavel, inhoudend het deel van wijlen vader A. in de gemeenschap, genoegzaam in natura deelbaar zou zijn. De deling van de massa in twee kavels zou geen problemen meebrengen, aangezien eerste eiseres met toepassing van het huidige art. 1446 B. W. de toebedeling van het woonhuis in haar kavel vraagt.

In hun conclusie houden verweerders staande dat het deskundig verslag uitwees dat een deling in natura onmogelijk is, wanneer niet *alle* partijen vooraf ermee akkoord gaan dat het woonhuis in de kavel van eerste eiseres wordt opgenomen. Verweerders stemmen daar niet mee in, omdat alle partijen onverdeelde eigenaars zijn van *alle* goederen van de onverdeeldheid en dat eerste eiseres geen recht kan laten gelden om zich vooraf en buiten loting een bepaald goed en/of een bepaalde kavel te zien toewijzen. Bovendien stellen verweerders dat art. 1446 B. W. niet van toepassing is nu dit artikel over de toewijzing van de *gezinswoning* aan de overlevende echtgenoot handelt, terwijl de woning in kwestie al vele jaren geen gezinswoning meer is in de zin van art. 214 B. W. Verweerders betwisten ten slotte de samenstelling van het aandeel van eerste eiseres op 56% der massa en vragen de openbare verkoop der goederen.

Door het overlijden van wijlen P. A. op 8 december 1969 is een onmiddellijk einde gekomen aan de gemeenschap A.-A. en behoren de goederen, waaruit de gemeenschap tot dan toe was samengesteld, tot een gemeenschappelijke onverdeeldheid, die als een autonome massa zou blijven bestaan tot aan de effectieve verdeling-vereffening (art. 1442 B. W.; De Page en Dekkers, X, i, nr. 660; J. G. Renauld, *Droit patrimonial de la famille, Régimes Matrimoniaux* (1971), nrs. 1018 en 1212 e.v.; Rb. Gent, 24 juni 1964, *Pas.*, 1965, II, 158).

De vereffening-deling van de ontbonden gemeenschap A.-A. gaat logischerwijze vooraf aan de likwidatie van de nalatenschap van wijlen P. A., aangezien de rechten van de overledene in de gemeenschap (namelijk terugnemingen en voorafnemingen) dienen te worden vastgesteld en deel uitmaken van zijn nalatenschap (*T.P.R.*, 1972, Overzicht van rechtspraak- Huwelijksvermogensrecht, blz. 538, nr. 186; Cass., 10 november 1955, *Pas.*, 1956, I, 234).

Eerste eiseres vraagt naar aanleiding van de vereffening-deling van de ontbonden gemeenschap de toepassing van

het huidige art. 1446 B. W., zoals het ingevoerd werd bij wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels, welke wet op 28 september 1976 van kracht werd. Daarin is bepaald dat de overlevende echtgenoot bij de vereffening-deling van de gemeenschap... «zich bij voorrang (kan) doen toewijzen één van de onroerende goederen die tot gezinswoning dient, samen met de aldaar aanwezige huisraad, en...»

De andere eisers stemmen met de vraag van eerste eiseres in, doch de verweerders verzetten zich, omdat de woning in kwestie geen gezinswoning in de zin der wet meer is, aangezien het pand al jarenlang als tweegezinswoning aan derden verhuurd werd door eerste eiseres.

Voorafgaand aan de vraag of de woning in kwestie ja dan neen als «gezinswoning» in de zin van de wet van 14 juli 1976 aan te merken is, rijst de vraag naar de toepassing dezer wet in de tijd, namelijk kan eerste eiseres zich op art. 1446 B. W. beroepen bij de vereffening-deling van een gemeenschap, die op 8 december 1969, dus lang vóór het in werking treden van de wet van 14 juli 1976, ontbonden werd? Volledigheidshalve dient hier nog aan te worden toegevoegd dat de eis tot vereffening-verdeling bij dagvaarding van 3 oktober 1977 werd ingesteld.

Het is van belang ter zake duidelijk te stellen:

1. dat de vordering tot vereffening-verdeling als zodanig geen rechten verschaft of doet ontstaan. De vereffening-verdeling strekt er enkel toe reeds bestaande rechten te voldoen en te concretiseren. Deze rechten zelf zijn immers reeds bestaande en vaststaande op het ogenblik waarop het feit zich voordoet dat tot de vereffening-deling aanleiding geeft (De Page, I, nr. 231bis);

2. dat niemand, die bepaalde rechten kan doen gelden in of ten aanzien van een bepaalde ontbonden gemeenschap, ertoe gehouden is de vereffening-verdeling binnen een bepaalde tijd te vorderen. Men wint of verliest geen rechten door de vereffening van de ontbonden gemeenschap te vorderen of niet te vorderen.

Derhalve moet een gemeenschap, die ontbonden werd op 8 december 1969, toen de oude wetgeving (artt. 1399 tot en met 1535 B. W.) nog van kracht was, gelijkwideerd worden overeenkomstig deze oude wetgeving (Van Gerven, *Begin-selen van Belgisch Privaatrecht*, I, *Algemeen Deel*, nr. 23; A. Heyvaert, «Het overgangsrecht, de rommelzolder van de wet van 14 juli 1976 betreffende de wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten en de huwelijksvermogensstelsels», *R. W.*, 1976-77, 991, nr. 33; *Jura Falconis*, nr. 3, Lente 1976-77, Verslag studiedag «Nieuw Huwelijksvermogensrecht», blz. 349, vraag 18).

Dit betekent dat eerste eiseres het recht van de langstlevende echtgenoot op de zogenaamde gezinswoning, ingevoerd bij art. 1446 B. W. op 28 september 1976, in casu niet kan doen gelden omdat dit recht in en ten aanzien van een ontbonden gemeenschap op het ogenblik van de ontbinding van de onderhavige gemeenschap in rechte niet bestond.

Nu art. 1446 B. W., zoals ingevoerd bij de wet van 14 juli 1976, in casu niet toepasselijk is, dient de rechtbank niet verder te onderzoeken of de woning, behorend tot de ontbonden gemeenschap, ja dan neen als «gezinswoning» in de zin van de wet kan worden aangemerkt.

De ontbonden gemeenschap A.-A. is, blijkens de deskundige bevindingen en argumenten van de expert Haegdorens niet in natura deelbaar. Elk voorstel tot kavelvorming zal onevenwaardige kavels bevatten, zowel

wat betreft het karakter en de bestemming van de goederen (woonhuis, bouwgrond of landbouwgrond), als wat hun waarde betreft; waardoor hoge opleggelden dienen te worden vooropgesteld.

De rechtbank moet derhalve, nu ze bij tussenvonnis de bereffening-deling van de onverdeeldheid heeft bevolen en thans is gebleken dat de goederen van de ontbonden gemeenschap niet genoegzaam in natura deelbaar zijn, de openbare verkoop van de goederen bevelen en partijen voor verdere bewerkingen van vereffening-verdeling naar de bij tussenvonnis aangestelde notaris verwijzen.

De aangestelde notaris zal tevens het gekapitaliseerd vruchtgebruik van eerste eiseres op de nalatenschap van wijlen haar echtgenoot conform de geldende tabellen berekenen en in rekening brengen.

(...)

NOOT—Zie Cass., 21 september 1979, *R.W.*, 1979-80, 2648, met noot van H. Casman.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

25 MAART 1980

Voorzitter: de h. Christiaens

Rechters: de hh. Van de Meulebroucke en Vandenbroucke

Internationaal privaatrecht — Erfrecht — Vordering tot verdeling van in Frankrijk gelegen onroerend goed — Bevoegde rechtbank.

De Belgische rechtbank kan niet de vereffening en verdeling van in Frankrijk gelegen goederen bevelen, zelfs indien de nalatenschap in België is opgevallen. De gerechtelijke verdeling van de onroerende goederen van een nalatenschap is onderworpen aan de «lex rei sitae».

Eisers vorderen 1) de openbare verkoop van een hofstede, nader beschreven in de dagvaarding, en gelegen te Puchay (Frankrijk) volgens de vormen, vereist door de Franse wetgeving voor de gedwongen verdeling wanneer minderjarigen hierin gerechtigd zijn; 2) de benoeming van notaris Sanguinet uit Andelys, om over te gaan tot de veiling nadat zijn benoeming daartoe zal bekrachtigd zijn door de bevoegde Franse rechtbank; 3) dat aan de notaris zal worden bevolen de verkoopsvoorwaarden van de veiling op te stellen, de kavels te bepalen en te voorzien in een mogelijk recht van samenvoeging van deze kavels; 4) de benoeming van notaris V., met standplaats te G., om de afwezigen of weerspanningen te vertegenwoordigen (...)

1. In de dagvaarding werd uiteengezet dat wijlen J. V., geboren te Kortrijk op 14 september 1889, aldaar overleed op 12 november 1950, na, bij eigenhandig testament, gedagtekend te Kortrijk op 22 augustus 1950, (...), als algemene erfgenamen, ieder voor één achtste deel, te hebben aangesteld zijn broer, M.V. en zijn neven en nichten, aangeduid in de dagvaarding (...)

Verder wordt nog uiteengezet dat van «de hierboven vermelde nalatenschappen afhang een hofstede, genaamd 'La grande ferme de Puchay' met afhankelijkheden, klein woonhuis, bouwland, weiland, hooiland en bos, gelegen

deels op Puchay en deels op Nojeon-le-Sec...» met een totale gekadastrateerde oppervlakte van 151 ha 78a 27ca.

Eisers zetten ten slotte uiteen dat niemand verplicht is in onverdeeldheid te blijven en dat deze hofstede niet verdeelbaar is in natura zolang de zeer ruime gebouwen deel uitmaken van het onverdeeld patrimonium van dezelfde eigenaars alsook dat het onmogelijk is de gebouwen van de landerijen te scheiden.

2. Eisers vorderen aldus de gerechtelijke verdeling van de in Frankrijk gelegen onroerende goederen van een nalatenschap.

De Belgische rechtbank kan echter niet de vereffening en verdeling bevelen van in het buitenland gelegen onroerende goederen, zelfs indien de nalatenschap in België is opgevallen. De gerechtelijke verdeling van de onroerende goederen van een nalatenschap is onderworpen aan de «lex rei sitae».

Artikel 3, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, luidens hetwelk onroerende goederen in België gelegen, zelfs in het bezit van vreemdelingen, worden beheerst door de Belgische wet, dient trouwens te worden uitgelegd als een toepassing van dit beginsel en wel in die zin dat zowel de toekenning van de erfenis als de verdeling worden beheerst door de wet van de plaats van hun ligging (F. Rigaux, *Droit international privé*, II, nrs. 1271 en 1319; L. Ganshof, «Les conflits de juridictions en matière successorale en droit international privé belge», *R.C.J.B.*, 1972, 445, nr. 8, en 451, nr. 14; Rb. Kortrijk, 27 sept. 1962, *R.W.*, 1963-64, 928; Rb. Gent, 16 juni 1970, *R.C.J.B.*, 1972, bl. 433).

Weliswaar kan de Belgische rechter, wanneer een onverdeeldheid onroerende goederen in België en in het buitenland omvat, en de goederen in België en in het buitenland afzonderlijke entiteiten vormen, een gedeeltelijke verdeling bevelen, namelijk voor de in België gelegen goederen en aldus uitzondering maken op het principe van de onsplitsbaarheid van de vordering tot verdeling (Cass., 31 okt. 1968, *R.W.*, 1968-69, 1263), maar hier gaat het niet om, aangezien de entiteit van de goederen waarvan de verdeling wordt gevorderd in het buitenland gelegen is.

3. Dit middel van onbevoegdheid werd door de rechtbank ambtshalve opgeworpen op de terechtzitting en eisers hebben zich hierop kunnen verdedigen zodat hiervoor geen heropening van de debatten bevolen dient te worden.

*Om die redenen,
de Rechtbank,*

Verklaart dat de Belgische rechter onbevoegd is om van de vordering kennis te nemen.

NOOT—*Enkele i.p.r.-aspecten van de gerechtelijke verkoop van een in het buitenland gelegen onroerend goed, afhangende van een in België opgevallen nalatenschap*

1. Overeenkomstig een traditionele rechtsleer en een gevestigde rechtspraak, trouwens aangehaald in het vonnis, laten de Belgische rechtbanken, op grond van artikel 3, tweede lid, B.W., zich niet in met de gerechtelijke verdeling van onroerende goederen in het buitenland gelegen, zelfs wanneer zij afhangen van een in België opgevallen nalatenschap (vgl. ook: J. De Ceuster en S. Reich, «Internationaal privaatrecht (1975-1978)», *R.W.*, 1978-79, 2652, nrs. 127-130).

2. Doch internationale conventies kunnen een uitzondering op dit principe inhouden. Een dergelijke uitzondering ligt vervat in het Belgisch-Frans Verdrag van 8 juli 1899 (F. Rigaux, «De notaris, openbaar ambtenaar in het internationaal juridisch leven», bijdrage verschenen in het congresboek naar aanleiding van het Congres van de Notarissen van België, Oostende, 1957, uitgegeven door de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen, Brussel, 1957, blz. 179, nr. 18; F. Rigaux, *Droit international privé*, deel II, Brussel, 1979, blz. 471: «En droit conventionnel, seul l'article 7 de la convention Franco-belge du 8 juillet 1899 a étendu aux relations entre les deux pays le principe de la compétence exclusive du tribunal du dernier domicile du défunt, quelle que soit la situation des biens.»; G. Van Hecke en F. Rigaux, «Examen de jurisprudence (1970 à 1975), *Droit international privé*», *R.C.J.B.*, 1976, 262, nr. 67; N. Watté, noot onder Rb. Brussel, 5 mei 1974, *R.N.B.*, 1976, 203).

Artikel 7 van dit verdrag bepaalt; «In elk land worden voor de rechter van de plaats, waar de erfenis openviel, gebracht de eisen tot erfenisopvordering, de eisen tot verdeling en alle andere onder medeërfgenen tot aan de verdeling, de eisen tegen de uitvoerder van de uiterste wilsbeschikkingen, de eisen tot nietigverklaring of vernietiging van de verdeling en tot borgstelling voor de aandelen, de eisen van de begiftigden en van de schuldeisers tegen de erfgenamen of tegen een onder hen. In België is de bevoegdheid betreffende de eisen beperkt volgens artikel 47 van de wet van 25 maart 1876.»

Het is verwonderlijk dat de rechtbank in casu de toepasselijkheid en draagwijdte van dit artikel, met betrekking tot de voorgelegde casus, niet heeft uiteengezet in het vonnis, te meer daar de eisers in hun conclusie uitdrukkelijk de toepassing van dit artikel hebben ingeroepen. In de conclusie stond letterlijk dat «... het de Belgische rechtbank is, gelegen in het ambtsgebied waar de nalatenschap is opgevallen welke bevoegd is, en dit ingevolge het Franse-Belgische Verdrag van 8 juli 1899, artikel zeven, eerste lid...». Dit wordt, — vanuit strikt wetenschappelijk oogpunt — uitdrukkelijk opgemerkt, omdat gesteld wordt dat de rechtbank niet ambtshalve de toepasselijkheid van artikel 7 van het verdrag dient in te roepen, daar het niet van openbare orde is (N. Watté, *o.c.*, *R.N.B.*, 1976, 211).

3. In casu vorderden de eisers meer bepaald dat de *Belgische rechtbank* de gerechtelijke verkoping zou bevelen van een in Frankrijk gelegen onroerend goed, met aanstelling van een voorgestelde *Franse notaris*, aan wie bevolen zou worden de verkoopsvoorwaarden van de veiling op te stellen, en met benoeming van een Belgische notaris om de afwezige en weerspannige partijen te vertegenwoordigen. De vordering, aldus geformuleerd, wordt terecht ongegrond verklaard.

In de eerste plaats is het immers een vaststaand principe dat een notaris, openbaar ambtenaar, slechts een gerechtelijke opdracht kan krijgen vanwege zijn eigen nationale rechtbanken (vgl. Rigaux, *o.c.*, Brussel, 1957, blz. 180, nr. 18; P.-F. Ghorain, in de bundel *Regimes matrimoniaux, successions et libéralités*, V^o Belgique, Neuchâtel, 1979, blz. 565, nr. 97: «... la désignation d'un officier public ou ministériel compétent pour procéder à la vente, ainsi que l'organisation de cette vente, relèveront naturellement de la loi du lieu de situation de l'immeuble.»; Watté, *o.c.*, *R.N.B.*, 1976, 212). Daarenboven wordt de organisatie van de openbare verkoop beheerst door de wet van de ligging

van het goed (Ghorain, *o.c.*, *l.c.*). Men ziet ook niet in hoe, in een Franse procedure en in een Franse notariële akte, een Belgisch notaris zou kunnen optreden, zij het als gerechtelijk mandataris ter vertegenwoordiging van de afwezige of weerspannige partijen.

4. Het hierboven gepubliceerde vonnis sluit aan bij de praktijk. «De praktijk die in België gevolgd wordt bestaat erin de partijen te verzenden naar de vreemde autoriteiten bevoegd om tot de verkoop over te gaan. Wederkerig, duiden de Belgische rechtbanken een notaris aan om over te gaan tot de verkoop van in België gelegen onroerende goederen, ter gelegenheid van een in den vreemde ahangig gemaakte procedure», F. Rigaux, «Beheer, vereffening en verdeling der nalatenschappen», in de bundel *Les régimes matrimoniaux et les successions en droit international privé*, uitgegeven naar aanleiding van het congres van de Internationale Unie van het Latijns Notariaat te Brussel, 7-17 september 1963, uitg. door de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen, Brussel 1963, blz. 205, nr. 72). Het vonnis sluit aan bij deze gemeenrechtelijke praktijk, hoewel in casu de principiële vraag blijft in verband met de toepasselijkheid van artikel 7 van het Frans-Belgisch Verdrag van 8 juli 1899.

5. Het komt ons voor dat, in casu, het probleem voortspruit uit het af te palen toepassingsgebied van respectievelijk de *lex fori* die in principe de gerechtelijke verdeling, en, meer precies de organisatie of procedure ervan beheerst, en anderzijds de *lex rei sitae* die de organisatie van de gerechtelijke verkoop beheerst. Burgerrechtelijk kan de verkoop van een onverdeeld goed dat afhangt van een nalatenschap, niet als een rechtshandeling op zichzelf beschouwd worden: de kwestieuze verkoop is een verdelingsverrichting. Doch, vanuit het oogpunt van het I.P.R. kunnen enerzijds de organisatie van de gerechtelijke verdeling en anderzijds de gerechtelijke verkoop aan verschillende wetten onderworpen zijn, al naar de bevoegde overheid die respectievelijk met de gerechtelijke verdeling of met de gerechtelijke verkoop kan worden belast. Een en ander komt o.i. ook tot uiting in het volgend uittreksel: «Remarquons au surplus que la 'lex fori' appliquée par le juge en matière de partage judiciaire sera écartée dans la mesure où il y a lieu de vendre au préalable des biens à l'étranger. Cette vente peut être considérée comme une parenthèse dans l'ensemble des opérations de partage et cette parenthèse sera régie, quant à la forme, par la loi de la situation des biens» (R. De Valkeneer en X. Carly, *Règles de droit international privé applicables à la transmission et au partage de la succession*, Verslag voor het Xe Congres van de Internationale Unie van het Latijns Notariaat, te Montivideo, 1969, uitgegeven door de Koninklijke Federatie van Belgische Notarissen, Brussel, 1969, blz. 41).

Carl De Busschere

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e KANTON — 10 OKTOBER 1980

Rechter: de h. de Ketelaere

Advocaten: mrs. Sierens loco Lust en Demeestere loco George

Afpaling — Eigendomsvordering — Bevoegdheid.

De vrederechter is onbevoegd indien een vordering tot afpaling hoofdzakelijk een betwisting over eigendomsrechten inhoudt.

L. en B. t/ L. en P.

Eisers vorderen de afpaling van de grens tussen hun eigendom en het aanpalende eigendom van verweerders, gelegen te (...), zoals nader omschreven in de dagvaarding.

Verweerders concluderen tot onze onbevoegdheid ratione materiae op grond dat eisers, onder de dekmantel van een procedure tot afpaling, trachten in het bezit te komen van een strook grond, gekend ten kadaster als deel van het perceel sectie G382b, groot ongeveer 8 meter bij 15, waarop een melkveestal staat, met een waarde van ongeveer 500.000fr., waarvan zij het eigendomsrecht opvorderen.

Bij onderzoek van de door eisers overgelegde stukken is het duidelijk dat het geschil tussen partijen uitsluitend het eigendomsrecht betreft over voormeld perceel met stal:

— stuk 9: brief 20 september 1979 van notaris V. te X., voor wie de eigendomsakte van eisers verleden werd, aan notaris D. te Y., voor wie de eigendomsakte van verweerders enkele dagen later zou verleden worden: «De heer L. beweert dat landmeter V., die de opmeting gedaan heeft voor de verkoop door de familie de H., niet de juiste eigendomsgrenzen in acht zou hebben genomen. Meer bepaald zou hij het in rood gearceerde gedeelte op het kadastraal plan meegemeten hebben als zijnde eigendom van uw cliënten, terwijl dit volgens het kadaster duidelijk meegaat met het door de heer en mevrouw L. aangekochte eigendom»;

— stuk 11: antwoordbrief van 8 oktober 1979 van notaris D. met bijgevoegde brief van 26 september 1979 van landmeter V., waarin zij tot het besluit komen «dat er niet de minste twijfel bestaat aangaande het eigendomsrecht» (van verweerders);

— stuk 16: plan van studie bureau K. van 26 oktober 1979, waarop het betwiste perceel met een roodomlijnd vierkant is aangeduid;

— stuk 17: brief van 20 december 1979 van landmeter W. te Brussel aan notaris D., inhoudend o.m.: «Het geschil betreft de kleine oppervlakte A-B-C-D, uitgebeeld in gele kleur op hierbij gevoegd plan en deelsluitmakend van nr. 382/C volgens het kadaster...»;

In deze brief wordt gezegd dat er onderhandelingen geweest zijn tussen partijen, waarbij o.m. voorgesteld werd dat eisers dit perceel zouden overdragen aan verweerders ofwel bij verkoop ofwel in ruil voor een ander perceel;

— stuk 18: brief van 7 februari 1980 van eerste eiser aan de directeur van het kadaster te Brugge, waarin hij beweert dat het plan, opgemaakt door de landmeter V., gevoegd bij de eigendomstitel van verweerders, foutief is, omdat het ten onrechte een deel van 382/C, behorend tot zijn eigendom, inhoudt als deelsluitmakend van 382/D, behorend tot het eigendom van verweerders;

Een procedure tot grensbepaling door afpaling strekt alleen tot de concrete vaststelling van de scheidslijn tussen eigendommen en kan aldus incidenteel aanleiding

geven tot betwistingen bij uitbeelding van de eigendomsrechten van partijen op het terrein.

In een dergelijk geval blijft de vrederechter bevoegd, zelfs indien meteen een geschil zou ontstaan over het eigendomsrecht zelf precies ten gevolge van deze grensbepaling.

Hier evenwel gaat de eigendomsbetwisting van een welbepaald perceel, op grond van beweerde rechten van partijen hetzij door titel hetzij door verjaring, de grensbepaling vooraf.

Nu het aldus duidelijk is dat eisers de procedure tot grensbepaling alleen maar gebruiken voor hun aanspraak op de eigendom van een welbepaald perceel, op grond van de rechten die zij menen te putten uit hun eigendomstitel, zodat in werkelijkheid het geschil uitsluitend het recht op eigendom betreft van voormeld perceel, waarvan de waarde kennelijk de 50.000fr. te boven gaat, dienen wij vast te stellen dat wij ratione materiae onbevoegd zijn, zodat wij, overeenkomstig het verzoek van verweerders, de zaak moeten verwijzen naar de bevoegde Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge (zie desaaangaande: Van Bever, A.P.R., *Afpaling*, nr. 46 e.v., in het bijzonder nr. 48; Fettweis, *Bevoegdheid*, nr. 232; M. Verrijcken in *Taak en bevoegdheid van de vrederechter*, uitgave 1979, nrs. 52-53, p. 39; Vred. Neerpelt, 8 oktober 1957, *R.W.*, 1957-58, 2029; Derine, Van Neste en Vandenberghe, *Zakenrecht*, deel IB, nrs. 509 e.v. met verwijzing naar rechtspraak).

(...)

MEDEDELINGEN

Commissie voor de herziening van het Strafwetboek

Bij ministerieel besluit van 18 maart 1981 (Stb. 31 maart 1981, p. 3901) is het ontslag als voorzitter van de Commissie voor de herziening van het Strafwetboek, aangeboden door de heer M. Châtel, voorzitter in het Hof van Cassatie en docent aan de Vrije Universiteit Brussel, aanvaard.

Door hetzelfde besluit is de heer J. D'Haenens, advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Gent en docent aan de Rijksuniversiteit te Gent, benoemd tot voorzitter van de genoemde commissie.

In het verslag namens de Commissie voor de Justitie, uitgebracht door de heer H. Suykerbuyk bij de begroting van het Ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1981 (stukken Kamer van Volksvertegenwoordigers, 4-VI (1980-1981) nr. 2, zitting 20 maart 1981) is een uiteenzetting van de minister over de werkzaamheden van de Commissie voor de herziening van het Strafwetboek opgenomen (p. 47-48). Zij luidt als volgt:

De Commissie voor de herziening van het Strafwetboek, ingesteld bij koninklijk besluit van 6 april 1976, heeft tot nog toe 90 voltallige vergaderingen evenals talrijke bijeenkomsten in subcommissie gehouden.

In juni 1979 heeft de commissie een «verslag over de voornaamste grondslagen voor de hervorming» ingediend. Zoals uit het opschrift blijkt, wordt met dit verslag de eerste opdracht afgerond die volgens het besluit van oprichting aan de commissie werd toegewezen en die erin bestond de richtlijnen vast te leggen die de basis moeten uitmaken voor de hervorming van onze strafwetgeving.

Dit verslag van juni 1979 werd aan de bevoegde autoriteiten meegedeeld. Het is te koop bij het *Belgisch Staatsblad*, zodat er dus algemene bekendheid aan wordt gegeven. Ook werd dit ver-

slag voor de verenigde Commissies voor de Justitie van de Kamer en van de Senaat uiteengezet, waarna een debat volgde.

Sinds de indiening van dit verslag over de grondslagen in juni 1979 heeft de commissie een begin van uitvoering met de tweede fase van haar werkzaamheden gemaakt, nl. de eigenlijke teksten voor het nieuwe Strafwetboek op te stellen. In dat verband heeft zij een zeer gedetailleerd plan uitgewerkt van het algemeen deel van het wetboek dat de algemene beginselen inhoudt en zij is momenteel bezig met het opstellen van het plan van het bijzonder deel dat betrekking heeft op de misdrijven en de daarop toepasselijke straffen. De commissie had speciale aandacht om de bepalingen van het huidige recht die niet meer dienstig blijken te zijn, op te heffen.

Daarnaast heeft zij teksten opgesteld betreffende twee belangrijke materies, namelijk de deelneming en de poging. Zeer binnenkort zullen twee voorontwerpen van wet, met de memorie van toelichting, aan de minister van Justitie worden voorgelegd.

Als werkmethode en met het oog op de doelmatigheid, achtte de commissie het inderdaad beter, in plaats van te wachten tot het hele wetboek opgesteld is, een afzonderlijk wetsontwerp op te stellen, telkens een hoofdstuk van het wetboek afgehandeld is.

Thans onderzoekt de commissie de geweldsmisdrijven. In dit verband overweegt men met name de mogelijkheid om voor doodslag en voor opzettelijke slagen en verwondingen in bepaalde verzwarende omstandigheden te voorzien, die verbonden zijn met het feit dat het misdrijf in bende, 's nachts of gewapenderhand gepleegd werd. Het gaat immers niet op dat de verzwarende omstandigheden thans wel toepasselijk zijn op bepaalde aanslagen op eigendommen en niet op de aanslag op personen.

Op verzoek van de minister van Justitie heeft de commissie advies gegeven over verschillende wetsontwerpen of wetsvoorstellen betreffende strafrechtelijke aangelegenheden.

De opstelling van de teksten van het toekomstig strafwetboek heeft een uitbreiding van de middelen waarover de commissie beschikt nodig gemaakt. Meer bepaald was het wenselijk een redactiecomité in te stellen, belast met de voorbereiding van voorontwerpen van tekst die vervolgens door de commissie besproken kunnen worden. Daartoe heeft de minister van Justitie drie juristen als deskundigen aangeworven. Zij werken samen met het administratief personeel dat ter beschikking van de commissie gesteld is en dat bestaat uit twee adjunct-rechtskundig adviseurs en twee klerk-stenotypisten.

Studiebijeenkomst over de directe werking in het Belgisch recht van internationale verdragen

Op vrijdag 7 november 1980 heeft het Belgisch Genootschap voor Internationaal Recht op de U.I.A. een studiebijeenkomst voor specialisten in het volkenrecht, Europees recht en grondwettelijk recht georganiseerd over «De directe werking in het Belgisch recht van internationale verdragen in het algemeen en van de internationale instrumenten inzake mensenrechten in het bijzonder». Na verwelkoming door prof. W. Lambrechts, voorzitter van het Departement Rechten van de U.I.A., en prof. P. De Visscher, voorzitter van het Genootschap, werd de studiebijeenkomst voorgezeten door W.J. Ganshof van der Meersch, ere-procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en rechter in het Europees Hof van de Rechten van de Mens.

A. De directe werking van internationale verdragen in het algemeen

Prof. J. Verhoeven (U.C.L.) leidde de studiedag in met een onderzoek naar de definitie van de directe werking, waarbij hij de begrippen van deze definitie (*droit international*, *applicabilité*, *directe*, *particuliers*) nader ontleedde. Onder de term «direct» wordt verstaan «le fait que la règle internationale puisse être appliquée alors même que les autorités nationales n'ont adopté aucune mesure particulière d'exécution», waaronder niet worden begrepen de interventies die enkel tot voorwerp hebben de inter-

nationale regel in het internationaal recht te introduceren volgens de vereisten die eigen zijn aan het grondwettelijk stelsel.

Opdat een internationale rechtsregel directe werking kan hebben dient aan de volgende vereisten te worden voldaan: a) dat hij een verplichtend karakter heeft in het internationaal recht, b) dat hij tot voorwerp heeft «d'annoncer par elle-même une norme de conduite régissant des destinataires» en c) dat hij in voorkomend geval op regelmatige wijze in het interne recht werd geïntroduceerd. De internationale regel dient als «non-sufficient» te worden beschouwd wanneer een normatief complement van internationaal recht wordt vereist alvorens het voorgeschrevene kan worden toegepast. Prof. Verhoeven onderscheidt dit van de vraag of «la règle internationale est suffisamment claire et précise pour autoriser une application interne sans autre intervention des autorités nationales». Zoniet bestaat tevens de noodzaak tot een normatief complement van intern recht. De wijze van incorporatie is exclusief een functie van het interne recht van de verdragsstaten (in België: parlementaire goedkeuring en publikatie), waarbij het echter voldoende is dat de betrokkenen van de betreffende akte kennis hebben kunnen nemen.

Wanneer aan deze incorporatievereisten niet dient te worden voldaan (zoals het geval is voor de EEG-Verordeningen), spreekt Verhoeven over «applicabilité immédiate: est immédiatement applicable la règle internationale qui peut être appliquée par une autorité nationale sans être soumise à des formalités d'introduction qui en conditionnent l'efficacité interne».

Verhoeven meent dat de directe werking afhangt van de wil van de verdragspartijen, die hij beschouwt als de noodzakelijke en voldoende voorwaarde daartoe. Het komt aan de gerechtelijke instanties toe, en aan hen alleen, om de wil van de partijen te interpreteren, zonder dat zij daarbij gebonden zijn door interpretaties gegeven door de Regering. Hiervoor zal de rechter zich richten naar de interpretatieregels zoals bepaald in de artikelen 31 tot 33 van de Conventie van Wenen over het Verdragsrecht (1969). In het gemeenschapsrecht wordt de wil van de partijen maximaal geobjectiveerd.

Het zou echter verkeerd zijn het internationale en het gemeenschapsrecht tegenover elkaar te stellen, alsof het zou gaan over «un internationaliste idolâtrant une interprétation textuelle, mesquinément exégétique face à un communautaire seul ouvert à des objectifs et à des finalités». Trouwens ook in de internationale rechtspraktijk vinden we de teleologische interpretatie terug, welke soms even stoutmoedig is (zie CPJI, *Compétence des Tribunaux de Danzig*, 1928, série B, Nr. 15). De rechtspraak van de Gemeenschappen heeft de nadruk gelegd op het belang van de nauwkeurigheid van de regel in kwestie. Hun rechtspraak manifesteert een zeer ruim vermoeden ten voordele van de directe werking van het gemeenschapsrecht en het is volgens prof. Verhoeven niet uitgesloten dat dit vermoeden de regel zou kunnen worden in het internationaal recht in het algemeen.

Prof. M. Maresceau (V.U.B.) behandelde de directe werking in het Europees gemeenschapsrecht, waarvan hij het vitaal belang onderstreepte voor de Gemeenschappen. Naar zijn mening is de directe werking in het gemeenschapsrecht toch enigszins anders dan in het klassiek internationaal recht. Het verschil ligt volgens hem niet zozeer in de inhoud als wel in de wijze van realisering van de directe werking via het systeem van de prejudiciële vragen.

Het uitgangspunt van de directe werking in het gemeenschapsrecht is terug te vinden in het arrest *Van Gend en Loos* (arrest nr. 26/62 van 5 februari 1963), waarin verwezen wordt naar artikel 177 van het EEG-Verdrag en naar de eigen aard van het gemeenschapsrecht. De gevolgen van de directe werking werden door het Hof verduidelijkt in de zin dat alle strijdige nationale bepalingen, van welke aard en rang ook, van rechtswege buiten toepassing worden gesteld. De directe werking van een gemeenschapsnorm staat tevens de geldige totstandkoming van nieuwe, doch hiermee strijdige nationale wetgevende handelingen in de weg (zie arrest Simmenthal, nr. 106/77 van 9 maart 1978).

Maresceau wees eveneens op de begrenzingen van de directe werking. De uitvoering van het gemeenschapsrecht heeft voor-

namelijk plaats via nationale rechtsinstanties, waarbij de nationale voorschriften inzake rechterlijke organisatie en procedure van kracht blijven. Het is soms zeer moeilijk om de grens te trekken waar de directe werking van het gemeenschapsrecht eindigt en waar de aanvullingen door het nationale recht beginnen (zie de zaak *Rewe-Zentralfinanz*, arrest nr. 33/76 van 16 december 1976, *Jurd.*, 1976, 1989, en de zaak *Comet*, arrest nr. 45/76, van 16 december 1976, *Jurd.*, 1976, 2043).

Als vereisten voor directe werking stelde het Hof aanvankelijk het bestaan van een duidelijke, onvoorwaardelijke verplichting, geen vereiste tot nadere rechtshandelingen, en geen eigenlijke beleidsvrijheid voor de toepassing. Ondanks een soepele hanteerbaarheid van deze vereisten komt het Hof tot een coherent geheel door een doelgerichte interpretatiepolitiek, welke leidde tot een quasi principiële directe werking. Wat het afgeleid gemeenschapsrecht betreft bepaalt artikel 189 van het EEG-Verdrag uitdrukkelijk dat verordeningen rechtstreeks toepasselijk zijn in elke lid-staat. Maresceau wijst erop dat het Hof de termen «rechtstreeks toepasselijk» en «rechtstreekse werking» door elkaar gebruikt en oordeelt dat de «aard en functie» van artikel 189 van het EEG-Verdrag zich verzet tegen de eventuele transformatie van de verordeningen.

Inzake de directe werking van richtlijnen zijn de belangrijkste stadia de erkenning in 1970 dat een richtlijn juncto een andere direct werkende regel rechtstreekse werking kan bezitten (zie de arresten *Grad*, nr. 9/70 van 6 oktober 1970, *Jur.*, 1970, 839, en *Sace*, nr. 33/70 van 17 december 1970, *Jur.*, 1970, 1224); het arrest *Van Duyn* (arrest nr. 41/74 van 4 december 1974, *Jur.*, 1974, 1348) in 1974 met de verworping van de a contrario redenering omtrent artikel 189 van het EEG-Verdrag en met verwijzing naar artikel 177 van het EEG-Verdrag, en ten slotte de nog ruimere interpretatie in het arrest nr. 51/76 *Verbond van Nederlandse Ondernemingen* (VNO) van 1 februari 1977, waarin het Hof op algemene wijze erkent dat de rechtzoekenden zich steeds voor de nationale rechter kunnen beroepen op een bepaling van een richtlijn. Het delicate probleem van de mogelijke horizontale directe werking (tussen particulieren) van richtlijnen is momenteel nog niet opgelost.

Ten slotte lichtte Maresceau het onderscheid toe tussen internationale akkoorden waarbij de Gemeenschap betrokken is als verdragspartij en de internationale akkoorden waarbij zij geen partij is, zoals het GATT en de Europese Conventie voor de rechten van de mens. In de eerste categorie, waar het gaat om de interpretatie van een communautaire handeling is het Hof van Justitie exclusief bevoegd. Wat de tweede categorie betreft weigerde het Hof aan het GATT directe werking toe te kennen, maar verkoos het een pragmatische benadering ten aanzien van de Europese Conventie van de rechten van de mens.

In de daaropvolgende discussie kwam het probleem van de directe werking van de gewoonte aan de orde. Hoewel het meest voorkomende in verband met verdragen, betreft de directe werking in feite elke bron van internationaal recht. In dit verband werd gewezen naar een artikel van J. Salmon (*Mélanges Ganshof*, 1972, I, 217-267).

Er werd eveneens gewezen op het feit dat geen van de vier rapporteurs erg gelukkig is met de benaming «directe werking», en dat een nauwkeurig onderscheid van de verschillende juridische begrippen en toestanden vereist is. Daarom is het nodig duidelijk te stellen welke inhoud met een bepaalde term aangeduid wordt.

Als vereisten voor directe werking werden benadrukt: de wil van de partijen, de introductie in het interne recht en het feit dat de norm voldoende duidelijk en volledig geformuleerd is. Tegen het overbenadrukken van de wil der partijen werd ingebracht dat bij het sluiten van een multilateraal verdrag de wil van de partijen erg moeilijk te achterhalen kan zijn. Ook het Europees Gemeenschapsrecht staat nogal aarzelend tegenover de wil der partijen. De mening werd verdedigd dat de partijen de plicht hebben om de verdragsbepalingen in acht te nemen maar dat zij vrij zijn in het bepalen van de wijze waarop zij in hun intern recht voor de nakoming ervan zorgen. Door de wil van de partijen al te zeer te

benadrukken wordt heel wat «mystificatie» vereist; vandaar dat de voorkeur eerder dient te worden gegeven aan objectivering van de directe werking.

B. De directe werking van de internationale instrumenten inzake mensenrechten

In zijn uiteenzetting behandelde prof. J. Velu (U.L.B.) achtereenvolgens de directe werking van de internationale normen en die van de beslissingen van de controleorganen. De drie belangrijkste aspecten van het probleem zijn: a) de incorporatie van de normen in de interne rechtsorde, b) de directe werking in deze interne rechtsorde, en c) de primauteit in geval van conflict met interne rechtsregels.

Wat betreft de incorporatie, moet onderscheid worden gemaakt tussen de staten die de Conventie voor de rechten van de mens hebben geïncorporeerd in het intern recht (zoals België, Nederland, de Bondsrepubliek Duitsland), en de staten die dit niet gedaan hebben (zoals Denemarken, Groot-Brittannië) en waar het probleem van de directe werking zich dus niet voordoet.

Of een regel nu al dan niet directe werking heeft, moet worden onderzocht door de rechter voor wie de norm wordt ingeroepen.

Wat de Europese Conventie voor de rechten van de mens betreft, wijst Velu erop dat over het algemeen wordt aangenomen dat het merendeel van de artikelen zich lenen tot directe werking, zonder dat de staten evenwel hiertoe verplicht zijn: «La thèse qui tend à prévaloir dans la doctrine et qui correspond à la situation de fait existante est que... (les Etats contractants) peuvent mais ne doivent pas nécessairement incorporer les dispositions de la Convention dans leur ordre juridique interne.» Velu vraagt zich echter af of de uitspraak van het Hof in de zaak *Ierland* (arrest van 18 januari 1978, par. 239) dienaangaande geen kentering in de rechtspraak van het Hof aankondigt.

Over de mogelijke directe werking van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten bestaat echter meer discussie. Hoewel de Belgische Regering en de Raad van State menen dat er geen directe werking mogelijk is, oordeelde Velu, (ook prof. M. Bossuyt, procureur-generaal F. Dumon en de Nederlandse Regering) dat directe werking van de bepalingen van het verdrag wel degelijk mogelijk is. De wil van de partijen ter zake moet worden achterhaald volgens de interpretatiewijze bepaald in de Conventie van Wenen, waarbij de tekst dient te worden beschouwd als de authentieke expressie van de partijen. Indien de normen onvoldoende duidelijk zijn qua vorm en onvoldoende volledig qua inhoud ten einde te kunnen worden toegepast zonder bijkomende uitvoeringsmaatregelen, kan men aannemen dat het niet in de bedoeling van de partijen lag om directe werking toe te kennen aan deze normen. De regels moeten verder worden geïnterpreteerd in hun context, waarbij vooral aandacht dient te worden geschonken aan artikel 2, leden 1 en 2, en artikel 40, lid 1, van het verdrag. Velu meent dat uit een zuiver textuele ontleding van deze artikelen niet kan worden afgeleid dat de opstellers van het verdrag de bedoeling zouden hebben gehad om de directe werking van de normen van het verdrag uit te sluiten, noch dat zij de bedoeling hadden er zulk een karakter aan toe te kennen, en zij staan aldus zeker niet de directe werking in de weg. Men dient in een verder onderzoek de normen te interpreteren in het licht van hun voorwerp en doel. Uit het voorwerp (toekening van subjectieve rechten aan particulieren) en het doel (het zorgen voor de naleving van deze rechten op de meest effectieve manier) blijkt dat, voor zover het constitutioneel systeem het toelaat, de nationale rechtsinstanties directe werking kunnen toekennen aan de normen van het verdrag, die op een duidelijke en volledige manier zijn opgesteld. Dit alles wordt daarenboven nog bevestigd door de voorbereidende teksten. Tot slot meende Velu dat wanneer België aan de geldigheidsvereisten (ratificatie en inwerkingtreding, en parlementaire goedkeuring en publikatie) zal hebben voldaan, het verdrag deel uitmaakt van de in België toepasselijke rechtsorde, met verplichtend karakter, en het grootste deel van zijn normen directe werking zal hebben, dat het inroepbaar zal zijn voor de rechter zonder dat enige wetgeving hiertoe noodzakelijk

is en er primauteit boven de interne normen aan zal dienen te worden gegeven.

Wat de directe werking van de beslissingen van de internationale controleorganen betreft, beperkte de spreker zich tot de mechanismen geregeld in de Europese Conventie: de Commissie, het Hof en het Comité van Ministers. Noch de beslissingen van de Commissie, noch de beslissingen van het Comité van Ministers hebben gezag van gewijsde. Aan de arresten van het Hof van Straatsburg echter dient het gezag van gewijsde van rechtswege te worden toegekend, maar slechts ten aanzien van de gedingvoerende partijen.

In verband met de directe werking van de arresten kunnen delicate problemen rijzen, ten gevolge van de extensieve en evolutieve interpretatie die door het Hof wordt aangenomen, zoals gebleken is naar aanleiding van het arrest Marckx. Volgens Velu hebben de negatieve verplichtingen van artikel 8 onbetwistbaar directe werking, maar is dit niet het geval voor de positieve verplichtingen «dès lors que de multiples moyens s'offrent de la matière au choix de l'Etat pour réaliser cet impératif».

In de uiteenzetting van zijn rapport sloot prof. M. Bossuyt (U.I.A.) zich aan bij het standpunt van prof. Velu inzake de mogelijke directe werking van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten in het Belgische recht. In zijn rapport verwees hij bovendien naar de interessante discussie die ter zake gevoerd werd in de Verenigde Staten, en meer in het bijzonder tijdens de Hearings voor de U.S. Senate in november 1979, waaruit blijkt dat volgens de meeste deskundigen het merendeel van de bepalingen van het verdrag directe werking zou hebben.

Aangezien de strekking van beide rapporten inzake de directe werking van het verdrag gelijklopend bleek te zijn, spitste Bossuyt zich toe op een aantal verschilpunten met betrekking tot de directe werking in het raam van de Europese Conventie. Ook hij meent dat de Europese Conventie directe werking van de meeste van haar bepalingen mogelijk heeft gemaakt, maar ze niet als volkenrechtelijke verplichting heeft voorgeschreven. Hij is dan ook van oordeel dat het buiten de interpretatiebevoegdheid van het Hof zou vallen om via jurisprudentiële weg deze verplichting pogen op te leggen. Anders zou men trouwens tot het besluit moeten komen dat het merendeel van de verdragspartijen deze volksrechtelijke verplichting sinds vijftientwintig jaar schenden.

Verder verwonderde Bossuyt er zich over dat, terwijl over het algemeen het onderscheid tussen negatieve en positieve verplichtingen inzake mensenrechten als voorbijgestreefd wordt afgedaan (anders: Bossuyt, *R.D.H.*, 1975, 783-820), dit onderscheid nu opduikt als criterium om de mogelijkheid tot directe werking na te gaan, hoewel hiervoor tot nu toe enkel het criterium van het duidelijk en volledig karakter van de norm werd aangehouden.

Evenals verwacht mag worden dat een koninklijk besluit dat door het Hof van Cassatie ontoepasbaar is verklaard wegens strijdigheid met de wet, ook door de lagere rechters niet meer zal worden toegepast, zelfs wanneer de wet aan de Koning een keuze liet tussen meerdere uitvoeringsmogelijkheden, is dezelfde houding aangewezen tegenover een wet die door het Hof van Straatsburg strijdig wordt geacht met de Europese Conventie.

Bossuyt wees erop dat het een gevoelige beperking van de doeltreffendheid van de Europese Conventie tot gevolg zou hebben indien de directe werking zich zou beperken tot de negatieve bepalingen ervan. Het zou zeker een ernstige stap achteruit zijn indien aan artikel 14 van de Europese Conventie (het discriminatieverbod) in combinatie met de positieve verplichtingen geen directe werking zou worden toegekend. Tot slot stelde Bossuyt zich vragen over de wenselijkheid van stoutmoedige interpretaties door het Hof wanneer zou blijken dat hieraan toch geen directe werking zou worden verleend, wat het gezag van de arresten van het Hof riskeert aan te tasten. In elk geval meende hij dat het inconsequent zou zijn enerzijds dergelijke stoutmoedige interpretaties toe te juichen, maar anderzijds de gevolgen ervan in de interne rechtsorde meer dan nodig pogen te beperken.

In de daaropvolgende discussie werd vooral aandacht geschonken aan de vraag naar de mogelijke directe werking van het ver-

drag. De mening werd geopperd dat de tekst van de relevante artikelen niet noodzakelijk geïnterpreteerd moest worden in dezelfde zin als daaraan door de verslaggevers gegeven. Wat artikel 2 van het verdrag betreft, werd zowel gewezen op de «legislative measures» die zouden moeten worden genomen om effect te verlenen aan de verplichtingen van het verdrag als op het weglaten van de woorden «within a reasonable time» voor het nemen van dergelijke maatregelen. Verder werd er tevens op gewezen dat in artikel 40 van het verdrag sprake is van «progress made in the enjoyment of those rights».

Wat de context betreft werd de preambule van het verdrag aangehaald die onder meer verwijst naar de Universele Verklaring van de rechten van de mens, waarin sprake is van het streven naar een ideale standaard. Er werd gesteld dat daaruit blijkt dat het voorwerp en het doel van het verdrag er niet in zouden bestaan op de meest effectieve manier de naleving van het toekennen van subjectieve rechten aan particulieren te verzekeren. In het onderzoek van de voorbereidende teksten zouden de verslaggevers zich ten onrechte hebben beperkt tot de discussie van het verdrag in de Commissie van de rechten van de mens in de jaren 1947-1954.

Voor de interpretatie van het verdrag werd bovendien verwezen naar A.H. Robertson (*B.Y.I.L.*, 1968-1969, 25-26), alsmede naar E. Schwelb (7th Nobel Symposium, 1968, 108) die eveneens vermeldt dat «some critics» steunden op de artikelen 2 en 40 om het onmiddellijk verplichtend karakter van de verdragsbepalingen in twijfel te trekken.

In de vermelde publikatie schrijft Schwelb echter dat deze interpretatie is «not borne out by the legislative history». Zoals door de verslaggevers werd opgemerkt, heeft E. Schwelb deze interpretatie uitvoerig weerlegt in zijn artikelen in de *A.J.I.L.*, 1968, 827-868 en in de *Mélanges Cassin*, 1969, 301-324. Er werd ook verwezen naar de *Hearings* (blz. 277-278) in de U.S. Senate, waar O. Schachter een dergelijke interpretatie als «plainly wrong» heeft bestempeld.

Wat de verwijzing naar de Universele Verklaring betreft werd opgemerkt dat de preambule van de Europese Conventie daar eveneens naar verwijst en dat het Internationaal Verdrag juist beoogt de standaard van de Universele Verklaring te verfijnen tot onmiddellijke juridisch bindende verplichtingen.

De rapporteurs wezen erop dat de voorbereiding ten tijde van de besprekingen van het Internationaal Verdrag in de Derde Commissie van de Algemene Vergadering (1954-1966) problemen betrof, die aanverwant waren aan het probleem van de directe werking, maar dat de teksten met betrekking tot deze laatste kwestie voordien werden aangenomen en onveranderd door de Algemene Vergadering werden overgenomen.

In zijn conclusies gaf prof. Ganshof van der Meersch vooral aandacht aan de vragen betreffende de directe werking van het Europees kader: de EEG-Verdragen en de Europese Conventie voor de Rechten van de Mens. Na opgemerkt te hebben dat er geen onafscheidelijke band bestaat tussen de rechtstreekse werking en de primauteit van het volkenrecht, onderzocht hij, op grond van de rechtspraak van het Hof van Straatsburg en vooral van het Hof van Luxemburg, de voornaamste vereisten waaraan de rechtsregel moet voldoen om directe werking te kunnen hebben: de bedoeling van de partijen zoals deze blijkt uit de tekst; het volledig karakter van de norm; de geest, het voorwerp en het doel van de norm. Hij vestigde de aandacht op het onderscheid dat moet worden gemaakt tussen de rechtstreekse toepasbaarheid van de rechtsregel, die afhankelijk is van het internationaal recht, en de receptie van de rechtsregel in het interne recht, die afhankelijk is van het grondwettelijk stelsel. Dit werd verduidelijkt met verwijzingen naar de juridische stelsels ter zake van het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Denemarken. In de rechtspraak is — ongetwijfeld onder invloed van het Gemeenschapsrecht, — een strekking ten gunste van de rechtstreekse werking waar te nemen.

Tot slot sprak prof. Ganshof van der Meersch de wens uit dat alle staten die partij zijn bij de Europese Conventie voor de rechten van de mens de directe werking van de bepalingen van deze conventie zouden erkennen en dat het vermoeden ten gunste van

de directe werking zich steeds algemener zou verspreiden.

De studiebijeenkomst werd besloten door de nieuwe voorzitter van het Belgisch Genootschap voor Internationaal Recht, prof. dr. G. van Hecke, die de rapporteurs en de voorzitter dankte voor het verrichte werk.

*Yolande Vanden Bosch
Assistente U.I.A.*

Documentatie Paul Prims

Wijlen de hoofdgriffier Paul Prims had een juridische documentatie aangelegd die zeer uitgebreid is en daarbij heel actueel.

Gezien haar groot belang zou het jammer zijn indien die documentatie in het vergeetboek zou geraken, en derhalve stellen wij, in overeenstemming met de erfgerechtigden, die documentatie ter beschikking van de magistratuur, de balie en alle medewerkers van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen.

Wij danken hiervoor de erfgerechtigden.

De documentatie zal kunnen worden geraadpleegd elke werkdag van 10 u. tot 12 u., op de Documentatiedienst van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen, twaalfde verdieping, Rijksadministratiefcentrum, Koningin Elisabethlei 22.

*J. Van Alsenoy
Voorzitter Arbeidsrechtbank Antwerpen*

Een Nederlands onderzoek naar de strafftoemeting bij rijden onder invloed

Bij het Nederlands Ministerie van Justitie is het WODC-rapport «Eis en vonnis bij rijden onder invloed - 1978» (WODC-reeks nr. 16) verschenen. Het rapport bevat de resultaten van een onderzoek naar het strafvorderingsbeleid en de strafftoemeting bij rijden onder invloed en weigeren van de bloedproef in 1978. De uitkomsten zijn weergegeven tegen de achtergrond van de richtlijnen voor de door het openbaar ministerie te vorderen straffen die sinds 14 november 1977 van kracht zijn. De richtlijnen zijn door de vergadering van procureurs-generaal bij de gerechtshoven vastgesteld in het belang van de rechtsgelijkheid.

Het onderzoek is uitgevoerd op verzoek van de vergadering van procureurs-generaal, en heeft betrekking op de zaken die in 1978 en 1976 door de rechtbanken zijn behandeld. Het verslag is toegespitst op motorvoertuigbestuurders verdacht van rijden onder invloed (art. 26 WVV), en op personen die weigerden zich aan een bloedonderzoek te onderwerpen (art. 33a, lid 3 of 5 WVV).

Sinds de richtlijnen voor het strafvorderingsbeleid in november 1977 zijn aangevuld en bijgesteld is de eenheid in het strafvorderingsbeleid bij rijden onder invloed groter geworden.

In 1978 zijn in het algemeen relatief minder onvoorwaardelijke gevangenisstraffen gevorderd tegen verdachten van rijden onder invloed dan in 1976. Werd in 1976 in 39,5% van de zaken tegen motorvoertuigbestuurders verdacht van rijden onder invloed een (gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraf gevorderd, in 1978 is dit percentage 27,2. Daartegenover staat een toename van het aantal boetes, onder andere van de relatief hoge boetes van f 1.000,- en meer. Dit geldt evenwel niet met betrekking tot eerstveroordeelden met een bloedalcoholgehalte (bag) van 2,0 pro mille of hoger: bij deze categorie is in 1978 relatief vaker gevangenisstraf gevorderd dan in 1976. In 1978 is het percentage gevangenisstraf bij deze groep 74,4% (richtlijn: 100%).

Het percentage gevallen waarin ontzegging van de rijbevoegdheid is gevorderd is in het algemeen iets gedaald ten opzichte van 1976, terwijl de gemiddelde duur van de gevorderde ontzeggingen is toegenomen. Deze veranderingen in de gevorderde straffen zijn voornamelijk het gevolg van een wijziging in de gehanteerde normen, zoals met de richtlijnen beoogd.

In alle vijf ressorten hebben zich veranderingen in het strafvorderingsbeleid van de officieren van justitie in de genoemde richtingen voorgedaan.

De mate waarin de uitgangspunten zijn gerealiseerd verschilt per arrondissement. De meest opvallende afwijkingen van de richtlijnen zijn het relatief hoge percentage gevorderde gevangenisstraffen in de arrondissementen Rotterdam, Dordrecht en 's-Gravenhage bij eerstveroordeelden met een bag onder de 2,0 pro mille (richtlijn: boete), en het relatief hoge percentage gevorderde boetes in de arrondissementen Zwolle, Alkmaar en Amsterdam bij de eerstveroordeelden met een bag van 2,0 pro mille of hoger (richtlijn: gevangenisstraf). Desondanks zijn de regionale verschillen in strafvordering in 1978 duidelijk kleiner dan in 1976.

De richtlijnen voor de strafvordering ten aanzien van personen die weigerden mee te werken aan een bloedonderzoek (artikel 33a, lid 3 of 5 WVV) blijken landelijk gezien in het algemeen eveneens redelijk goed te zijn gevolgd, hoewel ook deze per arrondissement verschillend blijken te zijn geïnterpreteerd. Zo is in afwijking van de richtlijnen vaak gevangenisstraf gevorderd voor dit misdrijf in de arrondissementen 's-Hertogenbosch en Maastricht en in de arrondissementen in het ressort 's-Gravenhage. Overeenkomstig de richtlijnen zijn tegen recidivisten in het algemeen zwaardere straffen gevorderd dan tegen personen die voor het eerst werden veroordeeld wegens of in verband met rijden onder invloed.

Het strafvorderingsbeleid ten aanzien van vrouwelijke verdachten verschilt van dat ten aanzien van mannelijke verdachten. Tegen vrouwen is, in het algemeen, vaker een boete gevorderd dan tegen mannen, en vaker een ontzegging van de rijbevoegdheid. Dit houdt in dat tegen vrouwen die zich voor de eerste maal hadden schuldig gemaakt aan rijden onder invloed met een bag beneden de 2,0 pro mille vaker conform de uitgangspunten een boete is geëist dan tegen mannen. Hetzelfde geldt in geval van weigeren van de bloedproef. Omgekeerd is tegen vrouwelijke verdachten die onder invloed hadden gereden met een bag van 2,0 pro mille of meer minder vaak een gevangenisstraf gevorderd zoals in de richtlijn is gesteld dan tegen mannen.

In de strafftoemeting door de rechters is in de verslagperiode ongeveer in gelijke mate verandering opgetreden als in het strafvorderingsbeleid van het openbaar ministerie. Ook in de strafftoemeting is in 1978 sprake van een grotere eenheid dan in 1976. De uitgangspunten voor het strafvorderingsbeleid ten aanzien van eerstveroordeelden met een bag van 2,0 pro mille of meer zijn echter in de vonnissen minder duidelijk terug te vinden dan in de vorderingen van de officieren van justitie. Dit geldt met name voor de vonnissen in de arrondissementen in het ressort Arnhem en in de arrondissementen Alkmaar, Utrecht en Amsterdam. In de betreffende arrondissementen zijn de vorderingen van het OM in deze vaak niet gehonoreerd. Mede als gevolg hiervan is het percentage eerstveroordeelden met een bag van 2,0 pro mille of meer dat tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf werd veroordeeld in 1978 vrijwel gelijk aan dat in 1976, namelijk ruim 50%. Voor de schijven van beneden de 2,0 pro mille geldt dat de vonnissen in de regel conform waren aan de uitgangspunten. Een uitzondering hierop vormen de circa 20% onvoorwaardelijke gevangenisstraffen bij zaken met een bag tussen de 1,5 en 2,0 pro mille in de arrondissementen Rotterdam en Dordrecht. In deze gevallen was door de officier van justitie ook een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gevorderd.

In geval van recidive zijn de opgelegde straffen in het algemeen zwaarder. De straffen die zijn opgelegd in geval van weigeren van de bloedproef komen in de meeste gevallen overeen met de straffen die in de richtlijnen zijn aangegeven.

Bij vrouwen is in vergelijkbare gevallen minder vaak een gevangenisstraf opgelegd en vaker een ontzegging van de rijbevoegdheid dan bij mannen, ook bij een bag van 2,0 pro mille of meer.

Het strafvorderingsbeleid en de strafftoemeting in hoger beroep komt zowel landelijk als regionaal in grote lijnen overeen met dat in eerste aanleg.

Wanneer om een of andere reden in afwijking van de richtlijnen geen onvoorwaardelijke ontzegging van de rijbevoegdheid wordt gevorderd door de officier van justitie of de procureur-generaal,

wordt dit veelal gecompenseerd door een relatief zware boete te vorderen. In de door de rechtbanken en de hoven opgelegde straffen wordt het niet ontzeggen van de rijbevoegdheid eveneens in veel gevallen op deze wijze gecompenseerd.

Concluderend kan worden gesteld dat duidelijk sprake is van een ontwikkeling naar meer eenheid in het strafvorderingsbeleid ten aanzien van verdachten van rijden onder invloed. Een eenheid die ook in de straffoetmeting door de rechters is terug te vinden. Wel bestaan er in 1978 zowel tussen de ressorten als binnen de ressorten nog aanmerkelijke verschillen in het strafvorderingsbeleid, evenals in de opgelegde straffen. Dat geldt zowel met betrekking tot het rijden onder invloed als het weigeren van de bloedproef.

Bevoegdheden van de accountant in Nederland

In de Werkgroep accountantsbevoegdheden is overeenstemming bereikt over de afbakening van de accountantswerkzaamheden en -bevoegdheden tussen registeraccountants en accountants-administratieconsulenten. Het akkoord is vastgelegd in een rapport van de werkgroep dat staatssecretaris Hazekamp van Economische Zaken en minister De Ruiter van Justitie hebben aangeboden aan de beide Kamers van de Staten-Generaal. Zij zijn bereid de wetswijzigingen voor te stellen die uit het akkoord voortvloeien.

De op verzoek van de bewindslieden ingestelde werkgroep bestond uit vertegenwoordigers van het Nederlands Instituut van Registeraccountants (NIVRA), van de Nederlandse Orde van Accountants-administratieconsulenten (NOVAA) en van de Landelijke Vereniging van Accountants- en Belastingadviesbureaux (VLB) en stond onder voorzitterschap van prof. mr. J.M.M. Maeijer, hoogleraar te Nijmegen.

Het afleggen van een verklaring omtrent de getrouwheid van een jaarrekening of andere financiële verantwoording is thans aan registeraccountants voorbehouden. De verklaring is wettelijk verplicht bij de jaarrekening van elke naamloze vennootschap, van banken, verzekeringsmaatschappijen en van grote besloten vennootschappen en grote coöperaties. Andere accountantswerkzaamheden mogen gelijkelijk door registeraccountants en accountants-administratieconsulenten worden verricht.

In een paar aanhangige wetsontwerpen wordt, ten dele onder invloed van de EEG, het aantal gevallen uitgebreid waarin een accountantsverklaring wordt vereist. Dit gaf een jaar geleden de stoot tot het overleg.

De kern van het akkoord is dat alle accountants-administratieconsulenten die staan ingeschreven op 1 januari 1983 - of zoveel eerder als de herziening van het jaarrekeningenrecht in werking treedt - vijf jaar de gelegenheid krijgen om een aanvullend examen af te leggen. Dit examen zal meteen recht geven op het afgeven van verklaringen omtrent de getrouwheid van jaarrekeningen van middelgrote en kleine n.v.'s, b.v.'s en coöperaties en van andere financiële verantwoordingen (certificerende bevoegdheid). Uiterlijk in 1990 zal deze bevoegdheid worden uitgebreid tot alle jaarrekeningen en financiële verantwoordingen. Tot dat jaar zal bij jaarrekeningen van banken, verzekeringsmaatschappijen, grote n.v.'s, grote b.v.'s en grote coöperaties alleen de verklaring van een registeraccountant zijn toegelaten.

De invoering van het verplichte accountantsonderzoek bij middelgrote n.v.'s, b.v.'s en coöperaties die medio 1985 is voorzien, wordt niet vervroegd.

Bij de aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan de achtste EEG-richtlijn, maar uiterlijk in 1990, zal er één nieuw vakbekwaamheidsexamen worden ingesteld dat bevoegdheid geeft tot het afgeven van verklaringen omtrent de getrouwheid. Al degenen die de certificerende bevoegdheid bezitten, zullen zich alsdan bedienen van de zelfde accountantsaanduiding. Mogelijk zal dat de ingeburgerde titel registeraccountant zijn. De betrokken accountants zullen dan onderworpen zijn aan één stelsel van beroepsregels en van tuchtrechtspraak.

Het akkoord bevat nog een aantal aanbevelingen omtrent andere bevoegdheden van de accountant-administratieconsulent. Voorgesteld wordt zijn functie en zijn bevoegdheden nauwkeuriger in de wet te omschrijven.

De werkgroep wil hem de bevoegdheid geven te verklaren dat de waarde van inbreng in goederen in een kleine n.v. of b.v., in ruil voor aandelen, voldoende is.

De certificerende accountant-administratieconsulent krijgt deze bevoegdheid bovendien bij middelgrote n.v.'s of b.v.'s. Bij deze n.v.'s en b.v.'s heeft een niet-certificerende accountant-administratieconsulent deze bevoegdheid tot medio 1985.

In het aanhangige wetsontwerp 15.326 over de jaarrekening wordt de hierboven al gehanteerde driedeling voorgesteld van n.v.'s, b.v.'s, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen in groot, middelgroot en klein.

Kleine ondernemingen in de genoemde rechtsvormen voldoen aan twee of drie van de volgende drie vereisten: ten hoogste 50 werknemers, een balans totaal van ten hoogste 3 miljoen gulden en een netto-omzet van ten hoogste 6 miljoen gulden.

Grote ondernemingen in de genoemde rechtsvormen voldoen aan twee of drie van de volgende drie vereisten: meer dan 250 werknemers, een balans totaal van meer dan 12 miljoen gulden en een netto-omzet van meer dan 24 miljoen gulden.

Middelgrote ondernemingen in deze rechtsvormen vormen de tussengroep.

Binnenkort zullen de betrokken beroepsorganisaties gaan overleggen om te bezien hoe de opleiding tot registeraccountant en tot accountant-administratieconsulent het best op elkaar en op de nieuwe ontwikkelingen kunnen worden afgestemd. Het zal mogelijk blijven dat iemand die is opgeleid voor accountant-administratieconsulent, na een vervolgopleiding de certificeringsbevoegdheid verwerft. De organisaties zijn het erover eens dat het te verlangen kennisniveau, dat moet voldoen aan de eisen die de EEG thans voorbereidt, primair afhankelijk moet zijn van de eisen die in de Nederlandse verhoudingen nodig worden geacht.

De organisaties zullen zich verder samen zetten aan de uitwerking van het bereikte akkoord. Staatssecretaris Hazekamp en minister de Ruiter zullen de voorbereiding van de nodige wetswijzigingen ter hand nemen.

BERICHTEN

Initiatie tot het bedrijfsleven — Cyclus Fernand Nédée

De Universitaire Instelling Antwerpen zal dit jaar een conferentiecyclus «Initiatie tot het bedrijfsleven» organiseren.

Deze cyclus richt zich tot de licentie- en doctoraatsstudenten en de jonge vorsers van onze Instelling, maar ook tot de academische staf en, ruimer, tot alle belangstellenden. Hij wil hen meer vertrouwd maken met de realiteit en de rationaliteit van het bedrijfsleven, en zo beantwoorden aan de zowel in universitaire kringen als in het bedrijfsleven bij herhaling uitgedrukte wens naar meer contact.

Deze conferentiecyclus zal de naam dragen van Fernand Nédée, U.I.A.'s eerste en briljante voorzitter vanaf de stichting in 1971 — tien jaar geleden — tot in 1976.

Door dit initiatief, waarbij professor Nédée tijdens de eerste voorbereiding trouwens zelf betrokken was, wenst de U.I.A. de herinnering aan zijn naam levendig te houden.

Programma

woensdag 29 april

Prof. dr. M. Eyskens, Minister van Financiën, «Wat is ondernemen?» (efficiëntie als criterium voor ondernemingsbeslissingen)

gen, de winst als cruciale factor voor de continuïteit van de onderneming...

woensdag 6 mei

J. Dopchie, ondervoorzitter, Afgevaardigd-Beheerder GB-IN-NO-BM N.V., «Werken met mensen» (de manager en kaderpersoneel gesitueerd in een actueel ondernemingsmodel, arbeidsverhoudingen, personeelsrecruterende en selectie...)

woensdag 13 mei

Ir. R. Brück, voorzitter Sidmar N.V., «De opbouw van een ondernemingsstrategie en -organisatie» (de rol van innovatie als voorwaarde voor economische vooruitgang: de ondernemingsfuncties realiseren).

woensdag 20 mei

L. Campo, Directeur-Generaal C & A N.V., «Marketing en verkoop», (mogelijkheden en beperkingen van de marketing: basiselementen van de marketing — produkt, prijs, promotie en distributie, hun interrelatie).

woensdag 27 mei

Prof. dr. L. Wauters, voorzitter Stichting Industrie-Universiteit, voorzitter Almanij N.V., «Een onderneming financieren», (de financiële stroom: bijeenbrengen en allocatie van middelen, investeren...).

telkens te 14 uur.

Voor bijkomende informatie kan men zich wenden tot mevr. S. Wouters, tel. 031/28.25.28, toestel 143.

«L'espace judiciaire Européen»: toverformule tegen het Euroterrorisme?

De Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht en het Departement Rechten van de U.I.A. debatteren op donderdag 14 mei 1981 te 17 uur in het Gebouw Rechten, lokaal R2, U.I.A.-Campus te Wilrijk over het onderwerp: «L'espace judiciaire Européen»: toverformule tegen het Euroterrorisme?

Het debat wordt ingeleid door dr. Françoise Thomas, assistente R.U.G. en dr. Chris Van den Wijngaert, aangesteld navorsers N.F.W.O.

Voorzitter: prof. dr. B. De Schutter, Rector V.U.B.; moderator: prof. dr. F. Grolé, U.I.A.

Alle belangstellenden zijn welkom.

Studiedag arbitrage in België en Nederland

Op vrijdag 15 mei a.s. organiseert het Seminarie voor Procesrecht te Gent (prof. M. Storme), op verzoek van de Internationale Kamer van Koophandel (IKK) te Parijs, een studiedag over arbitrage in België en Nederland, met medewerking van het Centrum voor de Studie en Praktijk van de Nationale en Internationale Arbitrage (Cepina - Brussel) en het Tijdschrift voor Arbitrage (Nederland).

Het programma bestaat uit een aantal inleidingen, waarop telkens vragen en debat volgen.

9.30 uur:

Algemene inleiding over de arbitrage: mr N. A. Koedam (Rotterdam).

Inleiding tot arbitrage in België: dr M. Huys (Brussel).

Inleiding tot arbitrage in Nederland: mr B. van Marwijk Kooy (Amsterdam).

Inleiding tot de arbitrage van de C.C.I.: Hugues Colin du Terail (Parijs).

12.30 uur:

Lunch

14.00 uur:

Panel o.l.v. prof. M. Storme met inleiding en discussie over:

a. Redactie, totstandkoming en afdwingbaarheid van de arbitrage-overeenkomst door mrs. A. Bochlé en N.A. Koedam;

b. Arbitrale procedure door mrs. P. Van Ommeslaghe en B. van Marwijk Kooy;

c. Tenuitvoerlegging van binnenlandse en buitenlandse arbitrale door vonnissen mr J.A.J. van den Berg (Rotterdam) en H. Van Houtte (Leuven)

17.00 uur:

Slotzitting en synthese rapport.

Inschrijving geschiedt bij het Seminarie voor Procesrecht, Universiteitstraat 4, Gent, alwaar verdere inlichtingen kunnen worden verkregen. (Tel.: 09-32 91 257651). De inschrijvingsprijs bedraagt Bfr. 1.250 (deelnameprijs, documentatie en lunch).

Congres Nederlandse Vereniging voor Kriminologie

De Nederlandse Vereniging voor Kriminologie (NVK) organiseert op 22/23 mei 1981 een congres over «De achtergronden van jeugdcriminaliteit» in het Hoofdgebouw van de Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105 te Amsterdam.

Aan de orde zullen o.a. komen:

— Specifieke (criminele) gedragingen van jongeren zoals agressie, vandalisme, druggebruik, jeugdprostitutie

— crimineel gedrag van specifieke categorieën jongeren zoals kinderen van gastarbeiders, arbeidersjongeren, meisjes

— criminaliteitsbevorderende factoren zoals jeugdwerkloosheid, alcohol- en druggebruik, bepaalde leef- en opvoedingssituaties

— de rol van massamedia

— opvang, begeleiding en andere reacties op delinquente jongeren in de kinderscherming, het streetcornerwork en in jongerenprojecten.

In verschillende bijdragen zullen zeer recente onderzoeksgegevens zijn verwerkt. Daarnaast zullen enkele bijdragen een uitgesproken theoretisch karakter dragen. Andere bijdragen zullen praktijkgericht zijn. Toezeggingen voor bijdragen zijn reeds verkregen van prof. dr J. van Acker, dr Margo Andriessen, prof. dr W. Buikhuisen, prof. dr R.W. Jongman, dr J. Junger-Tas, dr P. Kapteijn, prof. dr J.E. Rink, prof. dr M. Rood-de Boer en vele anderen (± 35 in totaal).

Tevens zijn enkele vooraanstaande criminologen uit omliggende landen Engeland, West-Duitsland en België uitgenodigd. Vóór het congres zal een congresbundel verschijnen waarin de bijdragen van de diverse sprekers zijn opgenomen.

De congresdeelnemers krijgen deze bundel tijdig toegestuurd. Op het congres zal daarvoor veel tijd beschikbaar zijn voor discussies rond thema's die in verschillende bijdragen aan de orde komen.

De kosten bedragen f 65 inclusief lunches etc. en een congresbundel (voor studenten f 40).

Inschrijfgeld: overmaken voor 10 mei naar postgiro 43 96 278, t.n.v. Congrescie NVK, Kloveniersburgwal 72, 1012 CZ Amsterdam.

Tegelijkertijd *schriftelijke* opgave doen op onderstaand adres: Congres grenzen van de jeugd, Criminologisch Instituut VU, Postbus 7161, 1007 MC Amsterdam, met vermelding van naam, adres, woonplaats, postcode en toevoeging «studerend» dan wel «werkend».

Vrije universiteit Brussel—International legal cooperation

In samenwerking met de Stichting Van Buuren organiseert de rechtsfaculteit van de V.U.B. een post-academisch program in internationaal en vergelijkend recht, met toekenning van de graad van «Master in international en comparative law». Inlichtingen en inschrijvingen: Vrije Universiteit Brussel c/o prof. dr. F. De Pauw, Pleinlaan 2, 1050 Brussel.